

53574

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ŞEYYÂD HAMZA
MÎ'RÂC-NÂME

HAZIRLAYAN
Gülten FEŞEL-GÜZELİŞİK

DANIŞMAN
Prof. Dr. Metin AKAR

53574

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL-1996

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	3
KISALTMALAR.....	4
ŞEYYÂD HAMZA'NIN HAYATI SANATI VE ESERLERİ.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

MÎ'RÂC-NÂME'NİN TANITILMASI

1) KONU	8
2) ÖZET.....	8
3) MÎ'RÂC-NÂME'NİN BÖLÜMLERİ (ŞEYYAD HAMZA)	20
4) MÎ'RÂC KELİMESİNİN LÛGAT VE İSTILAH MÂNÂSİ; MÎ'RÂC-NÂME TÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ.....	24
5) TÜR VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	27
6) DİL VE İMLÂ ÖZELLİKLERİ	27

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON CETVELİ.....	30
METİN	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NETİCE.....	83
İNDEKS-SÖZLÜK ÇALIŞMASI	84
BİBLİYOGRAFYA.....	131

ÖN SÖZ

14. yy. şairlerinden olan Şeyyâd Hamza'nın Mi'râc-nâme adlı eseri tezimizin konusunu teşkil etmektedir. Bu eser üzerinde günümüze kadar herhangi bir araştırma yapılmamış olması eserin yüksek lisans tezi olarak seçilmesinde etken olmuştur.

Tezimiz giriş, birinci, ikinci ve üçüncü bölüm olmak üzere dört bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde Şeyyâd Hamza'nın hayatı ve eserleri hakkında genel bilgi verilmiş; birinci bölümde ise eserin konusu, özeti ve planı ile tanıtılarak tür-şekil-dil ve imla özellikleri belirtilmiştir. İkinci bölümde Mi'râc-nâme'nin transkripsiyonlu metni verilerek yer yer metin tamiri yapılmış ve bozuk şekilleri dipnotta gösterilmiştir. Eser incelenirken bazı sayfa sıralarının birbirine karıştığı tesbit edilmiştir. Bu karışıklığın müstensihin veya ciltcinin hatası olduğu düşünülerek hatalar eserin planına uygun olarak düzeltilmiştir. Üçüncü bölümde indeks-sözlük çalışması verilmiştir.

İndeks bölümünün hazırlanmasında bilgilerinden faydalandığım Yrd. Doç. Dr. Ceval KAYA'ya ve çalışmalarım esnasında karşılaştığım sorunları çözmekte yardımlarını esirgemeyip, büyük bir dikkat ve sabırla davranan, tezimi yönetmeyi kabul eden hocam Prof. Dr. Metin AKAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Gülten FEŞEL-GÜZELİŞİK

KISALTMALAR

A. : Arapça

c. : cilt

Doç. : Doçent

Dr. : Doktor

F. : Farsça

H. : Hicri

Hz. : Hazret-i

m. : yazma nüshada

mec. : mecazi anlam

Prof. : Profesör

s. : sayfa

Soğd. : Soğdça

T. : Türkçe

Yrd. : Yardımcı

ŞEYYÂD HAMZA'NIN HAYATI SANATI VE ESERLERİ

Şeyyâd Hamza hakkında yazılan en son* makaleye göre şâirin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında şu bilgileri verebiliriz:

Şeyyâd Hamza ilim âlemine önce Fuad Köprülü tarafından tanıtılmıştır. Önceleri şuarâ tezkireleri olmak üzere edebiyat tarihimizin eski kaynakları şâirimiz hakkında hiçbir bilgi vermediğinden Köprülü'nün şâir hakkında verdiği bilgiler kabul edilmişti. Şeyyâd Hamza'nın Millî Kütüphane'deki bir mecmuada bulunan ve ilim âlemine 26-30 Eylül 1983'te İstanbul'da yapılan V. Millî Türkoloji Kongresinde Prof. Dr. Metin Akar tarafından sunulan şiiri şâirin yaşadığı asrı ortaya koyacak niteliktedir.

Eski Anadolu Türkçesi'nin dil özelliklerini taşıyan ve aruzun "me'fâilün me'fâilün fe'ülün" kalıbı ile yazılan 50 beyitlik bu şiirin;

7 Ecel n'olur ki taqdir-i ezeldür
Vebâ n'olur, kazâ-i âsumândur

48. *Yidi yüz kırk toközında* Resül'üü
Vebâ geldi halâyika 'ayândur

beyitlerinde şâir iki defa vebâ salgınından bahseder. Şiirde verilen tarih ise 749 (Milâdi 1348) olur.

Rıfki Melûl Meriç 1934 yılında Akşehir'de Nasreddin Hoca mezarlığında Tekke deresi yönündeki duvara yakın bir yerde Şeyyâd Hamza'nın kızı Aslı Hatun'a âit olan iki taş bulur. Bu taşlardan birincisinde isim, ikincisinde ise vefat tarihi olan H. 749 (milâdi 1348) tarihi kayıtlıdır. Aslı Hatun'un H. 749'daki vefatı büyük bir ihtimalle şâirin şiirinde bahsettiği büyük vebâ salgınındandır. Şâirin şiirinde bildirilen tarih ile taştaki tarih çakışmaktadır. Buna göre şâir en iyimser bir tahminle bile 13. yy.'ın son çeyreği ile 14.yy.'ın ilk yarısında yaşamış olmalıdır.

* Prof. Dr. Metin AKAR, "Şeyyâd Hamza Hakkında Yeni Bilgiler 1-2", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, c. 2, İstanbul 1987, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, sayı. 2, s. 1-15.

Şeyyâd Hamza kolay yazan, vezne, kafiye, fazla mukayyed olmayan bir şâirdir. İçinden geldiği gibi yazıp, sanat gayesi olmaksızın yazdığını 50 beyitlik şiirinin son beyitinde şöyle ifade eder:

"Bu ne sözler olur bî-çare(ler)den
Ki gelür diline böyle asandır"

Bununla beraber sade ve güzel söylenmiş beyitleri de vardır.

14. yy.'ın ortalarında Anadolu'da pek çok şâirin bulunduğunu Şeyyâd Hamza bize;

"Söz idici delim Şeyyâd Hamza
Senüñ sözüñ 'alamda dâstândur"

ifadesiyle bildirmekte ve kendisinin de meşhur bir şâir olduğunu belirtmektedir.

Şâirin bu şiirinin hemen hemen her beyitinde imâle ve zihaf gibi aruz kusurları göze çarpar. Ancak, yabancı kelimelerde görülen zihaf lar bu kelimelerin halk dilinde söylendiği şekliyle şiirde kullanılmasından meydana gelmiştir.

Şâir bu şiirinde ve diğer perakende şiirlerinde ölümü, ölümün herkes için mukadder, maddi servetin gelip geçiciliği üzerinde durarak, dünya hayatına değer verilmemesi gerektiğini vurgular ve Allah'a, dine, imâna sarılmayı tavsiye eder.

Şeyyâd Hamza'nın Milli Kütüphane'de bulunan 3772 numaralı mecmuanın içinde yer alan iki şiiri daha vardır. İlk şiir dört beyitlidir. Şiirin tam beyit sayısı ve muhtevası hakkında metnin baş tarafını hâvî yaprak (veya yapraklar) kopmuş ve kaybolmasından dolayı fazla bilgi edinemiyoruz. Eldeki beyitlere göre şâir muhtemelen H. 749/1348'de Akşehir'de meydana gelen vebâ salgınıyla doğan acıları, elemeleri terennüm etmektedir. Şiirin metni:

yk. 121a-1)	Ne yavlağ ata anaya bakarsuz
Muşibet odanı mazmûm oğullar
3)	Kanı ol giceler dizin çöküben
Okuyan karşuna Kur'ân oğullar

- 4) Atalaruñuzuñ yaşın esirgeñ
Analar cigerin başın esirgen

İkinci şiir on altı beyit olup muhteva bakımından birinci şiirin devamı mahiyetindedir.

- 5) Bize hicrũñüz odı Tamu oldu
Sizũñ yirũñüz Cennet'dür kızılar
- yk. 122b-8) Gelũñ oğul yavı kılan kişiler
Oğuluñ derdini bilen kişiler
- 9) Bizũm-le ağlasun gelsũn yıķılsun
Bu derde mübtelâ olan kişiler
- 10) Oğul kızun firâğınuñ oķına
Cigeri pârelũ olan kişiler

Her iki şiirden de anlaşıldığına göre Şeyyâd Hamza'nın Aslı Hatun'da başka çocukları da olmuş ve vebâ salgınında ölmüşlerdir.

ESERLERİ

- 1) Yusuf ve Züleyha (mesnevi)
- 2) Ahvâl-i Kıyâmet (mesnevi)
- 3) Vefât-ı Hazret-i Muhammed 'Aleyhi's-selâm (mesnevi)
- 4) Mi'râc-nâme (mesnevi)
- 5) Dâstân-ı Sultan Mahmûd (mesnevi)
- 6) Dâstân-ı Yusuf (mesnevi)
- 7) Mersiyeler, naatlar ve gazellerden oluşan perakende şiirler.

BİRİNCİ BÖLÜM

MI'RÂC-NÂME'NİN TANITILMASI

1) KONU: Mi'râc'dır. Hz. Muhammed'in mi'râcı, mi'râc esnasında gördükleri ve mi'râc ile namazın farz oluşu anlatılmaktadır.

2) ÖZET

Hikâye şâirin bülbülün şahsında insanlara seslenişi ile başlar. İnsanların taş gönüllü olmamalarını, içlerindeki sıkıntıyı atmalarını söyler ve şöyle devam eder: "Feleğin dönüşüne, dünyanın işine kimse akıl erdiremez. Gök durmadan döner ve bu dönüşünde hünerli, hünersiz kişilerin hepsi ölür. Felek, gül yüzlülerin bile canını alır, hiç kimseye merhamet etmez. Feleğin bütün işi insanları öldürmektir." diyerek hikâyeye devam eder. (1-6. beyit).

Şâir insanlara "Ey deli!" diye seslenerek yer ile gök arasının ölüm dolu olduğunu, eğer dünyada ölümsüzlük olsaydı Hz. Muhammed'in baki kalması gerektiğini söyleyerek asıl hikâyeye başlar. (6-8 beyit).

Şâir İbni Abbas'tan rivayet ederek bir âyetin (ki bu âyet yazmada yoktur, mi'râcla alâkalı olmalıdır) yorumu meselesini ele alır. Bu konuda Resulullah şöyle cevap vermiştir. "Dinle! içinde şüphe kalmasın. Kutlu Rebiülevvel ayının pazartesi gecesi yatsı namazını ahab ile kıldım. Vitir namazını kılmak için kalkayım" dedim. Ümmühâni'nin evine geldim. Onun evindeki döşekte yatarken Cebrâil'in ve kanadının sesi geldi. Hemen kalktım, ona selâm verdim." (8.-16. beyit) Cebrâil'in Resulullah'a:

“Bu gece göklere göklere ayak bas, felekleri şereflendir, melekler senin yüzünü görsün, sana dua etsinler. Gez, seyret, bizim olağanüstü vasıfta olan ülkemize bak. Bu gece yerden arşa sefer eyle. Yıldızlar senin için süslenmiştir.” der. (17.-22. beyit) Hz. Muhammed bunun üzerine hemen Ümmühâni'nin evinden çıkar ve Harem'e varır. Orada biniti Burak'ı görür. Ona benzer bir biniti bugüne kadar hiç kimse görmemiştir. Burak'ın yüzü insan yüzüne benzer. Boyu merkep boyundan uzundur. Boynu ata benzeyen Burak'ın teni misk kokulu ve kızıl cevher renklidir. Ayakları altın, gözü kulağı da zümrüttendir. Ayakları deveye benzer; sığır kuyruğu gibi de kuyruğu vardır. Üzengisi kırmızı akkidendir. Tüylerinin kimi kara kimi beyaz olan Burak insanoğlundan önce, cennet içinde yaratılmıştır (22.-33. beyit), Cebrâil, Hz. Muhammed'e işaret ederek Burak'a binmesini ister. Hz. Peygamber Burak'a elini uzatır fakat Burak sıçrar, boynuna el vurduramaz. Çünkü Burak yaratıldığından bu yana, Hz. Peygamber'e gelinceye dek kimse ona binmemiştir (34.-37. beyit).

Cebrâil Burak'a seslenir: “Sakin ol! Yavaşça üstüne binsin! Allah, yeri göğü, iki âlem halkını, seni, bunun için yarattı.” der. Burak Cebrâil'den Hz. Peygamber'in kendisi için şefaet eylemesini, Allah'ın onu Hz. Âdem gibi cennetten sürmemesini (37.-41. beyit) ve kıyamet gününde de Hz. Peygamber'in kendi üstüne bineceğine dair söz vermesini ister (42.-43. beyit)

Hz. Peygamber Burak'a “gönlünü hoş tutmasını, cennetten ayrılmaması için Allah'ın huzuruna vardığında şefaet dileyeceğini” söyler. Bunun üzerine Burak boyun eğer. Hz. Peygamber Burak'a biner ve önde Cebrâil olmak üzere yürürler (44.-45. beyit). Burak rüzgârdan bile daha hızlı gider ve bir anda Kudüs'e varırlar. Harem kapısına vardıklarında Cebrâil Hz. Peygamber'e “Burak'tan inmesini söyler. Hz. Peygamber Burak'tan iner ve çabucak Harem içine girerler. Harem'de bütün Peygamberler vardır. Hepsi Hz. Peygamber'i karşılarlar ve ona selâm verirler. Hz. Peygamber mihraba geçer ve diğer peygamberlere imam olup birlikte namaz kılarlar. Hz. Peygamber Allah'a yalvarır (46.-53. beyit)

Cebrâil Hz. Peygamber'e seslenir ve “Kim çağırırsa ona hemen bakma (iltifat etme).” der. Bu sırada Hz. Peygamber'in sağ tarafından “Yâ Muhammed, yâ Muhammed bana dön!” diye bir ses gelir. Fakat Hz. Muhammed gözünü önünden ayırmaz ve dönüp bakmaz. Bu sefer de sol yanından “Yâ Muhammed yâ Muhammed bana dön!” diye ses gelir. Hz. Muhammed bu sese de dönüp bakmaz ve konuşmaz.

Bunun üzerine Cebrâil bu seslerden birinin Hristiyan'a, birinin de Yahudi'ye ait olduğunu söyleyerek sözlerine şöyle devam eder. "Eğer sen bunlara baksaydın ya da birine cevap verseydin, ümmetinin kimi Yahudi kimi Hristiyan olurdu." der (54.-62. beyit)

Daha sonra küçük ağızlı boylu, çok süslü, ziynetleri olan, uzun lüle lüle saçları ve alnında ben olan bir kadın gelir. Kadın Hz. Muhammed'e "Yâ Muhammed, yâ Muhammed bana dön ve bak!" Sana ihtiyacım var!" diye seslenir. Hz. Peygamber dönüp kadına bakmaz ve ona cevap vermez. Cebrâil bu hareketinden dolayı Hz. Muhammed'i takdir eder (63.-67. beyit) ve şöyle der: "Bu dünyadır. Eğer ona bağlanırsan cefa çekersin, üstelik o sana vefa da kılmaz, sen ona rağbet etseydin, Müslümanlar dünya zevklerine tapar, ibadetlerden uzaklaşırlardı" (67.-68. beyit) der. Hz. Muhammed, Cebrâil'in bu sözlerini duyunca rahatlar ve "Ben Allah'a şükrettim, O da benim yardımına koştu" diyerek sevinir (69.-71. beyit).

Hz. Peygamber ve Cebrâil yollarına devam ederler. Sahrâ'ya vardıklarında orada melekleri görürler. O sırada ay yüzlü, gonca ağızlı, misk kokulu bir oğlan seslenir. Oğlanın yüzünün ışığı arşa kadar çıkmıştır. O ışık ile yedi kat gök aydınlanmıştır. Oğlan, Hz. Muhammed'in yanına gelir, eğilir ve onun elini öperek kucaklar. Hz. Peygamber'e "Sana ve ümmetine hayır bağışlandı" diye müjde verir. Hz. Muhammed Cebrâil'e bu ay yüzlü oğlanın kim olduğunu sorarak ona meylettğini söyler. Cebrâil oğlan için "O, İslâm dinidir. Ümmetinin elinden tutacak, onları cennete ulaştıracak olan bu oğlandır" der. Hz. Peygamber hemen orada Allah'a şükredip ve ümmeti için duada bulunur (72.-81. beyit). Sonra hemen bir merdiven getirilir ve yerden gökyüzüne doğru dikilir. Merdivenin ışığı bütün dünyayı sarar. Merdivenin direklerinden biri gümüş, biri kızıl altındandır. Ayaklarının ise kimi la'l kimi incidir. Cebrâil, Hz. Peygamber'e yürümesini söyler. Hz. Peygamber Allah adını anarak adımını atar ve gökyüzüne doğru yürür. Giderken yolda suyu gayet tatlı bir denize uğrar. Denizin havada asılmış, boşta durmakta olduğunu gören Hz. Muhammed Cebrâil'e "Bu nasıl denizdir? Niçin havada asılmıştır?" diye sorar. Cebrâil ise; bu denizden yerlere yağmur yağdığını, Allah'ın kullarına rahmet yağmurunu bu denizden yağdırdığını söyler ve yollarına devam eder (82.-93. beyit).

Birinci kat göğe ulaşırlar. Birinci kat göğün adı Rafi'dir ve kapıcısının adı da İsmâil'dir. Cebrâil kapının bağlı olduğunu görür ve kapıyı çalar. İsmail "Gece vakti

kapıyı çalan kimdir?” diye sorar. (93.-96. beyit) Cebrâil “Kapıyı açın!” Hakk’ın sevdiği, peygamberlerin imamı Hz. Muhammed Mustafa ile ben geldim.” diye seslenir. Kapı hemen açılır. Karşılıklarına melekler çıkar. Hz. Peygamber hemen İsmail’e selâm verir. Bütün melekler O’na “Ey keramet sahibi peygamberlerin şâhı ! Hoş geldin!” diye karşılık vererek Hz. Peygamber’i Âdem katına ulaştırırlar. Hz. Peygamber, Hz. Âdem’in sağ yanında bütün evliyânın ve müminlerin canını görür. Sol yanında ise günahkârların canları vardır. Hz. Âdem sağa baksa neşelenip gülerler. Sola baksa ağlayıp üzülürler. O katta melekler ayakta saf tutup tesbih okurlar. Hz. Peygamber bu sırada bin başlı, bin yüzlü, bin ağızlı, bin dilli ve bin diliyle bin lügat söyleyen ve her lügat ile de tesbih eden bir melek görür. Cebrâil ile Hz. Peygamber oradan ayrılarak yollarına devam ederler. (123.-138. beyit)

İkinci kat göğe ulaştıklarında Cebrâil kapıyı açmaları için seslenir. Melekler “Merhaba!” diyerek kapıyı açarlar. Mihyâ’il adlı bir melek Hz. Peygamber’i çağırır. Hz. Peygamber Mihyâ’il’e karşı ayakta duran dört ulu melek görür. Bunların isimleri Mi’yâil, ‘Arâyil, Mi’râyil ve Arâyil’dir. Her birinin emrinde bin dizi melek vardır. Ayrıca bunların yanında yüzleri nurlu, ay yüzlü, lâtif iki de yiğit görür (139.-148 beyit). Cebrâil’e bunların kim olduklarını sorar. Cebrâil bu yiğitlerin Meryem oğlu İsa ve Zekeriya oğlu Yahya olduğunu söyler. Hz. Peygamber onlarla selâmlaşır. Hz. İsa ve Hz. Yahya Hz. Muhammed’e “Allah seni bütün peygamberlerden daha ulu ve daha saf yarattı. Ümmetin bütün ümmetlerden daha yücedir. Hak katında sevilendir.” derler. Hz. Muhammed ve Cebrâil onlarla vedalaşarak yollarına devam ederler (97-104. beyit).

Üçüncü kat göğe ulaştıklarında Cebrâil hemen kapıyı çalar. İçeriden “Kim o?” diye sorduklarında Cebrâil kendisi ile birlikte peygamberlerin şâhı, Allah’ın sevgilisi Muhammed Mustafâ’nın olduğunu söyler. Bunun üzerine kapı açılır ve Cebrâil ile Hz. Peygamber içeri girerler. Hz. Muhammed içeride yetmiş bin başı ve her başında yetmiş bin yüzü olan bir melek görür. Bu meleğin yetmiş bin ağız ve her ağızında da yetmiş bin dili vardır. Her diliyle de bir lügat söyler. Hz. Peygamber Cebrâil’e “Bu kimdir?” diye sorduğu sırada Hz. Yusuf’u görür ve onunla selâmlaşırlar. Cebrâil bu meleğin adının Kasımü’r-rezzak olduğunu ve herkesin rızkını bölmek ile görevli olduğunu söyleyerek (105.-114. beyit) Hz. Muhammed’e cevap verir.

Tekrar yollarına devam ederler. Hz. Peygamber yine bir deniz görür. Dünyadaki denizlere benzemeyen bu deniz yeşil renkli, çok büyük ve içi meleklerle doludur. Hz. Muhammed melekler ile selamlaşır ve yoluna devam eder. Yolda sayısız meleklerle rastlar. Hepsinin yüzü secdededir. Meleklerin omuzları birbirine öyle yakındır ki aralarına bir kıl dahi sığmaz. Hz. Peygamber yoluna devam ederken kürsü üzerinde oturmuş bir melek görür (115.-122. beyit)

Melekler dört yanında korkulu dururlar. Cehennem sopası ile halka vurup eziyet ederler. Onlar da ağlayıp feryâd ederler. Hz. Peygamber “Bunlar kimdir?” diye sorduğunda; Cebrâil “Bunlar aylarca, yıllarca halkına eziyet eden zâlim padişahlardır. Kıyamet kopuncaya kadar bu eziyeti göreceklendir.” şeklinde cevap verir. Hz. Muhammed orada bütün denizlerden daha ulu bir deniz görür. Hemen Cebrâil’e bu denizin adını sorar. Cebrâil denizin adının Nakam olduğunu ve Nuh’a tufanın bu denizden verildiğini söyler. Hz. Peygamber ve Cebrâil yollarına devam ederler. (155.-158. beyit)

Dördüncü kat göğe çıktıklarında Cebrâil önden yürüyerek kapıyı çalar. Kapı açıldığında yine “Merhaba!” diyerek karşılına melekler çıkar. Orada Salsâil adlı bir melek vardır. Salsâil, Hz. Peygamber’e selâm vererek onun bütün peygamberlerden ulu, Hak katında sevilen ve şefaahat sahibi olduğunu söyler ve ümmetinin bahtının açık olduğu müjdesini verir. Hz. Peygamber orada yine sayısız melekler görür. Hepsi gece-gündüz yorulmadan tesbih okurlar. Yine orada Hz. İdris, Hz. Davud Hz. Süleyman’i görür ve selâmlaşırlar. Hz. Muhammed aynı zamanda kürsü üzerinde oturan bir melek görür. Bu meleğin heybetinden kimse yüzüne bakamaz. Başı tâ arşa varmış, ayakları ise yeryüzündedir. Bütün yer onun önünde bir tabak gibi durur. Karşısında ulu bir levha, dalları yeşil yapraklarla donanmış bir ağaç durmaktadır. Gayet korkunç olan bu melek hiç bir tarafa bakmaz. (158.-182. beyit) Hz. Peygamber meleğin bu görünüşünden ürker ve Cebrâil’e onun kim olduğunu sorar. Cebrâil onun çocukları yetim eden, yoksulları, zenginleri ağlatan, dernekleri dağıtan, gül yüzlüleri ağlatan, canları alan Azrâil olduğunu söyler. Hz. Peygamber Azrâil’e selâm verir. Fakat Azrâil meşguldür. Hz. Peygamber’in selâmını duymaz. Bunun üzerine Cebrâil onu çağırır ve Hz. Peygamber’i tanıtır. Azrâil başını kaldırır ve Hz. Peygamber’e “Beni mazur kıl, işim çoktur. Bu yüzden başımı kaldırmadım” der. Hz. Peygamber levhayı, ağacı ve ağaçta asılı duran mızrakları sorar. Azrâil cevap verir: “Bu ağaç dünyadaki gelmiş gelecek insanların şeceridir. Ne kadar canlı varsa o ağacın

yapraklarının her birinde insanların isimleri yazılıdır ve bu levhada yerleri vardır. İnsanların ömrü tamamlandığında isimleri yazılı olan yaprakları da kurur ve düşer. Bu levhadan da adı yıkanır, silinir, gider. Ben de o zaman onun canını alırım. Asla kimse bu derdin dermânını bulamaz. Ben bir dakikayı bile boşa geçirmem. Kimsenin yalvarışını dinlemem. Eğer ki kişinin bahtı güzel ise beyaz mızrak ile bahtı kötü ise siyah mızrak ile canını alırım. Şayet kişi mü'min ise o canı nûr ile göklere çıkarırım. Kâfir ise zulmet ile cehenneme bırakırım.” (182.-205. beyit)

Cebrâil ile Hz. Peygamber yollarına devam ederler. Büyük bir kasra ulaşırlar. Kasr öyle yücedir ki yüceliğine ne göz ne de akıl erişir. Kapısı kızıl altın ile süslenmiştir. Hemen kapıyı açarlar. Hz. Peygamber içeride kürsü üzerinde bir melek görür. Meleğin heybetinden felek gök rengine boyanmıştır. Asık, korkunç yüzlü olan bu melek tesbih okumaktadır. Hz. Peygamber Cebrâil'e meleğin kim olduğunu sorar. Cebrâil onun yaratıldığı andan beri böyle asık yüzlü olduğunu ve yüzünün hiç gülmediğini söyler. Hz. Peygamber Cebrâil'e “Selâm vereyim mi?” diye sorar. Cebrâil “Yerde ve gökte melekler çoktur. Hepsi seni tanırlar. Sana selâm verirler.” der. Bunun üzerine Hz. Peygamber asık yüzlü meleğe selâm verir. Bu meleğin Tamu Malik'i olduğunu öğrenen Hz. Peygamber Cebrâil'den cehennem kapısının açılmasını ister. Cebrâil de kapının açılması için önce Hz. Peygamber'i tanıtır ve onun içeride görececeklerini yeryüzündeki insanlara anlatacağını söyler. Bunun üzerine Mâlik doğudan batıya kadar uzunluğu olan ateşten kilidi alır. Kilidin heybetinden Hz. Peygamber düşüp bayılır. Cebrâil Mâlik'ten kapıyı açmasını ister. Mâlik kahırdan yaratılmıştır ama Cebrâil ondan bir saat için düşmana dost davranmasını lutf ile bakmasını ister. Mâlik bu isteğin karşısında Hz. Muhammed'i ve ümmetine iyilik edeceğini, Hz. Peygamber'i inkâr edene de kızacağını söyleyerek cehennem yedi kapısının kilidini açar. (206.-235. beyit)

Cehennem bir kapısından bir kapısına ulaşabilmek için doksan bin yıllık yol vardır. Her kapısında ateşten ulu bir dağ, bu dağların altında da sürekli yanan yetmiş bin dere vardır. Derelerde ateşten burçlar yanar durur. Her bir evde ateşten hücreler, her hücrede de yetmiş bin çeşit azab vardır. Cehennem yedi katı azab ile doludur. (236.-141. beyit)

Mâlik, Hz. Peygamber'e birinci katın adının Cehennem olduğunu söyleyerek sözlerine şöyle devam eder: “Bu kat senin ümmetin içindir. Onların içinden her kim suç

işlerse burada yakılır.” İkinci katın adı Lazâ’dır. Bu katta puta, yıldıza, ateşe tapanlar cezalandırılır. Üçüncü katın adı Hutâme’dır. Bu katta Ye’cüc ve Me’cüc yanacaktır. Buradaki kâfirler azab içinde yanarlar. Dördüncü katın adı Saîr’dır. Burada şeytanlar dahi erir. Beşinci katın adı Sakar’dır. Burada dua etmeyenler, zekât vermeyen münâfıklar yanarlar. Altıncı katın adı Cahîm’dır. Bu kat Hristiyan ile Yahudilerin yeridir. Burada Hristiyanlar zakkum yer, sıcak su içerler. Yedinci ve en son katın adı Hâviye’dır. Burası Allah’ın birliğine inanmayanların yeri olup buraya gelenler sonsuza kadar buradan çıkamazlar. (241.-255. beyit)

Hz. Peygamber Mâlik’e her kattaki kişinin ne şekilde cezalandırıldığını, yerlerini görmek istediğini söyler. Bunun üzerine Mâlik katların kilidini açar. Hz. Peygamber önce bir bölük kadın görür. Kadınların her biri zincir ile bağlıdır. Alınlarında, yüzlerinde kara yılanlar vardır. Kadınlar asılmış bir halde feryad etmektedirler. Hz. Muhammed Mâlik’e bunların suçlarının ne olduğunu sorar. Mâlik “Bunlar dünyada yüzlerini, kendilerini örtmeyenlerdir.” diye cevap verir. Hz. Peygamber üzerlerine katran dökülmüş, yanmakta olan bir bölük kadın daha görür. Bunlara kan gibi su içirirler. Bunların ağıtçı kadınlar olduklarını öğrenir. (256.-264. beyit) Hz. Peygamber bir topluluk daha görür. Bunların karınları ateş ile doludur. Dudakları aşağı sarkmış, ata ve deveye benzer ağızları vardır. Melekler boğazlarına ateş doldururlar. Hz. Peygamber bunların dünyada yetim malı yiyenler olduklarını öğrenir. (265.-270. beyit) Daha sonra göğüslerinden asılmış bir bölük kadın görür. Bu kadınların hepsinin elleri bağlı, baş aşağı olmuşlardır. İçlerine ateşten miller sokularak yakılırlar. Hz. Muhammed bunların dünyada zinâ eden kadınlar olduklarını ve bu kadınların zinâ yüzünden gebe kaldıklarını, bu çocuklarını da telef ettiklerini öğrenir. Yine derisi yüzülmüş, karınları dağ gibi şişmiş kadınlar görür. Kimi yüzünün üstüne kimi de yan tarafına düşmüştür. Birinin ayakta durmaya dahi hali yoktur. Onlara çok fazla azab edilmektedir. Bunların da dünyada faiz yiyenler oldukları öğrenir. (271.-278. beyit)

Tırnakları ile dudakları koparılan bir başka grup insan daha görür. Bunların dilleri kesilmiş, akan kanlar ağızlarına dolmakta, ağlayıp inlemektedirler. Hz. Muhammed Mâlik’le “Bunlar kimdir?” diye sorar. Mâlik “Bunlar dinî öğütler verip dediklerini kendileri yapmayanlardır. Bu kişiler yalancı şahitlik yaparlar ve halktan rüşvet alırlar.” diye cevap verir. (279.-283. beyit). Hz. Peygamber elleri bağlı, yanan bir topluluk daha görür. Bunların boyunlarında kibrit taşları asılıdır. Bu taşlar onların

yüzlerini, gözlerini, diğer organlarını yakmaktadır. Yanan kişilerin zekâtını vermeyenler olduklarını öğrenen Hz. Muhammed yüzleri kapkara olmuş, ateşten elbiseler giymiş, yüzleri ateşe sürülen bir grup insan daha görür. Bu insanlar sığırlar gibi bağırıp eşekler gibi anırmaktadırlar. Bunların da hicv ve medih söyleyen kişiler olduklarını öğrenir. (284.-191. beyit) Hz. Muhammed dünyada şarkıcılık yapan insanların boyunlarından asılıp, yüzlerine ateş ile vurularak cezalandırıldıklarını görür. (292.-294. beyit) Yine yüzleri kara ağızları açık, dudakları ayaklarına kadar sarkmış ağızlarının içine kurtlar toplanmış, ağızlarından kanlı irinler akan, pis kokulu bir grup insan görür. Bunları zebaniler cehennem sopası ile döverler. Hz. Peygamber bunların da dünyada içki içen kişiler olduklarını öğrenir. (295.-299 beyit) Ağızları açılmış, dilleri dışarı sarkmış, yüzleri domuza benzeyen, cehennem sopası ile dövülen bir grup daha vardır ki bunlar da yalancı tanıklık yapan kişilerdir.

Hz. Peygamber daha sonra bir başka grup daha görür. Bunların bir bölümünün böğrü bir bölümünün de karnı yarılmaktadır. Ölen bu kişiler tekrar dirilmekte fakat yine ateşten bıçak ile vurulup öldürülmektedir. Hz. Peygamber bunların suçlarının da dünyada cinayet işlemek olduğunu öğrenir. Hz. Peygamber kara yüzlü, boyunlarından zincirlerle bağlı bir grup daha görür. Bu kişiler ise anne-baba sözü dinlemeyenlerdir, (303.-308. beyit).

Hz. Muhammed iki büyük melek görür. Her birinin elinde bir dağı yıkacak kadar güçlü gürz vardır. Bu melekler cehennem sopası ile insanları döverek yerlerde sürürler. Melekler yerlerde sürdükleri insanları kaldırıp "Tanrı'nız, Peygamber'iniz kimdir?" diye sorarlar. Onlar ise "Bilmiyoruz" diye cevap verirler. Hz. Peygamber bu insanların şüphe içinde olan, kıyamet, cennet, cehennem yok diyenler olduklarını öğrenir. Hz. Muhammed bütün gördüklerinden sonra Mâlik'ten cehennemin kapısını örtmesini ister ve Cebrâil ile yollarına devam ederler (309.-317. beyit)

Cebrâil ile Hz. Peygamber beşinci kata çıktıklarında burada onları melekler karşılar ve Hz. Peygamber'in çok kerâmet sahibi olduğunu söyleyerek bir müjde vermesini isterler. Hz. Muhammed burada burada pek çok acaip şeyler görür, (318.-321. beyit). Yollarına devam eden Cebrâil ile Hz. Muhammed altıncı kat göğe çıkarlar. Yüzü nurlu kürsü üzerinde, Hz. Musa'nın yanında oturan bir melek görür. Hz. Musa ile selâmlaşır ve yedinci kat göğe ulaşır, (322.-331. beyit).

Yedinci kat gökte Cebrâil kapıyı açmalarını ister. İçeriden Cebrâil'e "Yanında kim var? Bu geç vakit kapıda ne işin var?" diye sorarlar. Cebrâil yanındakinin Hz. Muhammed olduğunu söyler. Bunun üzerine kapı hemen açılır. Hz. Peygamber orada iki kapısı açık Beytü'l-Ma'mur'u görür. Günde yetmiş bin melek bir kapısından girip bir kapısından çıkarak orayı tavaf ederler. (332.-334 beyit) Hz. Peygamber orada Bahr-ı Nur adında bir deniz görür. Bir melek bu denize günde yedi yüz kez girer. Denizden her çıkışında kanatlarını silkeler ve kanatlarından dökülen her damla bir melek olur, Beytü'l-Ma'mûr'u tavaf eder. Hz. Peygamber yine orada üç melek görür. Birisi sığır, birisi aslan, birisi de akbaba görünüşüdür. Aslan görünüşlü olan yırtıcı hayvanların rızkını diler. (345.-355. beyit). Akbaba görünüşlü olan kuşların, sığır gibi olan da diğer hayvanların rızkını diler.

Hz. Peygamber yedinci kat gökyüzünde İsrail'i de görür. İsrail'in başı arşın altına ulaşmış, ayakları ise yeryüzündedir. İsrail levha karşısında durur ve daima Hakk'ın emirlerini levhaya yazar, (356.-358. beyit) Cebrâil ile Hz. Muhammed buradan Sidre'ye ulaşırlar. Sidre'de Burak ile Cebrâil kalırlar. Burada Hz. Muhammed'e Refref adında yeşil bir kuş getirirler. Hz. Muhammed hemen bu kuşa biner ve onunla birlikte yetmiş bin perdeden geçerler. Hz. Muhammed her perdeden geçişinde yeni bir Refref getirilir. Hz. Muhammed orada sayısız değişik şeyler görür. Sonunda Hicab-ı Kudret'e (Hak Katına) ulaşır. Hz. Muhammed O'nun heybetinden hayrete düşerek kendinden geçer. Kendine geldiğinde vafasını anlatmaya söz yetmeyecek arşı görür. Yine bayılacak gibi olur. Hemen altına bir kürsü getirirler. Bu sırada Hz. Ebu Bekir'in sesine benzer bir ses iştilir. Ebu Bekir'in kendinden önce gelmiş olduğunu düşünür. Fakat bu ses Ebu Bekir'in değil, bir meleğin sesi olduğunu söyler. Daha sonra "Beri gel!" diye bir ses duyar.

Hz. Muhammed'i Hak Teâla'nın büyüklük perdesinden geçirirler. Hz. Muhammed bu durum karşısında yine kendinden geçer, ne söyleyeceğini bilemez. Hak Teâla'nın lûtuftan deryasından Hz. Peygamber'in ağızına bir damla damlar. Bunun üzerine Hz. Muhammed'in dili açılır ve hemen selâm verir. Hak Teâla Hz. Muhammed'e lûtuftan ile hitâb eder ve ümmetine gecөгündüz elli namaz kılmalarını emreder. Hz. Muhammed, "Emir böyle" der ve Hz. Musa'nın katına döner. Hz. Musa, Hz. Muhammed'e "Ümmetin elli namaza dayanamaz, geri dön ve tahfif iste. Hak seni bağışlar." der. Bunun üzerine Hz. Muhammed geri döner ve Hak'tan yalavararak tahfif ister. Böylece elli namazın beşi geri alınır. Hz. Musa, Hz. Muhammed'e yine "geri

dön ve tahfif iste" der. Elli namazın bir beşi daha azaltılır. Hz. Muhammed her geri dönüşünde Hz. Musa geri dönmesini isteyerek şöyle der: "Ben senden önce bu halkı gördüm ve onlara peygamberlik ettim. Bu halk bu kadar namazı kılamaz." Hz. Muhammed, bu sözlerin üzerine râzı olur. En sonunda ümmetine gece-gündüz, kış-yaz elli yerine beş vakit namaz farz kılınır (359.-402)

Daha sonra Hak Teâla Hz. Muhammed'e şöyle buyurur: "Benim birliğime ortak getirene cenneti haram ettim. O kişi sonsuza kadar cehennemde kalacaktır. Ey Muhammed! Halklara merhamet et! Öksüzlere babası gibi davran. Dul kadınlara karşı merhametli ol. Gariplere kardeş ol. Sen nerede olursan ol ben seni gözetirim. Asla beni kendinden ayrı bilme. Ey Muhammed! Senden önceki hiçbir peygamber cennete girmedi. Senin ümmetin cennete girmediği takdirde, cennet diğer ümmetlere de haramdır. Ben sana Makâm-ı Mahmûd'u verdim. Sen bütün halktan bana daha yakınsın. Ey sevgilim!, cenneti gör ve gördüklerini ümmetine ilet." (403-415)

Bu sözlerin üzerine İstafâil adlı bir melek gelir ve cennetin kapısını çalar. Cennetin kapıcısı Rıdvan: "Kimsin?" diye sorar. İstafâil kendisi ile birlikte Hz. Muhammed'in geldiğini söyleyerek cennetin kapısını açmasını ister. Rıdvan "Merhaba! Hoş geldiniz!" diyerek cennetin kapısını açar. (416-423)

Birinci kat cennet inciden meydana getirilmiş ve adı da Darü'l-celâl'dir. İkinci kat tamamen kızıl altından olup adı Darü's-selâm'dır. Üçüncü cennetin adı Cennetü'l-mev'â'dır ve zeberceddendir; yeşil zümrüt gibi parlar. Sarı mermerden kapısı olan dördüncü cennetin adı Cennetü'l-huldî'dir. Altıncı cennetin adı Cennetü'l-firdevs olup burası da kızıl altındandır. Darü'l-envâr yedinci cennetin adıdır. Bu cennetin bütün duvarları misk kokuludur. Sekizincinin adı Cennetü'l-'adn'dır ve bu cenneti Hak Teâla nurdan yaratmıştır. (424.-431.) Sekiz cennetin kapısı da iki kanatlıdır ve çok büyüktür. Toprağı anber otu safrandır. Irmaklarından rahmet akar. Sekiz cennetteki evler inci ve yakuttan olup kapıları da çeşitli cevherlerdendir. Buradaki otların kokuları insana can bağışlar. Sular süttten beyaz, baldan tatlıdır. Irmağın birinin adı Kevser'dir. Kevser suyunun tadı şekerden daha tatlıdır. Kevser suyunun çevresinde inci vardır. Rahik adlı su çok büyüktür. Durmadan akan süt, bal ırmakları vardır. Ayrıca gökyüzündeki yıldızlar gibi sayısız köşkler, saraylar mevcuttur. (432.-445)

Cennetin birinci kapısı dünyada namaz kılanların yeridir. İkincisi Hak yolunda hayırlı işler yapanların ve zekât verenlerin kapısıdır. Oruç tutanlar üçüncü kapıdan

girerler. Herkes tarafından bilinen emirleri yerine getirenlerin yeri dördüncü cennet, nefsinin tutanların yeri de beşinci cennettir. Hacıların yeri altıncısı, şehidler ile gazilerin yeri de yedincisidir. İbadetlerini yerine getirenlerin yeri de sekizinci cennettir. (446-451) Her kim bu işleri (namaz, oruç, zekat, hac...) yerine getirirse, bütün cennetler ona nasib olur. Cennetin bütün kapılarında nurla "Lailaheillallah Muhammedü'r-resulu'llah" yazılıdır. Cennetin vasıflarını anlatmak için kelimeler yetmez. Böyle güzelliği ne göz görmüştür ne de kulak işitmiştir. Cennetin güzelliği akla sığmaz. (452.-456.)

Şâir hikâyenin bu bölümünde Allah'a bütün müslümanlara cenneti nasip etmesi için yalvarır. (457.-458)

Rıdvan, Hz. Muhammed'e "Hak Teâla, sana ve ümmetine cennet içinde ne nimetler hazırlamış, gel de gör!" diyerek cennetler içindeki nimetleri görmeye davet eder. Hz. Muhammed inci, yâkut dolu pekçok köşk görür. Bütün evler ışık doludur. Karanlık olan hiçbir yer yoktur. Her evin içinde altın, gümüş, inci, zümrütten olmak üzere dört taht kuruludur. Her birinde döşek, döşeklerin üzerinde de nurdan hûriler oturur. Bu hûrilerin herbiri renk renk ipek kumaştan yapılmış hulle giyerler. Hullelerin içinde ışıktan hurilerin kemikleri, ilikleri görünür. Her birinin başında çeşitli cevherlerden süslenmiş taç vardır. Dünyada benzeri olmayan sesleri ile şarkılar söylerler. Şayet dünyadan biri bu sesi işitse sesin güzelliğinden aklını kaçıtır. Hûriler: "Biz naziğiz, hiç eskimeyen elbisemiz vardır. Bizde kir olmaz, bu yüzden yıkanmayız, sabunumuz yoktur. Biz hiç öfkelenmeyiz. İçimizde sıkıntıya hiç yer vermeyiz. Gençlik sonsuza kadar bizimdir. Biz ölmeyiz. Dâima diriyiz" diye bağırırlar. (458.-478.)

Hz. Muhammed orada çok büyük ağaçlar görür. Ağaçların dibi güllerle donanmış, akarsulara gölge olmuşlardır. Gölgeler öyle çoktur ki bir atlı yetmiş gün yol gitse yine de gölgeden çıkamaz. Bütün ağaçlar, dünyada ne rengi ne de tadı olan tatlı ve sulu türlü türlü yemişlerle doludur. Buradaki müminler bu yemişlerden birini koparsa hemen o anda yerine yenisi yetişir. Bu yemişlerin lezzeti yiyenin ağzında kalır. Oradaki atlar develer gibidirler. Kuşların kimi uçar, kimi gökte yüzer. (459.-487)

Hz. Muhammed toprağı misk gibi kokan, dalları inciden, yaprakları kızıl altından olan büyük bir ağaç görür. Bu büyük ağacın dibinde çok büyük bir saray vardır. Hz. Muhammed Rıdvan'a "Bu ne ağacıdır?" diye sorar. Rıdvan "Tübâ ağacıdır" diye cevap verir. Hz. Muhammed "Bu yüksekte duran beş köşk kimin?" diye

sorar. Bunların Sarâ'ya, Meryem'e, Fir'avun'un karısına, Hatice'ye ve kendi kızı Fâtıma'ya ait olduğunu öğrenir. (488.-495)

Hız. Muhammed Sidre'ye geri döner. Yine Hak Teâla'yı görür. Hak Teâla: "Ey Muhammed!" Ümmetine beş vakit namaz farzdır. Gece-gündüz, yaz-kış onlara namaz kıldır. Ümmetin sana haksızlık ve eziyet ederse sabret. Sana söylediklerimi ümmetine anlat" der. Bunun üzerine Hz. Muhammed "Yâ Rab, bana kim inanır?" diye sorar. Hak Teâla: "Ebû Bekir ve bütün müminler inanır. Sana kim inanmazsa cehennemde yanar. Bundan çok önceki ve en son günahlarını ben affettim. Geri dön! Kimseden korkma. Dinini herkese anlat." der. (496.-513.) Hz. Muhammed oradan ayrılır, Beytü'l-Mâ'mûr'a uğrar, Kudüs'e iner. Yine Burak'a biner ve eve gelir, yatağının hâlâ sıcak olduğunu görür. Sabah İbni Abbas'a mîrâcını anlatır ve bunu, inanmayacakları için, kimseye söylememesini tenbih eder. Abbas: "Ben kimseden korkmam. Açıkça söylerim. Gizlemem" der ve Hz. Muhammed'den duyduklarını Harem'de söyler. Harem'de Hz. Muhammed'e düşmanlığı ile tanınan Hz. Muhammed'e gider ve "sen bu gece Kudüs'e mi gittin? Gittiysen Kudüs'ün vasıflarını anlat. Kapısının üstlerini, mihrabını, her kapısını anlat" der. Hemen o anda Cebrâil, Mescid-i Aksâ'yı Hz. Muhammed'in karşısına getirir ve tutar. Hz. Muhammed ne sorulduysa ona bakarak cevap verir. Hatta Şam yolunda bir kervanın varlığından dahi bahsederek "Kervanınız dağın başında. Gün doğarken buraya ulaşacak" der. Tam o sırada dağ başından kervanın görüldüğünü haber verirler. Bunun üzerine Ebû Cehl sinirlenerek ellerini birbirine vurur ve öfkeyle "Bütün sihirbazların üstâdı Hz. Muhammed'dir." diye bağırır. Müminler onun bu sözlerine karşılık "Ey ahmak kişi! Bu mucizedir, nasıl sihir işi olur?" "Ey ahmak! Sen mucizenin en olduğunu bilmezsen cehenneme gidersin" derler. Hz. Muhammed "Mi'râc dönüşünde bir kabile gördüğünü, onların sularından içip su kabının ağzını açık bıraktığını, inanmayanın onlardan olayı tahkik etmesini ister. Adı geçen şahıslara sorarlar. Onlar da Hz. Muhammed'in anlattıklarının doğru olduğunu söyler. Hikâye şöyle biter:

Hûş helâl olsun ne-kim su kıldı nûş
Hem tamâm olsun bu kıssa bunda uş.

3) MÎ'RÂC-NÂME'NİN BÖLÜMLERİ (ŞEYYAD HAMZA)

Bölüm No	Beyit No	Bölümde Anlatılan Konular
1	1-8	Şâirin bülbülün şahsında insanlara seslenerek hikâyeye başlaması.
2	9-22	Hz. Muhammed'in Ümmühâni'nin evinde iken Cebrâil'in gelişi ve Hz. Muhammed'i gökyüzüne (arşa) daveti.
3	23-26	Hz. Muhammed'in Cebrâil'in daveti üzerine Ümmühâni'nin evinden çıkışı, Harem'e varışı ve biniti Burak'ı görüşü.
4	27-37	Burak'ın tasviri.
5	38-47	Burak'ın Cebrâil'in sözleri üzerine Hz. Muhammed'i üstüne bindirişi ve Hz. Muhammed'den Hz. Âdem gibi cennetten sürülmemesi için şefaât dilemesi.
6	48-53	Hz. Muhammed, Cebrâil ve Burak'ın Kudüs'e gidişi; Harem içinde Hz. Peygamber'i bütün peygamberlerin karşılayışı ve Hz. Muhammed'in imamlığında bütün peygamberlerin namaz kılışları.
7	54-71	Cebrâil'in Hz. Muhammed'e "Kim çağırırsa ona hemen bakma!" diye öğüt verışı. Bunun üzerine bir hristiyanın, bir yahudinin ve çok güzel bir kadının Hz. Muhammed'e seslenişi karşısında. Hz. Muhammed'in bu seslere cevap vermeyişi. Bu hareketi ile Hz. Muhammed'in ümmetini yahudi, hristiyan ve dünya ehli olmaktan kurtarışı.
8	72-81	Hz. Muhammed ile Cebrâil'in yollarına devam edişi ve Sahra'ya varışı. Hz. Muhammed'in ümmetini cennete ulaştıracak olan İslâm dini ile Sahra'da buluşması.
9	82-88	Çeşitli mücevherlerle süslü, ışığı bütün dünyayı saran bir merdivenin getirilişi. Hz. Muhammed'in bu merdivenden gökyüzüne doğru çıkışı.

10	89-92	Hz. Muhammed'in gökyüzüne doğru yürürken havada asılı bir deniz görüşü. Bu denizden Allah'ın kullarına rahmet yağmurunu yağdırdığını Cebrâil'den öğrenişi.
11	93-96	Hz. Peygamber'i Cebrâil ile birlikte yedi kat göğe ulaşması.
12	123-138	Hz. Muhammed'in birinci kat göğe Hz. Âdem katına ulaşması. Bu katta bütün evliyanın, müminlerin ve günahkârların canlarını görmesi, bu kattan ayrılışı.
13	97-104	Hz. Muhammed ile Cebrâil'in ikinci kat göğe ulaşmaları. Burada Mihyâil, Arâfil, Mi'râil ve Arâil adlı meleklerle karşılaşması. Hz. İsa ve Hz. Yahya'yı görerek Hz. Muhammed'in onlarla selâmlaşması.
14	105-114	Üçüncü kat göğe ulaşmaları. Burada Hz. Muhammed'in Hz. Yusuf ile selâmlaşması ve Kasımür'rezzak ile karşılaşması.
15	115-122	Yollarına devam ederken Hz. Muhammed'in yeşil renkli, içi meleklerle dolu bir deniz ile secde eden sayısız melek görmesi.
16	149-155	Üçüncü katta, halkına eziyet eden padişahların cezalandırılışlarını görmesi.
17	156-158	Hz. Muhammed'in Nakam adlı denizi görmesi ve Hz. Nuh'a tufanın bu denizden verildiğini öğrenmesi.
18	159-182	Cebrâil ile Hz. Muhammed'in dördüncü kat göğe varması. Hz. Muhammed'in burada Salsâil adlı bir meleği, İdris'i, Davud'u, Süleyman'ı ve kürsü üzerinde oturan Azrâil'i görmesi.
19	183-205	Azrail'in tasviri Azrail'in ağzından kendi görevlerinin anlatılması.
20	206-224	Hz. Muhammed'in Tamu Malik'i ile karşılaşması ve Malik'in tasvirinin yapılması.
21	225-235	Cebrâil'in Tamu Malik'inden cehennem kapılarını açmasını istemesi, Hz. Muhammed'in görececeklerini ümmetine anlatacağını öğrenen Mâlik'in cehennem yedi kilidini açması.

22	236-241	Cehennem'in genel tasviri.
23	241-255	Tamu Malik'i tarafından cehennem'in yedi katının isimleri ile burada cezalandırılanların suçlarının söylenmesi.
24	255-317	Hz. Muhammed'in her katı ve her kattaki suçluları görmek istemesi. Hz. Muhammed'in hak katı ve buradaki insanların neden dolayı ve ne şekilde cezalandırıldıklarını görmesi ile gördüklerinin anlatılması.
25	318-321	Cebrâil ile Hz. Muhammed'in beşinci kat göğe ulaşmaları. Burada pek çok melek ile karşılaşması.
26	322-331	Cebrâil ile Hz. Muhammed'in altıncı kat göğe ulaşmaları. Hz. Muhammed'in Hz. Musa ile karşılaşması.
27	332-358	Cebrâil ile Hz. Muhammed'in yedinci kat göğe ulaşmaları. Hz. Muhammed'in Beytü'l-Ma'mur'u ve Bahr-ı Nur adlı denizi görmesi. Ayrıca yırtıcı hayvanların, kuşların ve diğer hayvanların rızkını veren melekler ile İsrâfil'i görmesi.
28	359-367	Cebrâil ile Hz. Muhammed'in Sidre'ye ulaşmaları. Burak ile Cebrâil'in buradan öteye gidememeleri, Hz. Muhammed'in Refref adlı kuş ile Hak katına ulaşması.
29	368-385	Hak katında Hz. Muhammed'in kendinden geçmesi. Hak Teâlâ'nın Hz. Muhammed'in ümmetine elli vakit namaz kılmalarını emretmesi.
30	386-402	Hz. Muhammed'in emri kabul edip Musa katına dönmesi. Hz. Musa'nın Hz. Muhammed'e Hak'tan tahfif istemesini söylemesi. Hz. Muhammed'in istediği tahfifler sonucunda ümmetine beş vakit namazın farz oluşu.
31	403-415	Hak Teâlâ'nın Hz. Muhammed'e verdiği öğütler. Cenneti görmesini ve bunu ümmetine anlatmasını istemesi.
32	416-423	Cennetin kapıcısı olan Rıdvan'ın cennetin kapılarını açarak Hz. Muhammed ile selâmlaşması.
33	424-445	Sekiz cennetin isimleri belirtilerek burada bulunan nimetlerin kısaca tanıtılması.

34	446-457	Sekiz cennetin içinde var olanlar ve burada oluş sebeplerinin anlatılması. Şâirin bütün müslümanlara cennetin nasibi için Allah'a yalvarması.
35	458-487	Rıdvan'ın Hz. Muhammed'i Hak Teâla'nın kendisi için ve cennet içinde hangi nimetleri hazırlamış olduğunu görmeye davet etmesi. Cennet içinde olan nimetlerin tasviri.
36	488-495	Hz. Muhammed'in Tûba ağacı ile Sarâ'ya, Meryem'e, Firavun'a, Hatice'ye ve kızı Fatıma'ya ait beş köşkü görmesi.
37	496-517	Hz. Muhammed'in Sidre'ye geri dönüşü, tekrar Hak Teâla'yı görüşü. Hakk'ın Hz. Muhammed'den, geri dönerek insanlara dinini anlatmasını istemesi. Hz. Muhammed'in Beytü'l-Mamur'a geri dönüşü. Oradan Kudüs'e gelişi ve Burak ile eve dönüşü.
38	518-536	Abbas'ın Hz. Muhammed'den işittiklerini Harem'de söylemesi. Hz. Muhammed'e düşman olan Ebû-Cehl'in Hz. Muhammed'in anlattıklarına inanmayışı ve onun sözlerinin doğruluğunu sınaması.
39	537-540	Müslümanların Ebû-Cehl'e karşı çıkmaları.
40	541-545	Hikâyenin bitirilişi.

4) Mİ'RÂC KELİMESİNİN LÛGAT VE İSTİLAH MÂNÂSİ; Mİ'RÂC-NÂME TÛRÜNÜN ÖZELLİKLERİ

Mi'râc kelimesinin mânâsı ve Mi'râc-nâme türünün özellikleri hakkında Prof. Dr. Metin Akar'ın* "*Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*" isimli doktora tezine göre şu bilgileri verebiliriz:

Mi'râc kelimesi Arapça olup iki lügat manası vardır. 1) Yukarı çıkma âleti, 2) Yukarı çıkacak yer.

İstılâh mânâsı olarak ise genellikle Hz. Peygamber'in göklere yükselişi ayrıca Hz. Muhammed'in bir mûcizesinin adıdır.

Mi'râc hadisesi Kur'ân-ı Kerim'in 17. sûresi olan İsrâ ve 53. sûresi olan Necm sûrelerinde geçen bir kısım âyetlerde yer almaktadır. Sîre (t) kitapları ile hadis metinlerinde de mi'râc hadisesini anlatan sahabe rivâyetleri mevcut bulunmaktadır.

Hz. Muhammed'in Mi'râc'ından başka mitolojik eserlerde de uruc hadisesine rastlanmakta olup, Yunan mitolojisinde uruca benzer bir motif "Herkül Efsanesi"nde görülmektedir.

Mi'râc kandili 1577 tarihinde Koca Mustafa Paşa Dergahı Şeyh iken hacdan sonra Yemen'de ölen Necmeddin Hasan Efendi tarafından padişah fermanı ile gelenek haline getirilmiş olup Mi'râc gecesi Mevlid, Regaib, Kadir vs. gibi bir kandil olarak İslâm âleminde kutlanır.

Siyer ve Mevlid türü bakımında edebiyatımız oldukça zengindir. Bu eserlerde Hz. Muhammed'in hayatı anlatılırken onun mi'râc mûcizesine de yer verilmiştir. Daha sonraları ise müstakil manzum mi'râc-nâme yazma geleneği başlar ve bu gelenek günümüze kadar devam eder.

Mi'râcın çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan bazıları; Milâdi 616 yılında Mekke'li putperestlerin Mekke'nin bir mahallesinde müslümanları toplu olarak abluka altında

* Prof. Dr. Metin Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Doktora Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı 804/1987, Birinci baskı.

yaşamaya zorlamalarıdır. Milleti tarafından işkence gören ama sabreden Hz. Muhammed'e metânet vermek, ona ileride sahip olacağı nimetleri göstermek,

Kur'ân-ı Kerim'de İsra Sûresi'nin ilk âyetinden, Tanrı'nın büyük âyetlerinden bir kısmının, Necm Sûresi'nden de, başta Sidre-i Münteha, Cennet-i Mevâ olmak üzere Allah'ın-en büyük âyetlerinden bir kısmının gösterilmesi için mi'râc ettirildiği anlaşılmaktadır.

Hz. Muhammed'in kaç defa mi'râca çıktığı hakkında da değişik görüşler vardır.

Mi'râcın başladığı yer İsra Sûresi'nin ilk âyetine göre Hz. Muhammed'in Mekke'de bulunan Mescid-i Haram'dan alınıp Kudûs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürüldüğü şeklindedir. Hadislerde ise Hicir, Hatim veya Ümmühânî'nin evi olarak bildirilmektedir. Hz. Muhammed Mi'râc'a Burak adlı bir binit ile çıkar. Beş vakit namazın müslümanlar üzerine farzı, Mi'râc gecesindedir.

Şeyyâd Hamza Mi'râc'ında ise mi'râcın şu safhaları anlatılmıştır:

- 1) Hz. Muhammed'in Ümmühânî'nin evinde iken Cebrâil'in O'nu gökyüzüne daveti ve Hz. Muhammed'in Harem'e varışı.
- 2) Hz. Muhammed'in biniti olan Burak ile Kudus'e gidişi.
- 3) Hz. Peygamber'in mi'râc yolculuğu esnasında bütün peygamberlere imamlık ederek namaz kıldırışı ve Sahra'ya varışı.
- 4) Hz. Peygamber'in Sahra'da İslâm dini ile buluşması.
- 5) Hz. Peygamber'in bir merdiven ile gökyüzüne çıkması ve birinci kat göğe Âdem katına ulaşması.
- 6) Hz. Muhammed'in ikinci kat göğe ulaşması. Burada melekler ve Hz. Yahya ile karşılaşması.
- 7) Üçüncü kat gökte Hz. Yusuf ve Kasımür'rezzak ile karşılaşması.
- 8) Hz. Muhammed'in mi'râcı esnasında Nuh'a tufanın verildiği Nakam adlı denizi görmesi.

9) Hz. Peygamber'in dördüncü kat gökte Salsâil isimli bir meleği, İdris'i, Davud'u, Süleyman'ı ve Azrâil'i görmesi.

10) Hz. Muhammed'in Tamu Mâlik'i ile karşılaşması ve Mâlik'in cehennemin yedi kilidini açması.

11) Hz. Peygamber'in cehennemin her katını ve her kattaki suçluların ne şekilde cezalandırıldıklarını görmesi.

12) Cebrâil ile Hz. Muhammed'in beşinci kat göğe ulaşmaları.

13) Hz. Muhammed'in altıncı kat gökte Hz. Musa ile karşılaşması.

14) Yedinci kat gökte Hz. Peygamber'in Beytü'l-Mâ'mur'u ve Bahr-ı Nur adlı denizi görmesi.

15) Cebrâil ile Hz. Muhammed'in Sidre'ye ulaşmaları Burak ile Cebrâil'in buradan öteye gidememeleri. Hz. Muhammed'in Refref adlı kuş ile Hak katına ulaşması.

16) Hak katında Hak Teâlâ'nın Hz. Muhammed'in ümmetine elli vakt namaz kılmalarını emretmesi ve Hz. Muhammed'in Musa katına dönmesi.

17) Hz. Musa'nın Hz. Peygamber'e Hak'tan tahfif istemesini söylemesi ve istediği tahfifler sonucunda ümmetine beş vakit namazın farz oluşu.

18) Hak Teâlâ'nın Hz. Muhammed'in cenneti görerek bunu ümmetine anlatmasını istemesi.

19) Hz. Peygamber'in sekiz cenneti içlerinde vâr olanları görmesi.

20) Hz. Muhammed'in Beytü'l-Mâmur'a, oradan Kudüs'e gelişi ve Burak ile eve dönüşü.

5) TÜR VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Eser mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır. Asıl vezni Fâilâtün Fâilâtün Fâilün olmakla beraber Mefâilün Mefâilün Feülün aruz kalıbı da kullanılmıştır. Eser incelenirken şâirin vezni belirli bir düzen içinde değiştirmedığı kendisine göre farklı kalıplar kullandığı tesbit edilmiştir.

Eserin içinde iki beyitte (342-373 beyit) Feilâtün Mefâilün Feilün aruz kalıbı da kullanılmıştır. Eserde farklı nazım şekilleri ve türleri kullanılmamıştır. Baştan sona kadar mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır.

545 beyitlik eserin 8 beyitinde veznin bozuk olduğu tesbit edilmiştir (42a, 73b, 227b, 235b, 341, 433, 538b, 539). Eserin bazı beyitlerinde anjambman bulunmaktadır (2-3, 32-33). Mesnevî nazım şekli ile kafiyelenen eserin bazı beyitlerinde redif kafiye yerine kullanılmıştır (13, 19, 22, 23, 33).

6) DİL VE İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Şeyyâd Hamza'nın Mi'râc-nâme adlı eserinin 14. yy. Halk Türkçesi ile yazılmış olduğunu tahmin ediyoruz. Eserdeki belli başlı dil ve imlâ özelliklerini maddeler halinde topladık. Buna göre;

1) Elimizdeki nüshada bazı kelimelerin ekleri düz olarak harekelenmiştir. Bu özellik bize eserin 16. yy. sonlarında istinsah edilmiş olabileceğini düşündürdü. (106a yârüm: m. yârüm; 480b birinün: m. biriniñ). Yalnız eserde müstensihin her kelimeye müdahale etmediği görülmüştür (123a m. açuñ). Şayet düzlük-yuvarlaklık bakımından uyum bu yüzyılda olsaydı müstensihin "açiñ" demesi gerekirdi.

2) Eserin Eski Anadolu Türkçesi ile yazıldığını gösteren bazı örneklerle karşılaşmış olup bu kelimelerin yazılışında yazma nüshaya bağlı kalınmıştır (133a şāz, ş.

3) Arapça kelimelerin son hecesindeki uzun vokaller yazma nüshada kısa olarak verilmiştir. Biz kelimenin bu halini koruduk ancak indekste kelimenin yanında parantez içinde aslını verdik (111a lügat).

4) Bazı kelimelerin imlâsında Arapça tesir olduğunu gördük (7a دلوا , 105a قپوا , 145a قرشوا).

5) Yabancı kelimelerin bir kısmının imlâsının söyleyişe göre harekelenerek yazıldığı dikkatimizi çekti (104a وداع , 136 دهاني , 377a مؤنس)

6) Yabancı kelimelerin bir kısmına Türkçe ekler getirilerek türetildiklerini tesbit ettik (409a rahimlü, 445a saraylar). Ayrıca çoğul anlamdaki yabancı kelimelere Türkçe çoğul eki getirilerek türetildikleri de dikkatimizi çekti (445a kuşurlar).

7) Eserde daima p sesi "b" ile "ç" sesi "c" ile yazılmıştır. Aslında p, ç ile gösterilmesi gereken sesleri transkripsiyonlu metinde p, ç olarak gösterdik. Fakat metnin tümünde böyle yazıldığı için değişikliği dipnotta vermedik. Yine "ey" kelimesi çoğunlukla "iy" ve "i" şeklinde harekelenmiştir. Bu nedenle biz "iy"li şeklini esas aldık ve bu değişikliği dip notta göstermedik.

8) Eserde ayrı yazılması gereken bazı kelimeler bitişik yazılmıştır. Biz bunları transkripsiyonlu metinde "-" işareti ile ayırdık (2b tutmaz-iseñ, 265b od-ile, 209b kapusı-y-ımiş).

9) Yazma nüshada bazı kelimelerin yazılışında iki farklı şekle rastladık. Bunlar 14. yy.'da görüldüğünden dolayı olduğu gibi bıraktık. İndekste her iki şeklini de aldık [(dur-, tur), (düt-, tüt-) (dünyâ-dünye)].

10) Eserde bazı yabancı kelimelerin imlâsının aslından farklı olduğunu tesbit ettik (9b آية : m. آيت)

11) Pek çok el yazması eserlerde görüldüğü gibi burada da isim ve sıfat tamlamalarının -ı-, -i- ile değil "vav" ile yapıldığını tesbit ettik (7b بيريكون).

12) Eserde dil özelliği olarak bazı kelimelerin söyleyiş kolaylığı sağlaması açısından söylendiği şekilde yazıldığı dikkatimizi çekmiştir (65a التفات : m. التفاد).

13) Eserde sık rastlanmayan bazı fiillerin kullanıldığı görülmüştür (276a şağadut-).

14) Eserin bazı beyitlerinde kâfiye göz için değil kulak içindir.

212 اکہ —
 یکہ —

244 لظي —
 جذا —

İKİNCİ BÖLÜM
TRANSKRİPSİYON CETVELİ

أء	a, e, '	ش	ş
آ	ā, a	ص	s
ب	b, p	ض	z, d
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	'
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	q
خ	h	ك	k, ñ, g
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ü, ū, o
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ي	y, i, ī

METİN

Mİ'RÂC-NÂME

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

- (29b) 1 Nâle kıl iy bülbül olma teñ-dil
Yumşan âhı ger degül-sen señ-dil
- 2 Gözüñ-ile gördüğünden 'ibreti
Tutmaz-iseñ yüregüñ taşdan çatı
- 3 Bakmamısan bu çarhuñ gerdişine
Kimsenüñ 'aklı irişmez işine
- 4 Ne hüner ehlin[i] kor ne bi-hüner
Toprak ider cümlesin turmaz döner
- 5 Kim başın kaldurđsa şoķar yire
Gül gibi şüretleri döker yire
- (30a) 6 Raħm kılmaz kimseye virmez amān
Boyun urmaķdur işi çarhuñ hemān

1b degül-sen: m. degülsin

3a bakmamısan: m. bakmamısın

4a ehlin[i]: m. ehlin

5a yire: m. yiye

6b çarh: m. çarh.

- 7 'Aklunı divşür gözüñ aç iy delü
Yirü gök arası ölümdür tolu
- 8 Ger beķā olsa cihānda yā vefā
Bāķi ķalaydı Muħammed Muştafā
- 9 İbni 'Abbās'dan ķılındı rivāyet
Çünki geldi didi ol işbu āyet
- 10 Resül ũllah'a tefsirin[i] şordum
Nedür ma'nāsı tevīlini şordum
- 11 Resülũllah didi yā İbni 'Abbās
İşit göñlün yüzünde ķomasun pas
- 12 Rebi'ülevvel ayı ķutlu ayda
Düşenbih gicesi devletlü ayda
- 13 Yatşuyı aşhab-ile ķıldum ķodum
Vitrı kim dünle tıram ķılam didüm
- 14 Gelüben Ümmühāni'nün evine
Karār aldum anuñ ben döşeginde
- 15 Yaturken Cebra'il āvāzı geldi
Ķanadınuñ üni pervāzı geldi
- 16 Pes hemān tırdum añā virdüm selām
Ķāşş taħıyyātlar daħı[tur] ķıl ķıyām

⁹ m. Ķılındı İbn-i 'Abbas'dan rivāyet; Ki çün geldi didi ol işbu āyet

10a tefsirin[i]: m. tefsirin

10b ma'nāsı: m. ma'nāsını

11b yüzünde: m. yüzünde

13a aşhab-ile: m. aşhabile

14a evine: m. evinde; Ümmühāni'nün, Ümmühāni'nin

16b tur: m. dur

- 17 Pes buyurdu-kim dilerem didi hem
Kim bu gice göklere başgıl qadem
- 18 Müşerref ola tā kim bu felekler
Yüzüñ görsün du'ā kılsuñ melekler
- (30b) 19 Teferrüc eylegil bu bārı gāhi
Temāşā eylegil bu bār-gāhi
- 20 'Acāib milkümüze hem nazār kııl
Bu gice 'arşa gel yirden sefer kııl
- 21 Senüñ [i]çün düzülmüşdür budur gün
Eger eydür eger yılduz eger gün
- 22 Sevindüm ben işidicek bu sözi
Görürem Cibril'üñ dağı yüzini
- 23 Güzeldür dünye[ler] kim şöyle hergiz
Aña beñzer vücüda gelmedi hergiz
- 24 Harır tonlarıyla tonanmış mülevven
Muraşşadur yâkut-ile müzeyyen
- 25 Hemān dem Ümmühāni'nün evinden
Çıkup vardum harem içine andan
- 26 Burak gelmiş görürem anda tırmuş
Degüldür aña beñzer kimse görmüş

17a buyurdu-kim: m. buyurdıkim

18b kılsuñ: m. kılsun

20b gel: m. gil

22b Cibril'üñ: m. Cebrā'il'iñ; yüzini: m. yüzünü

23a dünye: m. dünyā

23b vezin bozuktur

24a vezin bozuktur

25a Ümmühāni'nün: m. Ümmühāni'nün

- 27 Yüzi âdem yüzine beñzer anuñ
Boyı yücedür boyından merkebüñ
- 28 Hemân boynı daħı hem ata beñzer
Teni düter velikin müşg-i ezfer
- 29 Teni cevher kıızıl altun ayağı
Gözi inci zümürüdden kulağı
- 30 Deve gibi ayağı kıuyruğı var
Şıgır kıuyruğı gibi illâ ‘anber
- 31 ‘Aķıkden kırmızı renglü üzengü
Düzülmüş dürlü pirüze aķ inci
- (31a) 32 Tüyi rengi kimi kâra kimi aķ
Yaratmadın daħı bu âdemi ħaķ
- 33 Yaratmışdı anı uçmaķ içinde
Gezerdi mürġi zârî baġ içinde
- 34 Pes işaret kıldı Cebrâil baña
Bin Burak’a didi-kim geldi saña
- 35 Kim nice biñ yıl durur kim intizâr
İş bu gice olupdur ola yâr
- 36 Pes elüm şundum binem [ol] tırmadı
Sıçradı boynuna el urdurmadı
- 37 Pes yaradıldan berü Allah aña
Binmemişdi kimse gelince baña

27a yüzi: m. yüzü

28b velikin: m. velakin

29b gözi: m. gözü; inci: m. incü

30b ‘anber: m. ‘anberi

31a ‘aķık: m.’de ‘aķık; inci: m. incü

35b m.: işbu bu giceye olupdur ol âyar

- 38 Cebrâ'il haykırdı didi sâkin ol
Binsün üstüne yavaş [sen] emîn ol
- 39 Kim bunuñ-içün yaratdı Hâķ-seni
Hem yir ü göği dü-'âlem halkını
- 40 Ol didi hâcetüm var durur aña
Kim şefâ'at eylesün yarın baña
- 41 Hâķ beni uçmaķ içinden ırmasuñ
Âdemi sürdüği gibi sürmesün
- 42 Âdem cennetden sürilenden hemîn
Korķudan ben birden olmadum emîn
- 43 [Sen] dağı yarın kıyâmet günü baña
Binesün tâ muğı olam ben sana
- 44 Ben didüm göñlüni hoş tut ırak
Kim saña cennetden olmaya firaķ
- (31b) 45 Hâzrete var çağıra ben söyleyem
Anda ben saña şefâ'at eyleyem
- 46 Pes muğı oldu süvâr oldum hemân
Cebre'il öñünce yürüdi revân
- 47 Ol Buraķ altumda şöyle yürüdi[k]
Her adımı göz irmince yürüdi

39b dü'âlem: m. du'âler; 'âlem: m. 'âler

41b Âdemi: m. Âdahı, ırmasuñ: m. ırmasun

42a vezin bozuktur.

43b m.: Binsün ol tâ ben muti olan saña; Binesün: m. binsün

44a hoş: m. hoş

46b Cebra'il: m. Cebre'il

47a yürüdü[k]: m. yürüdi[k]

47b adımı: m. ademî; irmince: m. irimince; yürüdi: m. yürüdi

- 48 Şöyle yür[ür]di yilden dağı tiz
Bir dem içinde irişdük Kıds'e biz
- 49 Çün harem kapusına varduk hemîn
İn didi pes baña Cebrâ'il emîn
- 50 İndüm anda ol Burak turdı hemân
Pes harem içine girdük tiz revân
- 51 Enbiyâ ervâhı gelmişler tamâm
Karşu geldi virdiler baña selâm
- 52 Pes geçüp mihrâba ben oldum imâm
Enbiyâ ervâhı uydılar tamâm
- 53 Ben imâmlık eyledüm kıldık namâz
'Arz kıldum Mâlikü'l-mülk'e niyâz
- 54 Yâ Muhammed didi Cebrâ'il baña
Kim çağırsa iltifât itme aña
- 55 Sağ yanumda [baña] geldi pes bir ün
Yâ Muhammed yâ Muhammed baña dön
- 56 İltifât eylemedim hiç dönmedüm
İrmadum gözüm önümden dönmedüm
- 57 Sol yanumdan dağı geldi pes bir ün
Yâ Muhammed yâ Muhammed baña dön
- (32a) 58 Dönmedüm hiç iltifât eylemedüm
Yüzine hiç bakmadum söylemedüm

49a harem: m. harâm

53a namâz: m. namâz

56a eylemedüm: m. eyledüm

56b dönmedüm: m. dönmedük

58b yüzine: m. yüzüne

- 59 Cebre'ıl didi ki tersâdur biri
Hem yehüddur biri od dur[ur] yeri
- 60 Sen bulara iltifât ger eyleseñ
Yâ cevâb virsen birine söyleseñ
- 61 Ümmetüñ soñra olurlardı yehüd
Kimi tersâ kimi olurdı Cühüd
- 62 Geldi bir 'avret bu kez i'zâz-ile
Ağzı biste boyı ra'nâ-sâz-ile
- 63 Ziyneti zibâ katı şâhib-cemâl
Zülfi yüzinde zencîr alnında hâl
- 64 Yâ Muhammed yâ Muhammed dön baña
Bir nazâr kıl hâcetüm vardur saña
- 65 Hergiz aña iltifât eylemedüm
Yüzine hiç bakmadum söylemedüm
- 66 Cebra'ıl didi ki taḥsîn yâ Resül
Kim anı hiç kılmaduñ sana kabül
- 67 Dünyedür bu ḥalkı meftün kılıcı
Aldayuban soñra mağbun kılıcı
- 68 Mihr ider evvel kılar soñra cefâ
İşi budur kimseye kılmaz vefâ
- 69 Cümlesi bu dünyeye tapar-idi
Zühd ü taḳvâ kayusun yapar-idi

59a Cebre'ıl: m. Cebra'ıl

61a Yehüd: m. Yehüdi

61b m.: Kimi tersâ olurdı kimi cühüd

63b zencîr alnında hâl: m. zenced anında hâl

65a iltifât: m. iltifad; aña: m. anada, iltifât: m. iltifâd

67a dünya: m. dünya; b) aldayuban: m. aldayıban

69a dünyeye tapar: m. dünyeye ol tapar;

- 70 İltifât itseñ buña sen iy ulu
Aldar-ıdı soñra ümmetüñi bu
- (32b) 71 Allah'a şükr eyledüm kıldum şenâ
Kim baña tevfiķ bağışladı yine
- 72 Oradan şahraya Cebrâ'il-ile
Varduķ anda çok feriştelere bile
- 73 Ünledi bir oğlan anda mäh-rü
Serv [ķadd ü] gonca leb [ü] müşg-bü
- 74 'Arşâ çıķmış yüzinüñ nür[ı] 'ayân
Rüşen olmuş nür-ıla heft-âsuman
- 75 Geldi şundi tıtdı öpdü ol elüm
Hem şalındı boynuma çoçdı bilüm
- 76 Didi kim yâ Reşulu'llah beşâret
Saña ümmetüne hayr u kerâmet
- 77 Didüm Cebrâ'il'e [ol] kim durur bu
Mübârek tal'atı böyle mäh-rü
- 78 Benüm gönüm buña meyl itdi ğayet
Bu gönümde benüm yir tıtdı ğaye[t]
- 79 Didi kim bu durur ol dîn-i İslâm
Haķ-Te'âla'nuñ rıza[sı]dur müdâm
- 80 Ümmetününñ dest-giri bu durur
Anları uçmağa işbu irgürür
- 81 Kıldum anda Allah'a hamd ü şenâ
Ümmetüm-içün daķı kıldum du'a

73b m.: Servi gonca lebi müşg mäh bü; a) ünledi: m.

77a Didüm Cebrâil'e kim durur bu

اللّٰهِي

- 82 Pes getürdiler hemân bir nerdübân
Dikdiler yirden anı tâ âsümân
- 83 Bir ucu yirde göğe yitdi biri
Nürinuñ aydınlığı tutdı yiri
- (33a) 84 Direginüñ biri gümüşdi anuñ
Kızıl altun biri ol nerdübānuñ
- 85 Ayaqları kimi la'l kimi inci
Kızıl yaqūt kimisi kimi şaru
- 86 Kimi gök yaqūt [i]di kimisi zer
Kızıl yaşıl şaru aq dürlü cevher
- 87 Cibril'e didi ki yüri iy ulu
İy nebilerden Haqqa sen sevgülü
- 88 Haq adın zıkr idüp nerdübāne
Kadem başdum göğe ol dem revāne
- 89 Giderken bir deñize uğradum ben
Lañif[dür] şuyı gayet tatlu rüşen
- 90 Mu'allaq şöyle turmuşdı havāda
Havādan dañı rüşendür şafāda
- 91 Didüm Cebrā'il'[e] bu ne deñizdür
Didi bundan yağar yirlere yağmur

82a nerd-bān: nerdübān

82b āsmān: āsuman

84b nerd-bān: m. nerdübān

85a inci: m. incü

86a zer: m. zer

87a Cibril'e: m. Cebrā'il'e; yüri: m. yiri

88a nerdbān: nerdübān

89b şuyı: m. şanı

91a Cebreil'e: m. Cebrail; deñizdür: m. degindür

- 92 Çalap kullarına bārān-ı rahmet
Bu deryādan virtür iy kân-ı rahmet
- 93 Geçüp andan yine olduk revāne
İrişdik tā ki ol heft-āsumāna
- 94 Rafi' adı kapısı baĝlu muhkem
Ki İsmā'il kapucusı adı hem
- 95 Hemān çün Cebrā'il kapuya baĝdı
Görür kim baĝlamışdur kapu kaĝdı
- 96 Çün İsmā'il işitdi döndi baĝdı
Didi kimdür gice vaĝt kapu kaĝdı
- (33b) 97 Didüm Cebrā'il'e kimler durur bu
Laţıfdür her birisi şöyle māh-rū
- 98 Didi biri durur 'İsi'bni Meryem
Zekeriyā oĝlı Yahya biri hem
- 99 Selām virdüm hemān dem aldı anlar
Görüşdiler benümle geldi anlar
- 100 Merĥabā didiler iy sālîh nebi
İy 'azîz kardeş kerîm nāşîh nebi
- 101 Ulu kıldı sen[i] Hâĝ evliyādan
Cemi'î aşfiyādan enbiyādan

93b asumāna: āsımāna

94a muhkem: m. muhkem

95a kapuya: m. kapuyı

96b m.: Didi kimdür ki gice vakt kapu kakdı.

98b Zekeriyā oĝlı Yahya'dur biri hem
Didi biri durur İsä bin Meryem

- 102 Ümmetüñ kamu ümmetden dahı
Hak katında sevgülüdür iy ahı
- 103 Ol maķāmda ben tahiyyatü'l-ķıyām
Kıldum anlar bile kıldılar temām
- 104 Vedā' itdük yine olduķ revān
İrişdük çün üçincü āsümāna
- 105 Cebrā'il vardı hemān kapu urur
İçerüden didiler kim kim durur
- 106 Didi Cebrā'il bilemçe[dür] yārüm
'Azizüm qar[daşımdur] rüzigārum
- 107 Resulu'l-Allah ki şāh-ı enbiyādur
Hābību'llah Muḥammed Muştafādur
- 108 Açdılar kapuyı girdük içerü
Gördüm anda bir ferişte var ulu
- 109 Kim tamam yitmiş biñ anuñ başı var
Her başında yüzi var heftād hezār
- (34a) 110 Ki var yüz yetmiş biñ dehānı
Her ağzında ki yetmiş biñ zebānı
- 111 Her diliyle bir luġat söyler tamām
Her luġat-ile tesbīḥ oķur müdām
- 112 Pes didüm Cebrā'il'e bu kim durur
Didi bu riz üstine ḥākim durur

102a ümmetüñdür: m. ümmetüñ

103a ķıyām: m. maķām

104a veda: m. vidā; b) üçinci: m. üçüncü

106a yārüm: m. yārım

106b rüzigārum: m. rüzigārım; 'Azizüm qarşıda işümdür rüzigārım

110a Ki var yüz yetmiş bin dehānı

110b ۴۳ : m. ۴۳

- 113 Gördüm anda Yūsuf'ı virdüm selâm
Ol cevâb virdiğüm didi yâ İmâm
- 114 Kāsımür'rezzağ durur adı bunuñ
Kısmet ider rızkını bu kamunuñ
- 115 Geçdüm andan bir deñiz gördüm yine
Beñzemez hergiz bu dünyâ baħrına
- 116 Ol deñizlerden ki gördüm ulu
Hem yaşıl rengi meleklerle tolu
- 117 Merhabâ iy ulu Peyğamber kerîm
İy 'azîz kardaş Resûlu'llah ħakîm
- 118 Geldi görüşdi benümle ol hemân
Kaldı anda ben yine oldum revân
- 119 Gördüm anda çok melekler bî-şumâr
Sağışın bile meger perverd-gâr
- 120 Cümlesinde secdededür yüzleri
Birbirisine yakın omuzları
- 121 Şöyle kim şıgmaz arasına bi kıl
Tesbîh okuyı tururlar eyü bil
- 122 Geçdüm andan bir melek gördüm yine
Kim oturmış-idi kürsi üstine

115b baħrına: m. baħrına

116a Ol deñizlerden ki gördüm bu ulu

119b perverd-gâr: m. perverdigâr

121a sıgmaz: m. sıgmar; bi: m. bil

122b oturmuşıdi: m. oturmuşdı

- (34b) 123 Didi Cebre'il kim açuñ kapuyı
Gelüp şādān oluñ kılūñ tapuyı
- 124 Ki bilemçe Muḥammed Muştafā'dur
Ḥabib-i Ḥaḳ imām-ı enbiyādur
- 125 Didi ol viribdi mi Allah anı
Ki şirk çirkinden arıda cihānı
- 126 Didi geldi hemān açıldı kapu
Melekler karşı geldi kıldı tapu
- 127 Hemān İsmā'il'e virdüm selāmı
Cevāb virdi melā'ikler tamāmı
- 128 Didi hoş geldüñ iy şāh-ı Risālet
Nebiler serveri kân-ı kerāmet
- 129 İletdiler beni Ādem katına
Selām virdüm varıcaḳ ḥazretine
- 130 Didi hoş geldüñ iy şüretde oḡlum
Veli siretde fahrüm tācum
- 131 Görürem saḡ yanında turmuş anuñ
Kamu mü'min cānı hem evliyānun
- 132 Tururlar sol yanında can-ı ḥad
Şular kim kıldı Allah anı bed-baḥt
- 133 Saḡa baksa şāzz oluban güler
Şola baksa ağlayup melül olur

123a Cebreil: m. Cebri'l

128a hoş: m. hoş

130a hoş: m. hoş; ۱۳۰: سیرت : م. سیرت

132a ḥad bu mısradā bir hece noksandır

132b bedbaḥt: m. bezbaḥt; kıldı: m. kaldı

133a m. saḡa baksa sāz oluban gülerler

133b m. şola baksa ağlayup olur melül

- 134 Şaf tutuban cümlesi kılmış kıyām
Hem oturmaz tesbîh okurlar müdām
- 135 Bir melek gördüm turur biñ başı-vār
Her başında bin yüzi var āşikār
- (35b) 136 Her yüzinde biñ dehānı var anuñ
Her dehānda biñ zebānı var anuñ
- 137 Her diliyle bin luğat söyler tamām
Her lugatle tesbîh ider ol müdām
- 138 Göçüp andan dağı olduk revāne
İrişdik pes ikinci āsümāna
- 139 Cebre'il çağırdı kim kapu açuñ
İy melā'ikler gelüñ saçu saçuñ
- 140 Didiler kimdür [bu] kapuda turan
Gelüben böyle geç vaqt kapu uran
- 141 Didi benem bilemçe Muştafādur
Ĥabibu'llah a şāh-ı evliyādur
- 142 Didiler merheba kapu açıldı
Selām virdi melekler qarşu geldi
- 143 Bir melek var anda Mihyā'il idi
Merĥabā gel yā Kerim Seyyid melek didi

135b yüzi: m. yüzü

136a dehānı: m. dihānı

136b dehānda: m. dihanda

139a Cebre'il: m. Cebrā'il

139b melā'ikeler: m. melā'ikler

140a Didiler kimdür kapuda turan

142a merhaba: m. merhebe

143a melek: m. melān

- 144 Selām virdüm cevāb aldı tamāmet
Melā'ikler beni kıldı ziyāret
- 145 Görürem anda Mihyāil'e karşı
Tururlar dört ferişte ğayet ulu
- 146 Mi'yāgil adlu biri 'Arāfil
Mi'rayil adlu biri 'Arayil
- 147 Her biri hükminde var biñ şaf melek
Tebih okurlar ki tolar ol felek
- 148 Gördüm anda hem iki yiğit turur
Yüzlerinde nūrları hoş berķ urur
- (35b) 149 Biñ başı var[dur] dağı yetmiş tamām
Var kanatları oturmuşdı müdām
- 150 Melekler dört yanında sehm-nāk
Kamusı tünd-rüsüyle hışm-ı nāk
- 151 Ki biz kavme 'azāb idüp ururlar
Oları od çomağ-ile ururlar
- 152 Dögerler yüzlerini başlarını
Olar ağlar dökerler yaşlarını
- 153 Kılurlar her biri feryād ü zārī
Didüm Cebra'il'e kimdür buları
- 154 Bularıdı zālīm pādişahları
Ki zulm iderdi dāim sāl ü māhları

144b Melā'ikler: m. melā'ikeler

146b Biri Mi'ra'il adlu ve biri 'Arāfil

146a Biri Mi'yāyil adlu biri Arāfil

148b berķ: belķ (---); hoş: m. hoş

149b oturmuşdı: m. otuzmuşdı

154 Vezin bozuktur.

154a bularıdı: m. bulardıdı

- 155 Kıpunca tā kıyāmet bu ‘azābı
Kılurlar bulara işbu ‘itābı
- 156 Gördüm anda bir deñiz var tolu
Ol deñizlerden [ki] gördüm bu ulu
- 157 Pes didüm Cebrā’ il’e kim bu deñiz
Ne deñizdür adını bunu diñüz
- 158 Ol didi adı bunuñ baħr-i Naħam
Nuħ’a bundan virdiler tufānı
- 159 Turmaduħ anda daħı olduħ revān
Çünkü dördinci göge irdük hemān
- 160 Pes öñümce yürüdi Cibril emīn
Kıpuyı kaħdı açuñ didi hemīn
- 161 Pes cevāb geldi didi-kim kim durur
Böyle geħ vakt bu kıpuda kim durur
- (36a) 162 Didi Cebrā’ il’em bilemçe hem-rāħ
Muħammedür risālet milkine řāħ
- 163 Didiler merħabā kıpı açıldı
Kıpı daħı melekler karpşu geldi
- 164 Bil kızıl altundan [ı]dı ol felek
Anda var řalsā’ il adlu bir melek
- 165 Karpşu geldi ol selām virdi baña
Yā Muħammed muştılık didi saña

156a Gördüm anda bir deñiz var tolu

156b Ol denizlerden gördüm bu ulu

158b benden: m. bundan

159b dördinci: m. dördüncü

160a Cibril: m. Cebrā’il

164a m.: Bil kızıl altundanı ol felek

- 166 Hâk katında sen didi sevgülüsün
Cemi‘i enbiyâdan sen ulusın
- 167 Hem señün-dur[ur] şefâ‘at yâ Habîb
Ümmetüñi bahtulu ol-dem naşib
- 168 Çok melekler gördüm anda bî-şümâr
Cümle hükminde anuñ kılmış karar
- 169 Cümlesi tesbih okur turmaz biri
Gice gündüz uşanmaz armaz biri
- 170 Anda gördüm İdris‘i virdüm selâm
Ol cevâb virdi didi-kim yâ imâm
- 171 Merhabâ hoş geldüñ iy şâdık nebî
İy ulu kardeş ‘aziz lâyıķ nebî
- 172 Dâvud‘u gördüm Süleyman‘ı daħı
Gördüm ol gökde turur anı daħı
- 173 Karşu geldiler beni hoş gördiler
Ben selâm virdüm cevâbı virdiler
- 174 Gördüm anda kürsî üzre bir melek
Oturur kim nür-ile tolmış felek
- (36b) 175 Kimse bakamaz yüzine şöyle kim
Kıatı heybetlü celâletlü ‘azim
- 176 Başı tâ ‘arşa degin varmış yakın
Hem ayakları daħı zir-i zemîn

167a senüñ-durur: m. seniñ-durur

169b biri: m. beri

171a hoş: m. hoş

173a hoş: m. hoş

- 177 Cümle yir öñinde bir tabağ gibi
Bir kişi öñinde bir çanak gibi
- 178 Hem önünde bir ulu levh var turur
Daima ol levha baçar göz urur
- 179 Karşusunda bir ağaç var key ulu
Hem yaşıl yaprakları tallar tolu
- 180 Hem öñinde iki harbe aşılı
Ağ birisi biri qaradur ulu
- 181 Şöyle meşgöl bir yaña hiç bakmaz ol
Munqabız gayet sehm-nāk tünd-rū
- 182 Çünkü gördüm anı qurudı cānum
Göñlüm ürkdi dağı ditredi tenüm
- 183 Pes didüm Cebrā'il'e bu kim durur
Böyle heybetlü yine hākim durur
- 184 Didi Cebrā'il baña bu ol durur
Kim atalardan oğullar ol durur
- 185 Ol yetim iden durur oğlanları
Ağladandur bayları yoğsulları
- 186 Bu durur ol tağıdan dirnekleri
Bu durur ol ağladan gülmekleri

177a tabağ: m. tābağ

179b yaprakları: m. bayrakları

181 Beyitte kafiye yok.

182a cānum: m. cānım

182b tenüm: m. tenim

183b m.: Didi-ydi Cebrā'il'e böyle heybetlü yine hākim durur.

185a oğlanları: *اولاد*

- 187 Bu durur ol 'Azra'il cānlar alan
Cümle cānlar issini bī-cān kıılır
- (37a) 188 Pes varuban[ı] aña virdüm selām
Tuymadı şöyle ki meşğuldur müdām
- 189 Cebre'il çağırdı iy kardaş berü
Bir dem ahu iñen olma tünd-rü
- 190 Bu durur āhir zamān peygāmbere
Ol Habibu'llah resül[ler] serveri
- 191 Başını kaldırdı didi yā İmām
Didi ma'zur kııl beni sen yā Hümām
- 192 Ol zamandan kim bu işe tırmışam
Sanma kim bir dem başum kaldırmışam
- 193 Ben didüm bildür baña bu levh nedür
Bu ağaç bu ħarbelar yā nişedur
- 194 Ol didi kim yā Muħammed bu ağaç
Öldürür dünyāda canlı varsa kaç
- 195 Her birinüñ bunda var bir yaprağı
Gerçi kim yirden alındı toprağı
- 196 Adları dağı yazılmışdur kamu
Her birinüñ yaprağında iy ulu

187b kıılır: m. kıılar

188a varuban[ı]: m. varuban

190b resüller: m. resül

191b Hümām: m. İmām

192b kaldırmışam: m. kaldırmışam

193b yā: m. bā

195a birinüñ: m. biriniñ

196b herbirinüñ: m. herbiriniñ

- 197 Hem yazılmışdur bu levhde yirleri
Yiryüzinde kaçanda olur her biri
- 198 Çün olur 'ömri tamam bir kişinüñ
Yaprağı kurur düşer ol dem anuñ
- 199 Hem bu levhden yuyulur adı gider
Pes yıkılır 'ömri bünyadı gider
- 200 Ben aluram ol dem anuñ cânını
Kimse hergiz bulamaz dermānını
- (37b) 201 Bir nefes eyleñmezem fevt itmezem
Kimsenüñ yalvarduğın işitmezem
- 202 Eger nık baht olursa o cânı
Bu aq ħarb-ile ururam anı
- 203 Ger kaçara baht olursa ben anı
Bu kaçara ħarb-ile uram o cânı
- 204 Ger mü'min-se o cânı çıkaruram
Göge nür-ile anı çıkaruram
- 205 Ve eger kâfir olur miñnet-ile
Bırauram tamuya zulmet-ile
- 206 Geçdük andan dağı olduq revāne
Bir yüce kaçra irişdük biz yine
- 207 Göz irmez kim hemān yüceligine
Erişmez fehm anuñ niceliğine

201a eyleñmezem: m. añlamazam

203a Ger: m. eger; baht: m. baht

204a mü'minse: m. mü'min ise; ger: m. eger

205a olur: m. olursa

206a m.: Geçdük andun dağı pes olduq revāna

207 m.: Hemān kim göz irmez yüceliğine
Anuñ fehm erişmez niceliğine

- 208 Beñzemez bir yapuyā hiç yapusı
Muraşsa kızıl altundan kapusı
- 209 Açdılar kapusını girdüm hemān
Ol tamu hōd kapusı-y-ımuş ‘ayān
- 210 Gördüm anda kürsi üzre bir melek
Heybetinden göge boyanmış felek
- 211 Oturur tünd-rū ve şöyle hışm-nāk
‘Abūsı kamtarir yüzi sehm-nāk
- 212 Tesbîh okur bakdum ağzından aña
Şöyle kim odlar saçılar dört yaña
- 213 Ben didüm yā Cebre’îl bu kim olur
Kim bu resme hışm-ile heybet kıılır
- (38a) 214 Didi ol Mālik-i âteş durur
Böyle tünd-rū dāim ser-keş durur
- 215 Haq yaradıldan berü gülmiş degil
Bir nefes hışım emîn olmuş degil
- 216 Ben didüm buña vireyüm mi selām
Didi bilür seni virgil yā imām
- 217 Yirde gökde bir ferişte var degül
Kim seni bilmez ola [ol] yā Resül

208a m.: Anuñ benzemez bir yabuya hiç yabusı

209b m.: Ol hoz tamu kapusı-y-mış ‘ayān

211a tünd-rū: tend-rü; b yüzi: m. yüzü

213a Cebra’îl: m. Cebre’îl

214a m.: Didi ol Mālik âteş durur

215a gılmış: m. gelmiş; yaradıldan: m. yaradaldan

215b degil: m. degül

217b bilmez: m. bilemez; m.: Kim seni bilemez ola yā Resül

- 218 Cümlesi bilür seni öñden soña
Hem şalavât hem şelâm virür saña
- 219 Pes yakın vardum aña virdüm selâm
Ol cevâb virdi didi-kim yâ imâm
- 220 Merhâba kim Hâk Çalap Rıdvânını
Çok kerâmetle saña virdi ânı
- 221 Pes didüm yâ Cebre'il sen söylegil
Tamunuñ kapusını açsuñ degil
- 222 Cebre'il didi ki yâ mâlik Resûl
Hâk katında sevgülü kuldur kabûl
- 223 Ekremü'l-halkdur Hâbibu'llah durur
Hem şabîbü'l-çalb Resulu'llah durur
- 224 İltimâs ider bugün sizden kim ol
Göre şamuyı açasın kıl kabûl
- 225 Tâ 'acâib kudretin Hâk'kuñ göre
Yiryüzinden kullarına bildür[e]
- 226 Mâlik aldı bir kilidi âteşin
Uzunu maşrıq u mağrıbe degin
- (38b) 227 Ağzın ol dem kilide urdıldı ol
Çün kilidi bir yerde çodı ol
- 228 Heybetinden düşüben bî-hüş olup
Cebre'il dağı düşer medhüş olup

221a Cebre'il: m. Cebrâ'il

222a Cebrâ'il: m. Cebre'il

223a ümmetüñe: m. ümmetine

225b bildüre: m. bildürür

227a urdıdt: m. urdı

227b vezin bozuktur.

228b Cebre'il: m. Cebrâ'il; düşer: m. düşür

- 229 Cebre' il didi-kim yā Mālīk [gel] ol
Kim laṭīf lezzāt durur ğayet Resūl
- 230 Tünd-rū olma bir sā'at luṭf eylegil
Dost durur bu düşmāna 'afv eylegil
- 231 Gerçe ma'zürsin bu işde kim seni
Ki qahırdan yaradubdur ol Ğanī
- 232 Döndi Mālīk didi iyvallah bana
Emr olupdur luṭf-ile baqmam añā
- 233 Ümmetüne daḡı luṭf ideyim
Buñā inkār idene 'unf ideyim
- 234 İllā şimdi kilidini ṭamunuñ
Açmışam yidi qapusını anuñ
- 235 Bir qapudan bir qapusına degin
Bil ki ṭoksan biñ yıllıq yol durur yakın
- 236 Her qapuda daḡı yitmiş biñ tamām
Var durur oddan ulu ṭağ yā İmam
- 237 Her ṭağıñ altında yitmiş biñ dere
Var durur oddan ki vay añā vara
- 238 Her dere[si] daḡı yitmiş biñ tamam
Ev durur oddan yanar durur müdām

229a Cebre' il: m. Cebrā' il; gel: m. ekl

229b m.: Kim laṭifü'l-lezzāt durur ğayet Resūl

231a ma'zürsen m. ma'zürsin

235b bil: m. bel; vezin bozuktur.

236a yitmiş: m. yetmiş

237a yitmiş: m. yetmiş

237b ki vay: m. vay ki

238a deresi: m. dere; yitmiş: m. yetmiş

238b m.: Ev durur oddan o yanar durur müdām

- 239 Her bir evde daḥı yetmiş biñ yakın
Hücreler var cümlesi oddan hemîn
- (39a) 240 Her birinde hücrenüñ itdüm ḥisāb
Anda vardur dürlü yitmiş bir ‘azāb
- 241 Yedi ṭamudur ‘azāb-ile ṭolu
Adları budur ṭamunuñ iy ulu
- 242 Evvel adı cehennem dur[ur] anuñ
Ümmetüñ içün dur[ur] bilgil senüñ
- 243 Her kim olardan ki şuçlar kıılır
Bu cehennemde gelüben yaqılır
- 244 Hem ikinci[nüñ] adı durur lazā
Ol puta ṭapanlara kıılır cezā
- 245 Yılduza daḥı oda ṭapanlar[a]
Ol ‘azāb itmek-içündür anlara
- 246 Hem ḥuṭamedür üçincisi adı
Ḥaḳ anı ye‘cuce ma‘cuc eyledi
- 247 Anlara beñzer daḥı küffār-ile
Kim mu‘azzeb olalar ol nār-ile

239b m.: Hücreler vardur cümlesi oddan hemîn

240b m.: Vardur yitmiş biñ dürlü anda ‘azāb: yitmiş: m. yetmiş

242a cehennem durur: m. cehennemdür

242b için durur: m. içündür

243a ki: m. kim; bu mısra noksandır ve vezin bozuktur.

243b m.: Bu cehennemde gelüben ya kıılır kıılır

244a ikincinün: m. ikinci

245a ṭapanlara: m. ṭapanları

246a üçincisi: m. üçüncisi

- 248 Oldı hem dördüncisi adı şa'ir
Anda şeytânlar [dağı] anda erir
- 249 Hem bişinci şamunuñ adı şakar
Ol namâzı terk idenleri yağar
- 250 Hem zekat[ı] virmeyenleri dağı
Hem münâfıkların yağar iy ağı
- 251 Hem dağı altıncısı adı cağım
Anda tersâ yir zağum içer hamim
- 252 Hem mecüsiler yiridür hem cühüd
Anlara kıılır 'azâbı anda od
- (39b) 253 Hem yidincinüñ adıdur Hâviye
Olısar müşriklere ol zâviye
- 254 Şirk getürenler Hağğ'a anda olur
Çıkmaz ayruğ tâ ebed anda kalur
- 255 Pes didüm yâ Mâlik açmağıl yirini
Tâ görem her kişinüñ ben yirini
- 256 Açdı gördüm bir bölük 'avretleri
Bağlu durur zencir-ile her biri
- 257 Alına yüzine kara yılanlar
Asılmış bir figân iderler anlar

248a dördüncisi: m. dördüncisi

249b namâzı: m. namâzı

250a zekatı: m. zekat

251b tersâ: m. terse

253a yidincisinüñ: m. yidincinüñ

253b müşrik: m. müşrik

254a Hağğ'a: m. Hağğa

255 Beyitte kafiye yoktur.

- 258 Didüm kimler durur bunlar ne kıldı
O dünyadaki bunlar böyle oldı
- 259 Didi bunlardur ol kim yüzlerini
Bizerdi dünyada kendözlerini
- 260 Görünürlerdi ya da yüzler açuk
Kılurlardı yaramaz işi az çok
- 261 Bir bölügi dahı katrân tonları
Görürem od üzre komış anları
- 262 Şu içirürler olara kan gibi
Tütünü yanar çıkar tuman gibi
- 263 (Ben) didüm bunlara [da] nişmiş durur
Dünyedeki bunda bu işi görür
- 264 Didi bunlar şagucı 'avret durur
Ağlar olur [ıdı] yüzini urur
- 265 Bir cemā'at dahı gördüm ki kamu
Od-ile olmuş qarınları tolu
- (40a) 266 At deve ağızı gibi tutaqları
Şarkmış aşğa şalınmış her biri
- 267 Pes melekler odu nice al durur
Bunlaruñ boğazlarına tolu durur
- 268 Didi nice bunlara [od] yidürür
Her birini od çomağ-ile urur

259b kendözlerini: m. gündüzlerini

260a görünürlerdi: m. görünürler idi; yüzler: m. yüzleri

263a da: m. dahı

266a tutaqları: tutaqları

267a odu nice: m. odu nice

268a Bu mısraın sonunda bir de fazladan yiderür yazılmış.

- 269 Didüm kimler durur bunlar-da didi
O dünyâda yetim mâlını yidi
- 270 Gördüm anda bir bölük 'avretleri
Kim [emcegünden] aşılmış her biri
- 271 Ser-nigün baĝlu ħamunuñ elleri
Pes Őoĝarlar fercine od mîlleri
- 272 Çıĝar düttünleri içi yaĝarlar
Çıĝarurlar yine ol dem Őoĝarlar
- 273 Didüm kimler durur bu didi anlar
Olardur ol zinâ idici zenler
- 274 Zinâdan oĝlana ħalurlar-idi
Düşürürler telef ħılurlar-idi
- 275 Gine bir şâ'ife gördüm tururlar
Derisin anlarını çıĝarurlar
- 276 řaĝa dutmuş ħarınları ki Şişmiş
Kimi yüzi kimi yan üzre düşmiş
- 277 Birinüñ turmaĝa hiç řaĝatı yok
'Azâb iderler anlara ħatı çok
- 278 Didüm kimler durur bunlar yediler
Olardur kim ribâ mâlın yediler
- (40b) 279 Görürem bir bölük daĝı tururlar
řutaĝın dırnaĝ-ıla ħoparurlar

269a bunlar da: m. bunlarda

270b emcegünden: m. cicigiñden

276b m.: kimi yüzi kimi yanı uzalın düşmiş

278a bunlar: m. bunlara

279a bölük: m. bilük; b řutaĝın: m. řutaĝın

- 280 Keserler dillerin ağzına kanı
Gider kıılır bular zār ü fiğānı
- 281 Didüm ben Mâlik'e kimlerdür anlar
Didi bunlar durur ol va'z idenler
- 282 Didigin kendüler dutmazlar-idi
Yaramaz fi'li terk itmezler-idi
- 283 Yalan tanıklığı virürler-idi
Ki halkuñ rişvetin alurlar-idi
- 284 Yine gördüm turur[dı] bir cemā'at
Yanarlar elleri bağlu tamāmet
- 285 Boyunlarında kibrit taşlarını
Aşa omışlar almış başlarını
- 286 Yaar taşlar od olmuş yüzlerini
amu a'zālarını gözlerini
- 287 Didüm kimler durur bunlar didiler
Olardur kim zekātı virmediler
- 288 Yine bir halk gördüm yüzleri hep
ararmış gömgök olmuş gözleri hep
- 289 Ki od onlar giyürmişler ururlar
Od üstine yüzi üzre sürürler
- 290 Olar ağlar şığır tek bağırurlar
Eşekler gibi şöyle ağı[r]urlar

282a didigin: m. didüklerin

284a tururdu: m. turur

285a kibrit: m.

286b m.: amu 'azālarını hem gözlerini

290b ağırurlar: m. ağıdurlar

- 291 Bular kimdür didüm şâ'ir didiler
Kimi hicv ü kimi medh ayladılar
- (41a) 292 Boyunlarından aşmışlar sürürler
Karışmış yüzi od-ile ururlar
- 293 Didüm kimler durur bu didi anlar
Çalışıcılar durur eydici onlar
- 294 Gine bir tã'ife gördüm turur çok
Gözi gömgök yüzi kara ağız açuk
- 295 Tutakları ayaklarına düşmiş
Ağızları içine kırtlar üşmiş
- 296 Akar kanlı iriñler zışt koqarlar
Gelür tutaklarından kanlu şular
- 297 Tamu ehli ki od anları yakar
İriñler kanlu şular çıkar akar
- 298 Zebâniler bulara yidürürler
Ururlar hem çomağ-ile dögerler
- 299 Didüm kimdür bular [didi olar⁷dur]
Ki dünyâda süci iççilerdür
- 300 Gine bir tã'ife gördüm dehâni
Açılmış taşra şalınmış zebâni
- 301 Toñuza beñzemiş yüzün sürürler
Dögerler od çomağ-ile ururlar

291b hicv: m.'de هجو

294b gözi: m. gözü

295a tutak: m. tutak

296b kanlu: m. kanlı, tutak: m. tutak

298a bulara: m. bulan

299b süci: m. şuci

301a yüzün: m. yüzün

- 302 Didüm kimler durur bunlar didiler
Tanuqlığı bilüben gözlediler
- 303 Gine bir kavm gördüm ki tururlar
Keserler başlarını öldürürler
- 304 Kimün bögrin kimün karnın yararlar
Ki öldürüp kara kana kararlar
- (41b) 305 Dirilür[ler] yine pes öldürürler
Yanar oddan bıçağ-ile ururlar
- 306 Didüm kimler durur bu didi anlar
Olardur ol nahak kan eyleyenler
- 307 Yine bir kavm gördüm kara yüzlü
Hem od zencirler-ile boynı bağlu
- 308 Didüm kimler durur bu didi bunlar
Ata ana sözini tutmayanlar
- 309 Yine gördüm iki ulu melekler
Turur bir tã'ife üstine bekler
- 310 Her birinün od elinde gürzi var
Urur olsa bilünüz taçı yıkar
- 311 Ünleri ra'd-ı bahârından katı
Haykıruurlar gösterürler heybeti
- 312 O kavm od çomağ-ile ururlar
Düşürürler yüzi üzre sürürler

302b tanuqlığı: m. tanukluğı

303b keserler: m. keşerler

304a kimün: m. kimün

305a dirilürler: m. dirilür

308b sözini: m. sözünü

311a ünleri: m.

- 313 Şoralar anlara kaldurup diñüz
Ki kimdür Tañriñüz Peyğamberiñüz
- 314 Olardir bilmezüz yine ururlar
Didüm bunlar dañı kimler dururlar
- 315 Didi bunlar durur şekk eyleyenler
Kıyâmet tamu uçmak yok diyenler
- 316 Tamâmet çünki gördüm bu kâmusın
Didüm yâ Mâlik imdi ört kâpusın
- 317 Vedâ' itdüñ hemân olduğ revâne
Erişdük çün bişinci âsümâna
- (42a) 318 Kâpuya vardı Cebrâ'il çağırdı
Didi kâpu açuñ kim Añmed irdi
- 319 Didiler merhabâ kâpu açıldı
Şelâm virdi melekler karşı geldi
- 320 Didiler yâ Muhammed kıl beşâret
Ki virmişdür saña çok çok kerâmet
- 321 'Acâiblerin[i] çok gördüm anda
Melek var ulu âsumandur
- 322 Yürüdük pes oradan dañı gitdük
Ol altıncı göğe bir demde yitdük
- 323 Hemân-dem Cebre'il kâpuyı urdı
Ki açuñ kâpuyı diyü çağırdı

317a vedâ:' m. vidâ'

318b açuñ: m. açñ

321a 'acâiblerini: m. 'acâiblerin

321b Bu mısra noksandır.

323a Cebre'il: m. Cebrâ'il

- 324 Didiler kim kimüñ [i]çün didi ol
Muhammed Hâzret içün açuñ yol
- 325 Didiler [kim] viribdi mi Muhammed
O fahr-i 'âlem o şâh-ı müeyyed
- 326 Beli didi hemân kapu açıldı
Selâm virdi melekler karşı geldi
- 327 Melâ'ikler iñen çok gördüm anda
Ki görmedi dağı âsumânda
- 328 Görürem bir ferişte gayet ulu
Oturur kürsi üzre yüzi nurlu
- 329 Oturur hem dağı Mūsâ yanında
Selâm virdüm göricek anı anda
- 330 Didi-kim merhabâ El-Hamdülillâh
Ki bu teşrif[i] virdi saña Allah
- (42b) 331 Yine andan dağı olduğ revâne
Hemân yitdük yidinci âsümâna
- 332 Kapuda turdı Cebra'il çağırdı
Gelüñ açuñ didi kapuyı urdı
- 333 Didilersen misin yâ yoldaşuñ var
Bu geç vakt bu kapuda ne işüñ var
- 334 Didi ol fahr-ı 'âlem yoldaşumdur
Muhammed Hâzretidür kardaşumdur

324a içün: m. çün

325b o: m. ol

326a m.: Veli didi hemâh hemân kapu açıldı

330b teşrifi: m. teşrif

334a yoldaşumdur: m. yoldaşımdır

334b kardaşumdur: m. kardaşımdır

- 335 Didiler viribdi mi Allah anı
Ki raḥmet birle ʔoldura cihānı
- 336 Beli didi hemān açıldı ʔapu
Selām virdi melekler ʔıldı ʔapu
- 337 Ḥalil[u'llah'ı] ʔünkü gördüm anda
Anı gördüm yedinci āsumānda
- 338 Oturmuş anda ʔünkü tekkelenmiş
Ki başdan ayağa nūra boyanmış
- 339 Selām virdüm didi-kim merḥabā gel
Şalih oğlum iy baḥr-i vefā gel
- 340 [İ] oğlum luḫfi eylegil kerem ʔıl
Beni Ḥazrete varıcağız añğıl
- 341 Gördüm anda Beytü'l-ma'mūruñ var
İki ʔapusu açuḫ şöyle hem-vār
- 342 Günde yitmiş feriştelere varurlar
Bir ʔapudan hem içine girürler
- 343 Bir ʔapusından ʔıkar[lar] giderler
Ol evi ol gün[de] ʔavaf iderler
- (43a) 344 Bir girene tā kıyāmet bir daḫı
Nebet irmez kim diyeler gir daḫı
- 345 Bir ferişte gördüm anda kim eger
Bu deñizler bu şular kim bende var

339b i: m. iy

340a i: m. iy

341a-b vezin bozuktur.

342a yitmiş: m. yetmiş

343a ʔıkarlar: m. ʔıkar

343b günde: m. gün

344a girene: m. girine

- 346 [.....]sın koyarlarsa ağızına
Varmaya bir kaşresi boğazına
- 347 Bir deñiz var anda adı baħr-ı nur
Günde yidi yüz kez ol anda girür
- 348 Çün çıkar sirker kanadların anuñ
Yüklerinden dökülen her kaşrenüñ
- 349 Her birisi bir melek olur yaħın
Tesbih ü tehliil ider haşr[e] degin
- 350 Daħı Beytü'l-ma'mür ider tavāf
Meşgül olur kulluğa kılmaz hilāf
- 351 Üç ferişte gördüm anda hem turur
Birisi şüretde şağır bigidür
- 352 Birisi aşlan bigi durur yaħın
Birisi kerkez bigi durur hemİN
- 353 Ol ki aşlan bigidür tesbih ider
Yırtıcı hayvanlaruñ rızķıñ diler
- 354 Ol ki kerkez bigi durur kuşlaruñ
Ol daħı rızķın diler [hem]anlaruñ
- 355 Ol şığır şüretlü hem hayvanlaruñ
.....
- 356 Gördüm İsrāfil'i hem anda durur
Dört kanatlu nür[-ı] tábān berķ urur

346a Bu mısra noksandır.

349b haşre: m. haşr

353a bigidür: m. begidür

355b Bu mısrada 354b aynen tekrar edilmiştir.

- (43b) 357 Başı 'arşuñ altına varmış yakın
Hem ayakları dağı zîr-i zemîn
- 358 Tırur levh karşısına şöyle kâim
Kalem yazar Hakk'un emrini dâim
- 359 Gitdük anda dağı vār [duğ Sidre'ye]
Müntehidür vaşfın anuñ kim diye
- 360 Ger faşihler cem' olursa sidrenüñ
'Āciz ola vaşfı sözüñde anuñ
- 361 Kaldı anda Cebre'il-ile Burak
Didi bu menzil durur baña turak
- 362 Bir yaşil hoş kuş getürdiler baña
Refref adlu ben hemân bindüm aña
- 363 Yoldaş oldı bu kez İsrâfil hemân
Yürüdük anda hemân olduk revân
- 364 Tâ ki geçdük anda yitmiş biñ hicâb
Çok 'acaib gördüm anda bî-hesâb
- 365 Her hicâb geçdükde bir Refref baña
Getür[ür] binerdüm ben aña
- 366 Anda gördüm ben [ki] dürlü 'acâib
Dil-ile söylenemez ol garâib

358a şöyle: m. söyler

359a var[duğ Sidreye]: m. var sit dereye

359b müntehidür0 m. münheyedür

360b sözüñde: m. sözüñde

361a Cebre'il: m. Cebra'il

362a hoş: m. hoş

364a yitmiş: m. yetmiş/ bî-hesâb: m. bî-hisâb

365b getürürdiler: m. getürdiler

366b غرائب: m. غرائب

- 367 Tâ ki erişdüm hiçâb-ı kudrete
Heybetinden dūřdüm anda hayrete
- 368 Gitdi ‘aqlum bî-hūř oldum hemîn
Kendüzümden bî-ħaber oldum yaħın
- 369 Benligümden ħalmanı hergiz eşer
Bilmedüm ben ħandayım benden ħaber
- (44a) 370 Ben beni gördüm nitelüksüz yakın
Geldi ‘aqlum başuma yine hemîn
- 371 ‘Arşı gördüm vaşfına irmez zebân
Rengi nicedür bilinmez pes hemân
- 372 Başladı ‘aqlum yine gider hemîn
Altuma bir kürsî ħodılar yaħın
- 373 Pes Ebü-Bekr üni gibi bir âvâz
Geldi oturdı [yana] deryâ-yı-râz
- 374 Çün işitdüm ben Ebü-Bekr ünini
Ėayret itdüm işidicek ben anı
- 375 Eyle şandum benden öñdin gelmiş ol
Bunda benden öñdin olmuş aña yol
- 376 Bir nidâ geldi didi olma melül
Bir melekdür ol Ebü-Bekir degül
- 377 ĖorĖmasun diyü saña münis olur
Bunda senden Ėayrı kimse mi gelür

368a Gitdi ‘aqlum gitdi bî-hūř oldum hemîn

370a nitelüksüz: m. niteliksez

371a zebân: m. zübâb

372b altuma: m. altıma

377a münis: m. mūnes

- 378 Pes nidā geldi yine kim gel berü
Yâ habîbüm perdeden gir içerü
- 379 Pes iletdiler beni iñen yakın
Hâk Te'âla kibriyâsı perdesin
- 380 Pes götürdi [perdelirim] bî-gümân
Kendü kendümi yitürmişem hemân
- 381 Gitdi 'aqlum bilmezem ki neyleyem
Vâ'lih oldum bilmezem ne söyleyem
- 382 Luṭfı deryâsından aǵzuma yakın
Ṭamdı bir kaṭre dil açıldı hemîn
- (44b) 383 Pes selâm virdüm [baña] geldi cevâb
Kıldı lüṭf-ile yine baña ḥiṭâb
- 384 Söylen[il]di anda toḡsan biñ kelâm
Pes didi kim sırrı şaḡlar yâ imâm
- 385 Ümmetüine vâcib itdi bî-niyâz
Gice gündüz kıllalar elli namâz
- 386 Emr olıcaḡ böyle pes döndüm hemîn
Çünkü Mûsâ ḡatına geldüm yakın
- 387 'Arza kıldum bu namâzı çün aña
Yâ Muḡammed dön girü didi baña
- 388 Ümmetüñ ṭâḡat getürmezler aña
Taḡfif iste var baǷıḡlar Hâk saña

380a perdelerüm: m. deñedüm; a) m. Pes götürdi ben deñedüm bî-gümân

380b yitürmişem: m. bitürmişem

384a söylenildi: m. söylendi; anda: m. anuñ

385a ümmetine vâcib itdi ol bî-niyâz; b) nemâz: m. namâz

387a namâzı: m. namazı

- 389 Vāsītasuz pes yine döndüm hemîn
Yalvaruban taḥfif istedüm yakın
- 390 Pes namāzı Hāk bağışladı baña
Döndüm andan Mūsā'ya geldüm yine
- 391 'Arza kıldum ol didi döngil girü
Taḥfif iste var Çalabdan yalvaru
- 392 Senden öñdin ḥalkı ben çok şınadum
Kılmaz anlar anı ben saña didüm
- 393 Döndüm andan Hāzrete vardum yine
'Arza kıldum ḥālî yalvardum yine
- 394 Pes didüm bağışladı bişin baña
[Vardum] Ol dem Mūsā'ya andan aña
- 395 Dön didi döndüm yine vardum yakın
Pes bişin dahı bağışladı hemîn
- 396 Geldüğümce karşı Mūsā'dan didi
Vardüğümca Hāk bişin bağışladı
- 397 Tâ ki kaldı elliden bu biş namāz
Didi Mūsā'dan yine var iste az
- 398 Senden öñdin ben bu ḥalkı görmüşem
Ben risâlet bunlara irlürmişem
- 399 Urlu olursun kıl[a]mazlar ḥakın
Ben didüm utanuram ancak hemîn

390a namāzı: m. namāzı

391a girü: m. ; yalvaru: m.

391b taḥfif: m. taḥfif

394a Pes didüm dahı bağışladı beşin baña

397a namāz: m. namāz

398a irlürmişem: m. irlürmişem

399a kıamazlar: m. kıamazlar

- 400 Râzı oldum ben bu işe uş yakın
Çün qabül kıldum nidâ geldi hemîn
- 401 Yâ Muḥammed ümmet[e] biş vaqt namâz
Farz oldu gice gündüz kış u yaz
- 402 İşbu bişi tırdı elli yirine
On namâz şayılr [her] birine
- 403 Hâq Teâla kudretinden ol qadar
Kim ‘acâib anda gördüm ben eger
- 404 Her dü-‘âlem halkı ger vaş eyleye
Mümkün olmaz biñde birin söyleye
- 405 Hâq Teâla pes baña ısmarladı
Yâ Muḥammed yâ Ḥabibüm bil didi
- 406 Her kişi kim ol şerik vardır baña
Ebed uçmağa ḥarâm itdüm aña
- 407 Câvidâni tımuda qalısar ol
Yoqdur anda çıqmağa hiç aña yol
- 408 Yâ Muḥammed halklara raḥm edegil
Öksüze babası gibi söylegil
- (45b) 409 Tul ḥâtün kişilere raḥimlü ol
Hem ğariplere karındaş gibi ol
- 410 Qanda olsañ gözedürem ben seni
Senden ayru bilmegil hiç sen beni

401a ümmete: m. ümmetüne, namâz: m. namâz

402b namâz: m. namâz

406a vardır: m. vardır

407a câvidanı: câvizanı

409b karındaş: m. kardaşı

- 411 Yâ Muhammed senden öñdün enbiyâ
Girmeyiser uçmağa hiç evliyâ
- 412 Girmeyince ümmetüñ hem yâ imâm
Dağı ümmetlere uçmağdur ħarâm
- 413 Ben makâm-ı Maĥmüd'ı virdüm sana
Sevgülüsün kamu ħalkdan sen baña
- 415 Pes buyurđı bir ferişte ol ħerîm
İştâfâ'il adlu nürü key 'azîm
- 414 Ol ħabîbüm[i] ilet uçmağları
Ümmetinüñ nicedür görsün yiri
- 416 İştâfâ'il geldi uçmağ ħapusın
Ķağdı Rıdvan tıydı didi-kim [ne] sin
- 417 İştâfâ'il didi benümle bile
Hem Muhammed Muştâfâ durur bile
- 418 Bu Ħabîbu'llah'dur emr oldı saña
Uçmağıñ ħapuların açğıl baña
- 419 Tâ teferrüc eyleye uçmağları
Ħür u ħılmân vü na'im ırmakları
- 420 Didi Rıdvân merĥabâ ħoş-geldiñüz
Ben dağı emr olupdur iy 'azîz
- 421 Bu Habibu'llah'dan öñdin bir ħapu
Açmayam ben kimseye gelse kamu

415a ħabîbümi: m. habîbüm

417a İştâfâ'il: m. İstafâil'em

419b ħür: m. ħur

420a ħoş-geldiñüz: m. ħoş-geldüñüz

420b emr: m. emir

- (46a) 422 Açdı Rıdvan cennetüñ kapuların
Ben temâşa kıldum anuñ her birin
- 423 Evvelinüñ adıdur dârü'l-celâl
Düzmiş anı inciden ol Zü'l-celâl
- 424 Hem ikinci adıdur dârü's-selâm
Ol kızıl yaqutdı gördüm [ben] tamâm
- 425 Hem üçincü cennetü'l-me'vay-durur
Ol zebercedden yaşıl kim berķ urur
- 426 Cennetü'l-ḥuld adıdur [dör]dincinüñ
Şâru [mer]cândan kapu gördüm anuñ
- 427 Hem bışincinüñ adı Dârü'n-na'im
Aķ gümüşden eylemiş anı Ḥakim
- 428 Cennetü'l-firdevsdur altıncı adı
Gördüm anı ol kızıl altun-idi
- 429 Yedincisi adıdur dârü'l-envâr
Müşg ezferden durur kamu dīvâr
- 430 Cennât 'adn oldı sekizinc'adı
Ḥaķ-Te'a'la anı nürdan eyledi
- 431 Bu sekiz kapuyı kim didüm bular
İki қanatlu durur her қapular

423b inci: m. incü

425a me'vâ: m. mâ; b üçinci: m. üçüncü

426a dördincinüñ: m.

426b kapu: m. kapusı; mercandan m. emr candan

427 adı: m. adıdur

428a m. Cennetü'l-firdevs durur altıncısı adı, b altun-idi: m. altunidi

429a vezin bozuktur, b) . ezfer: m. ezfer

430a sekizinc': m. sekizinci

431b қanatlu: m. қanatlı

- 432 Bir kanadından bir kanadına degin
Şol kadar dur[ur] ki gökden tā zemīn
- 433 Bir altun bir gümüş kerpiç dīvārı
Yoğurmışdur [anı] müşg-ile Bārı
- 434 Toprağı ‘anberdür adı za‘ferān
Āb u rahmet aqar ırmaqlar revān
- (46b) 435 İnci yāqut evleri yapuları
Hem cevāhirden durur qapuları
- 436 Cān bağışlar otları koquları
Tatlu baldan südden aqdur şuları
- 437 Irmağınıñ biri Kevşerdür adı
Kim şekerden dağı tatlıdur tadı
- 438 Muştafā’nuñ hāsı durur [hem] o su
Havz-ı kevşer içine dökülür o
- 439 Çevre yanında ağaçlar var durur
Kimi la‘l-ü yāqut kimi inci durur
- 440 Bir şu dağı vardur adı Selsebil
Hem bir ırmağıdır adı Zencebil
- 441 Hem raḥikdur adı var bir su dağı
Key ulu ırmaq durur hem o dağı
- 442 Var durur süd ırmağı bal ırmağı
Dāim aqar yoqdur anuñ turmağı

432a kanadından: m. kanadenden

433a bir: m. biri

433b Bārı: m. Vārı

435a inci: m. incü

438a hāsı: *حصص*; durur: m. *دور*

439b inci: m. incüler

- 443 Var durur hem bir dağı hamr ırmağı
Kim ferahdan yokdur 'aklı ırmağı
- 444 Dağı çokdur ulu ırmaqlar şular
Şağışın Allah bile anuñ meger
- 445 Hem qaşırlar hem sarâylar zer-nigâr
Göklerüñ yılduzı gibi bi-şümâr
- 446 Bâb-ı evveldür namâz kılanlaruñ
Kim yiridür evvel uçmaq anlaruñ
- 447 Hem ikincisi zekat virenlerüñ
Hâk yolına hem hayır kılanlaruñ
- (47a) 448 Hem savum oruc dutanlaruñ durur
Ol üçüncü ırmaq anlaruñ dur[ur]
- 449 Emr-i ma'rûf idenüñ dördüncisi
Nefs sözün tutmayanüñ bişüncisi
- 450 Yiridür altıncısı hâcılaruñ
Hem yidinci gaziler şehidlerüñ
- 451 Hem sekizi yiridür zâhidlerüñ
Dağı ber hiz ehlinüñ 'âbidlerüñ
- 452 Kim ki bu a'mâlleri kılmış durur
Cümlesi aña naşib olmuş durur

444a ırmaklar: m. ırmakları

445a qaşırlar: m. kuşurlar

445b yılduzı: m. yıldızları

446a namâz: m. namaz

448b üçünci: m. üçüncü; durur: m. dur

449a dördüncisi: m. dördüncisi.

450b Hem şehidler yidinci gazilerüñ

453 Uçmağın cümle kapusunda bile
Yazılı dur[ur] bu yazu nür-ile

Lrilaheillallah Muhammedür-resülullah

454 Şol kadar kim var durur ğilmân u hür
Ni'met ü zevk ü temâşâ vü sürür

455 Vaşf idemez şerhini hergiz zebân
Yâ hayâl-ile gönül irmek gümân

456 Görmemişdür göz işitmemiş kulâk
Fehm ü 'aqluñ şandığından ol ırak

457 Rûzi kılğıl cenneti yâ-Rab bize
Hem Muhammed ümmeti kãmümuza

458 Muştafâ'nuñ yüzi şüyü hakkı-çün
Luţf-ı hüsni hulûk u hüyyü hakkı-çün

459 Didi Rıdvân yâ Muhammed bürdeñe
Haq Teâlâ ümmetüñe hem sanâ

(47b) 460 Gör ne ni'metler yaraqlamış-durur
Cennet içre [anı] şaqlamış-durur

461 Gördüm anda dürlü dürlü çok kuşür
Kimi yâkut kimi inci tolu hür

462 Her sarây içinde yetmiş biñ tamâm
Var durur ev toptolu nür yok zalâm

453b durur: m. dur; nur-ile: m. nur-la

455a zebân: m. zebân

456a işitmemiş: m. işitmemişdür

456b fehm ü: m. fehm-i; 'aqluñ: m.'de 'aqlıñ

458b hüyyü: m. hüyyü

459b bürdeñe: m. بوردگا

461b inci: m. incü

- 463 Her evüñ içinde dört taht kurulu
Biri altun birisi gümüş ulu
- 464 İnciden biri zümürüdden biri
Her birinde yetmişer döşekleri
- 465 Döşemişler reng reng zibaları
Kim birisinden dağı ribaları
- 466 Her döşek üstinde bir hür var durur
Nice hürdur şanki bir nür oturur
- 467 Yetmiş hulle giyeler her hürî
Renk renk dibâc muraşsa her biri
- 468 Hulle[ler] içinde nür[ı] gör[ü] nür
Hem süñügi hem iligi gör[ü]nür
- 469 Her biri başında bir tâc urunur
Dürlü cevherden muraşsa şanki nür
- 470 Ayağından kamu tahtuñ müretteb
Kurulmuş kürsi cevherden mürekkeb
- 471 Na'mâlar âvâzlar kim anda var
Mişl yok durur cihânda şanda var
- 472 Ehl-i dünyâ ger ol üni işide
Bî-[hüş] ola nice yıl aql gide

464a inci: m. incü

466a döşek: m. döşegüñ

467a hulleler: m. hulle

468b süñügi: m. sünügü; görünür: m. görünür

470b kurulmuş: m. kırılmış

472b bîhüş: m. beyhüş

- (48a) 473 Sürür ideler hüriler nâz-la hoş
Ki söyleyeler bunı âvâz-la hoş
- 474 Biz ol nâzüklerüz kim olmazuz bir
Laţifüz bizden olmaz kimesne sîr
- 475 Bizenmişüz hiç eksimez tonumuz
Kir olmaz yumazuz yok sâbûnumuz
- 476 Biz ol râzılaruz kim kaçılmazuz
Melâlet gönlümüzde hiç komazuz
- 477 Biz ölmezüz diriyüz cävizâni
Bizimdür-lâ ebed dâim cüvâni
- 478 Koşumuzdan dimağ olur mu'aţtar
Yüzümüzden otağ olur münevver
- 479 Ağaclar gördüm anda key ulular
Dibi gülşen aşar şu gölgelüler
- 480 Eger bir atlu yitmiş [gün] gide yol
Birinüñ gölgesinden çıkmaya ol
- 481 Ağaclar tolu budaklu yemişler
Ki tatlu reng ve hem şulu yemişler
- 482 Yemişler dürlü dürlü gördüm anda
Ne rengi var ne tadı var cihânda
- 483 Ki mü'minler dirüp yine birinden
Yine fi'l-ğâl bite yite yirinden

473b âvâz-la: m. âvâz-ile hoş: m. hoş

473a hoş: m. hoş

480b birinüñ: m. biriniñ

481a budaklu: m. buţaklu

- 484 Ne ni'metler ki yirse mü'min anda
Kalur lezzetleri gitmez dehānda
- 485 Ne vakt dek dilerse mü'min anı
O lezzet hoş ter gitmez dehānı
- (48b) 486 Develer gibi gördüm anda atlar
Kimi yakut yürür cennetde otlar
- 487 Dağı kuşlar deve deñlü gezerler
Kimi şuda kimi gölde yüzerler
- 488 Bir ağaç gördüm gayet anda ulu
Talları budakları mercān lü'lü
- 489 Kızıl altun durur yaprakları hep
Ki müşg gibi kōkar toprakları hep
- 490 Şöyle rüşen ki nürdan yapıları
Bir sarāy gördüm dibinde key ulu
- 491 Didüm Rıdvān'a kim ne ağacıdur
Didi Rıdvān bu Tübā ağacıdur
- 492 Kimüñdür bu kaşrlar tacı durur
Bihiştüñ servi hūbī ağacıdur
- 493 İşbu biş kaşruñ ki şorarsuñ kimüñ
Sāranıñdur biri biri Meryem'üñ

485b hoş: m. hoş

486a Develer gibi gördüm anda durdan atlar

488a Bir ağaç gördüm anda gayet ulu

490a Şöyle rüşen sanki nürdan yapıları

490b Dibinde bir saray gördüm ki ulü

492a Kimin durur bu kaşrlar ısı kaçı durur/b hūbī: m. hūbī

493b Sāra'nuñdur: m. Sāranıñdur

- 494 Biri Fir'avn hātūnunuñdur bunuñ
Fâtımâ'nıñdur biri kızuñ senüñ
- 495 Hem Hıdıce hātūnuñ durur biri
Bu sarâylar anlaruñ durur yiri
- 496 Döndüm andan Sidre'ye vardum yine
Haq Te'ala Hazretin gördüm yine
- 497 Anda Hazretten baña geldi selâm
Haq-Te'ala ben kula kıldı selâm
- 498 Ben didüm yâ-Rabbenâ sensin Selâm
Hem yine senden saña ya-Râb selâm
- (49a) 499 Hem selâm sana tutar yâ zü'l-celâl
Evvel âhir padişahı lâ-yezâl
- 500 Pes didi-kim nice gördüñ nicedür
Mertebeñ kadriñ katumda nicedür
- 501 Ben didüm kamu maqâmuñ yigregi
Mertebem hem hâş'âmuñ yigregi
- 502 Ni'metüñ şükriñ sensin kılan
Şükri ni'met [kıla mı] 'âciz olan
- 503 Şükri ni'met kim kılıram ben saña
Hem yine ni'met durur senden baña
- 504 Pes didi-kim yâ Muhammed biş namâz
Kâim olgıl kılduru gör kış u yaz

494a hātūnunuñdur: m. hātununuñdur/tacı: m. taçı; b Fâtıma'nuñdur: m. Fâtıma'nıñdur, kızuñ: m. kızınıñdur

499b Evvel âhir padişahı lâ-yezâl lâ-yezâl

502b kılamı: m. kıla mı

504a namâz: m. namâz

- 505 Emr-i ma'rûf nehî münker eylegil
 amunuñ cevrine şabr it şöyle
- 506 Kim senüñ-le bileyim nuşret saña
 Var mı kim temkin dağı öñden sona
- 507 Ben didüm yâ-Rab bunda geldüğüm
 Bu kerâmet bunca devlet bulduğum
- 508 Âdem'i [kim] yiryüzine varıcağ
 Kimse kim benden hayırlar şorıcağ
- 509 Didi Allah yâ Muhammed söylegil
 Saña virdüklerimi şerh eylegil
- 510 Ben didüm kim inana yâ Rab baña
 Didi-kim Bû-Bekir inana saña
- 511 Bağı mü'minler kamu inanısar
 Kim inanmazsa şamuda yanısar
- (49b) 512 Her nekim kılduñ kıluriseñ günâh
 Evvel âhir 'afv kıldum ben ilâh
- 513 Dön girü mağfûr-ı mansûr halka var
 Kimseden korkma dinüñ kıl âşikâr
- 514 Emr olıcağ oradan döndüm hemân
 Çünkü Beytü'l-ma'mûr[a] geldüm revân
- 515 Ol mübârek Kıuds'e ben geldüm yine
 Ol Burak üzre süvâr oldum yine
- 516 Oradan dağı eve geldüm yakın
 Döşegümi ısıcağ buldum hemîn

505b bil: m. yıl

510b inana: m. inanur; Bû-Bekir: m. Ebû-Bekir

514b Beytü'l-mâ'mûrâ: m. Beytü'l-mâ'mûr

- 517 Hâk Teāla hikmetinden döşegüm
Şovumāmuş ısıcağ daği benüm
- 518 Çün şabağ oldu Resulu'llah hemān
Didi 'Abbās'a bu sözini gümān
- 519 Kim Resül'a ol gün evvel uğrar ol
Lābūd āna didi evvel ol Resül
- 520 Lā-cerem Hâk ola kıldı anları
İbni 'Abbās oldılar oğlanları
- 521 Pes didi yā 'Abbās dime kimseye
Tā ki inanmaya tekzib eyleye
- 522 Didi 'Abbās v'Allahi ben söylerem
Gizlemezem āşikāre eylerem
- 523 Hiç ola mı [ben] menākıbuñ senüñ
Gizleyem ben korkusından kimsenüñ
- 524 Pes Harem'de vardı 'Abbās söyledi
Neği peygāberden işidmiş-idi
- (50a) 525 Çün işitdi ol Ebū-Cehl-i la'in
Pes Resül gördi didi evvel hemin
- 526 Sen mi didüñ Kuds'e vardum
İmdi söyle vaşfını Kuds'üñ nice
- 527 Kapsın üstlerin mihrābını
Di nişānın söyle her bābını

521a m. Pes didi Abbās ya dime kimseye

525b evvel: m. ol

526a bu gece: m. günice

527a üstlerini: m. üstlerin

- 528 Hemân dem Cebre'îl Kuds'i getürdi
Resûlüñ karşıısına dutdı durdı
- 529 Her nesinden şordılar-ise nişân
Cümlesin virdi haber bir bir 'ayân
- 530 Pes didiler Şâm yolında kârbân
Var durur andan dağı virgil nişân
- 531 Didi üşde kârbânıñuz yakın
Tağ başında gün tolucağ hemîn
- 532 Şol fülân üstüre gice hoş
Gözedüñ kim ol dağı iriser uş
- 533 Söyleşürken birisi eydür hemân
Tağ başından işte gün oldu revân
- 534 Biri eydür kim deve dağı hemîn
Geldi irdi Muhammed âferin
- 535 Çünkü gördi ol Ebü-Cehl-i la'in
Ellerin birbirine kağıdı hemîn
- 536 Pes çığırdı didi vaykim câzûdur
Kamu câzularuñ üstâzı budur
- 537 Didi mü'minler ki iy ahmağ kişi
Mu'cizedür bu nicesi sihr işi
- (50b) 538 Bu resme sihr mi olur hiç câhil
Kankı câzû kıldı bunu

531b şolıcağ: m. tolucağ

532a üstüre gice: m. üstüre gice

533b işte: m. işde

534a Biri aydur üşde deve dağı hemîn

538 vezin bozuktur.

- 539 İy eyle sihirden mu‘cizâti
Bilmeziseñ oldũñ cehennem iti
- 540 Şol fülân kişi didi evvel Resül
Şol fülân yirde yatur ko ol
- 541 Şusamışdum şuyın[ı] açdum anuñ
Bağlamadum ağzını şu qābınuñ
- 542 Varıñuz benden idüñüz siz aña
Ol şucuğazı helâl işün baña
- 543 Vardılar şordılar ol kişi didi
Ol Muhammed bu sözi Haq söyledi
- 544 Bağladum şu qabını buldum açuq
Az açuq qalmış-idi şu buldum çok
- 545 Huş helâl olsun nekîm şu kıldı nüş
Hem tamam olsun bu kışsa bunda üş

539ab vezin bozuktur.

539a si irden: m. si ir işinden; b bilmeziseñ: m. bilmezsiñ

540a evvel: m. ol

541a suyını: m. suyını

544b vezin bozuktur

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NETİCE

Şeyyâd Hamza'nın Mi'râc-nâme adlı eseri üzerinde bugüne kadar herhangi bir araştırma yapılmamış olup, eser ilim âlemince bilinmemekteydi. Biz bu çalışmamızla Şeyyâd Hamzâ'ya ait yeni bir eseri ilim âlemine tanıtmış olduk.

Eserin tamamı 545 beyittir. Asıl vezin Fâilâtün Fâilâtün Fâilün olmakla beraber Mefâilün Mefâilün Feûlün ve yalnızca iki beyitte Feilâtün Mefâilün Feilün aruz kalıbı da kullanılmıştır. Eser mesnevi nazım şekli ile yazılmış olup içinde başka nazım türü ve nazım şekline rastlanmamıştır. 14. yy. Halk Türkçesi ile yazılmış olan eserde Türkçe olmayan bazı kelimelerin telâffuzunun imlâya aksetmiş olması dikkatimizi çeken hususlardandır.

İNDEKS-SÖZLÜK ÇALIŞMASI

1) Söylenişleri ve yazımları aynı anlamları farklı sözcükler ayrı maddeler halinde yazılmıştır.

2) Madde başı olan sözcüklerin birbirleriyle ilgili çeşitli anlamları alt alta verilmiş, çekim ekleri ve beyit numaraları kendi anlamlarının yanında gösterilmiştir.

3) Söylenişleri ayrı ve değişik yazımı olan sözcüklerin bir şekli esas madde başı yapılmıştır. Öteki şekiller sözlükteki alfabetik sıraya göre buldukları yerlerden ↔ işareti ile âslî şekle gönderilerek köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. Sözcüğün manâsı ise aslî şekilde verilmiştir.

4) Yabancı kökenli sözcüklerin hangi dilden olduğu parantez işareti içinde kısaltmalarla gösterilmiştir.

5) Yumuşamaya uğramış sözcükler beyit numaralarının yanında parantez işareti içinde gösterilmiştir.

6) Deyimler, birleşik fiiller, tamlamalar hangi kelime ile başlıyorsa, madde başı olan o kelimenin altına alınarak manası " " tırnak işareti içinde verilmiştir; ancak tamlananın ilk kelimesi eserin başka bir yerinde geçmemişse tamlama madde başı verilmiştir.

7) Yazma nüshada I (elif) ile yazılmamış olan ise, idi, imiş kelimeleri, i- madde başından, kendinden önceki kelimeye gönderilmiştir. Bu işlem esnasında "-" işareti kullanılmıştır (aldar-i.-).

8) "ile" sözcüğünün de I (elif) ile yazılmayanı kendinden önceki kelimeye "-" işareti ile ayrılarak gönderilmiştir.

a, ā

- āb** : (F) su
ā. 434
- 'ābid** : (A) ibadet (kulluk) eden, tapınan
'ā. +lerüñ 451
- 'abūs** : (A) somurtkan, asık suratlı
'ā. +ı 211
- aç-** : bir şeyi kapalı durumdan kurtarmak
a. 7
a. -asın 224
a. -dı 256, 422
a. -dılar 108, 209
a. -dum 541
a. -ğıl 418
a. -mağıl 255
a. -mayam 421
a. -mışam 234
a. -suñ 221
a. -uñ 139, 160, 318, 323, 324, 332
→ göz a.-, yol a.-
- açıl-** : açmak işi yapılmak veya açmak işine konu olmak
a. -dı 126, 142, 163, 319, 326, 336, 382
a. -miş 300
- açıl-** : tutukluğu kalmamak
a. -dı 382
→ dili a.
- açuk** : açılmış, kapalı olmayan
a. 260, 294, 341, 544
- 'acāib** : (A) çok tuhaf şey, anlaşılmaz, şaşmaya değer
a. 20, 225, 364, 366, 403
a. +lerüñ[i] 321
- 'āciz** : (A) kabiliyetsiz, zayıf, güçsüz
'ā. 360, 502
- ādem** : (A) insanoğlu, adam
ā. 27
ā. +i32, 508
- Ādem** : (A) ilk peygamber
Ā. 42, 129
Ā. +i 41
- ad** : isim; canlı, cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime
a. +ı 94, 114, 158, 199, 242, 244, 246, 248, 249, 251, 347, 427, 428, 430, 434, 437, 440, 441
a. +dur 253, 423, 424, 426, 429
a. +ın 88
a. +ını 157
a. +ları 196, 241
a. +lu 146, 164, 362, 415
- adım** : yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri
a. +ı 47
- 'adn** : (A) cennet
'a. 430
- 'afv** : (A) suçunu bağışlama
'a. 230, 512
- ağaç** : ağaç
a. 179, 193, 194, 488
a. +dur 491, 492
a. +lar 439, 479, 481
- ağır-** : anırmak
a. +urlar 290
- ağız** : ağız
a. 62, 266, 294
a. +ları 295
a. +ın (ağzın) 227
a. +ına (ağzına) 280, 346
a. +ında (ağzında) 110
a. +ından (ağzından) 212
a. +ını (ağzını) 541
a. +uma (ağzuma) 382
- ağlat-** : ağlamasına yol açmak
a. -an (ağladan) 186
a. -andur (ağladandur) 185
- ağla-** : gözyaşı dökmek ağlamak
a. -r 152, 264, 290
a. -yup 133
- ağı** : bir kimsenin sevdiği en yakını
a. 1, 102, 189, 250
- āhir** : (A) nihayet, son olarak
ā. 190, 499, 512
- ağmak** : (A) akılsız, sersem
a. 537

- Ahmed** : (A) Hz. Muhammed'in göklerdeki adı
A. 318
- aķ** : beyaz
a. 31, 32, 86, 180, 202, 427
a. +dur 436
- aķ-** : akmak, bir yerden başka bir yere doğru gitmek
a. +ar 296, 297, 434, 442, 479
- 'aķiķ** : (A) kırmızı renkte olan bir cins değerli taş
'a. +den 31
- 'aķl** : (A) akıl
'a. 472
'a. +ı (aķlı) 3, 443
'a.+uñ 456
'a. +um 368, 370, 372, 381
'a. +uñı 7
- alda-** : aldatmak
a. -r-ıdı 70
- alda-** : aldatmak, kandırmak
a. -yuban 67
- al-** : kabul etmek
a. -dı 99
a. urlar 283
"bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak"
a. -dı 226
a. -ındı 195
a.-uram 200
yardımcı fiil
a. -an 187
a. -dı 144
a. -dum 14
→ karar a.-, can a.-, cevap.-
- aldur-** : aldırma
a. -ur 184, 267
- alın** : yüzün kaşlarla saçlar arasındaki bölümü
a. +a 257
- Allah** : (A) Yaradan, Mevlā
A. 37, 125, 132, 330, 335, 444, 509
A. +a 71, 81
- alt** : bir şeyin yere bakan yanı
a. +uma 372
- a. +ına 357
a. +ında 257
a. +umda 47
- altı** : altı sayısı, beşten sonra gelen rakam
a. +ncı "altı sayısının sıra sıfatı" 322, 428
a. +ncısı 251, 450
- altun** : altın
a. 29, 84, 433, 463, 489
a. +dan 208
a. +dan-idi 164
a. -idi 428
- a'māl** : (A) işler
a. +leri
- amān** : (A) bağışlama
a. 6
- 'ām** : (A) umumi, herkese ait
'ā. +un 501
→ hās u 'ā.
- 'anber** : (A) güzel koku
'a. 30
'a. +dür 434
- 'Arafil** : Hz. Muhammed'in Mir'aç esnasında 2. kat gökte gördüğü melek
'A. 146
- 'Āra'il** : Hz. Muhammed'in Mir'aç esnasında 2. kat gökte gördüğü melek
'Ā. 146
- ana** : anne
a. 308
- aña** : ona
a. 16, 23, 37, 40, 54, 65, 188, 212, 232, 237, 362, 365, 375, 394, 388, 387, 406, 407, 452, 519, 542
- ancak** : ancak
a. 399
- anda** : orada
a. 26, 45, 50, 72, 73, 81, 108, 113, 118, 119, 143, 145, 156, 159, 164, 168, 170, 174, 210, 240, 248, 251, 252, 254, 270, 321, 327, 329, 337, 338, 341, 345, 347, 351, 356, 361, 364, 366, 367, 368, 403, 407, 461, 471, 479, 482, 484, 486, 488, 497
"oraya"

- a. 359, 363
- andan** : oradan
a. 25, 93, 115, 122, 138, 206, 331, 390, 393, 394, 496, 530
- anı** : onu
a. 33, 66, 82, 125, 132, 172, 182, 202, 203, 204, 246, 329, 335, 374, 392, 423, 427, 428, 439, 433, 460, 485
- anlar [onlar]** : onlar
a. 99, 103, 257, 273, 281, 293, 306, 313, 392
a. +a 245, 247, 252, 277
a. +ı 80, 261, 297, 520
a. +ını 275
a. +uñ 354, 446, 448, 495
- anuñ** : onun
a. 14, 27, 84, 109, 131, 136, 168, 198, 200, 207, 234, 348, 359, 360, 422, 426, 442, 444, 541
- añ-** : hatırlamak, anmak
a. -ğıl 340
- ara** : aralık, boşluk, mesge
a. +sı 7
a. +sına 121
- arıd-** : temizlemek
a. -a 125
- arma-** : yorulmak, yorgun düşmek
a. -z 169
- 'arş** : dokuzuncu gök
'a. +a 20, 74, 176
'a. +ı 371
'a. +uñ 357
- 'arz** : (A) .bir büyüğe sunma, bildirme
'a. kıl- "saygı ile bildirmek, sunmak" 53
'a. +a kıl- 387, 391, 393
- aşa ço-** : asıvermek
a. k.-mişler 285
- aşhab** : (A) Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler
a. 13
- aşıl-** : asmak işi yapılmak
a. -miş 270, 257
a. -u 180
- aşlan** : aslan
a. 352, 353
- as-** : bir şeyi aşağı sarkacak şekilde bir yere ilâştirip sarkıtmak
a. -mişler 292
- aşfiyâ** : (A) tuttuğu yol doğru olan insanlar
a. +dan 101
- âsumân** : (F) gök, semâ
â. 82
â. +a 104, 138, 317, 331
â +da 327, 337
â. +dur 321
- aşağa** : aşağı
a. 266
- âşikâr** : (F) belli, meydanda, açık
â. 135
â. kıl- : açıklamak 513
- âşikâre** : (F) belli, meydanda, açık
â. eyle- : açıklamak 522
- at** : at
a. 266
a. +a 28
a. +lar 486
a. +lu 480
- ata** : baba
a. 308
a. +lardan 184
- âteş** : (F) ateş
→ Mâlik-i â.
- âteşin** : (F) ateşten
â. 226
- âvâz** : (F) ses, seda
â. 373
â. +ı 15
â. +la 473
â. +lar 471
- 'avret** : (A) avrat, kadın
'a. 62, 264
'a. +leri 256, 270
- ayak** : ayak
a. +a (ayağa) 338
a. +ı (ayağı) 29, 30
a. +ından (ayağından) 470
a. +ları 85, 176, 357
a. +larına 295

- 'ayān : (A) belli, açık, meydanda ('ıyan)
'a. 74
- ay : ay
a. +da 12
a. +ı 12
- aydınlık : aydınlık
a. +ı (aydınlığı) 83
- āyet : (A) Kur'an'ın herhangi bir cümlesi
ā. 9
- ayru : ayrı
a. 410
- ayruk : artık, bundan sonra, bir daha
a. 254
- az : az
a. 260, 397, 544
- 'azāb : (A) (müslümanlıkta) dünyada günah işlemiş olanlara verilecek ceza
'a. 151, 240, 245, 277
'a. kılmak "işkence etmek"
'a. +ı k. 155, 252
'a. +ile 241
- a'zā : (A) organlar
a. +larını 286
- 'azim : (A) büyük, ulu
'a. 175, 414
- 'aziz : (F) muhterem, sayın
'a. 100, 117, 171, 420
"değerli varlık, sevgili"
'a. +üm 106
- 'Azrāil : (A) ölüm meleği
'A. 187
- b**
- baba : baba
b. +sı 31
- bāb : (A) kapı
b. -ı evvel: ilk kapı 446
b. +ını 527
- bağ : (F) bağ
b. 33
- bağır- : bağırarak (yüksek, gür ses çıkarmak)
b. +urlar
- bağışla- : bağışlamak
b. -dı 71, 390, 394, 395, 396
b. -r 388, 436
- bağla- : bağlamak
b. -dum 544
b. -madum 541
b. -mışdur 95
- bağlu : bağlı
b. 94, 256, 271, 284, 307
- baħr : (A) deniz
b. +ına 115
b. -ı nur : Nur denizi 347
b. -ı Naħam : Nakam denizi 158
b. -ı vefā : vefa denizi 339
- bahar : (F) bahar
→ ra'd-ı b.
- baħt : (F) talih, kader
b. 202
- baħtulu : (A) bahtlı
b.+lu 167
- bağ- : bakmak
b. -amaz 175
b. -ar 178
b. -dı 95, 96
b. -dum 212
b. -madum 58, 65
b. -mam 232
b. -mamısan 3
b. -maz 181
b. -sa 133
- bağı : (A) daimi
b. 8
- bağı : (A) geri kalan
b. 511
- bal : bal
b. 442
b. +dan 436
- baña : bana
b. 34, 37, 40, 43, 49, 51, 54, 57, 64,
71, 165, 183, 184, 193, 232, 361,
362, 365, 383, 387, 390, 394, 405,
406, 413, 418, 497, 503, 510, 542
- bārān : (F) yağmur
b. -ı rahmet (rahmet yağmuru) 92

- bārīgāhi** : (F) izinle girilecek yer, büyük makam
b. 19
- Ārī** : (A) yaratan, yaratıcı
b. 433
- baş-** : basmak
b. -dum 88
b. -ğil 17
- baş** : baş
b. +dan 338
b. +ı 109, 135, 149, 176, 357
b. +ın
b. +ında 5
b. +ından 533
b. +ını 191
b. +larını 152, 285, 303
- başla-** : başlamak
b. -dı 372
- bay** : zengin
b. +ları 185
- bed-baht** : (F) bahtsız, talihsiz
b. kılmak: üzme 132
- beķā** : (A) bākilik, evvelki hal üzere kalma
b. 8
- bekle-** : beklemek
b. -r 309
- beli** : (F) evet
b. 326
- ben** : ben
b. 14, 22, 42, 43, 44, 45, 52, 53, 89, 103, 118, 173, 193, 200, 203, 213, 216, 255, 263, 281, 362, 365, 366, 369, 370, 374, 380, 392, 398, 399, 400, 403, 410, 413, 420, 421, 422, 424, 497, 498, 501, 503, 507, 510, 512, 515, 522, 523
b. +de 345
b. +den 369, 375, 508, 542
b. +em 141
b. +i 41, 129, 144, 173, 191, 340, 370, 379, 410
b. +üm 78, 517
b. +ümle 99, 118, 417
- benlik** : benlik, öz varlık, kendilik
b. +ümden (benligümden) 369
- beñize-** : benzetmek, andırmak
b. -mez (olumsuz) 115, 208
b. -miş 301
b. -r 23, 26, 27, 28, 247
- berhiz** : perhiz
b. 451
- berķ** : (A) şimşek
b. 148, 356, 425
- berü** : bu yana, beriye
b. 37, 189, 215, 378
- beşāret** : (A) müjde
b. 76
b. kılmak "müjdelemek" 320
- beytül-'l-mā'mūr** : yedinci kat gökte bulunan bir cāmi
b. +a 514
b. +ı 350
b. +uñ 341
- bıçak** : bıçak
b. -ile 305
- bırak-** : elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak, bırakmak
b. -uram 205
- bi** : bir
b. 121
- bī-cān** : (F) cansız, ruhsuz
b. kılmak "öldürmek, cansız bırakmak"
- bigi** : gibi
b. 352, 354
b. +dür 351, 353
- bī-gümān** : (F) şüphesiz
b. 380
- bī-haber** : (F) habersiz
b. 368
- bī-ķesāb** : (F. A.) hesapsız
b. 364
- bihişt** : (F) cennet
b. +üñ 492
- bī-hūş** : (F) şaşkın, sersem
b. 228, 368, 472
- bī-hüner** : (F) hünersiz, marifetsiz
- bil-** : bilmek, birşeyi anlamış veya anlamak
b. 121, 164, 235, 405
b. -eyim 506

- b. -gil 242
 b. -medüm (olumsuz) 369
 b. -megil (olumsuz) 410
 b. -mez (olumsuz) 217
 b. -mezem (olumsuz) 381
 b. -mez iseñ (olumsuz) 539
 b. -mezüz (olumsuz) 314
 b. -üñüz 310
 b. -ür 216, 218
- bil** : bel
 b. +üm 75
- bildür-** : herhangi bir konuda bilgi vermek;
 anlatmak
 b. 193
 b. -e 225
- bile** : birlikte, beraber
 b. 72, 417
 ile
 b. 103
 de, da
 b. 453
- bilemçe** : yanımda, beraberimde
 b. 124, 141, 162
 b. +dür 106
- bin-** : binmek
 b. 34
 b. -düm 362
 b. -em 36
 b. -erdüm 365
 b. -esün
 b. -memişdi (olumsuz) 37
 b. -sün 38
- biñ** : bin
 b. 35, 109, 110, 13535, 109, 110, 135,
 136, 137, 146, 147, 149, 235, 237,
 238, 239, 364, 384, 404, 462
 b. +de 404
- bī-nyāz** : (F) yalvarmasız, yakarmasız
 b. 385
- bir** : bir, sayıların ilkini gösteren rakam
 b. 55, 57, 62, 64, 73, 82, 83, 89, 108,
 111, 115, 122, 135, 143, 156, 164,
 174, 177, 178, 179, 181, 195, 198,
 206, 208, 210, 217, 226, 227, 230,
 235, 236, 239, 240, 256, 257, 261,
 265, 270, 275, 279, 284, 288, 294,
 300, 303, 307, 309, 322, 328, 342,
 343, 344, 346, 345, 347, 349, 362,
 365, 372, 373, 376, 382, 415, 421,
 432, 433, 440, 441, 443, 459, 466,
 469, 474, 480, 488, 490, 529
- bir an** : çok kısa süre 48, 189, 201,
 215, 192
- birbiri** : karşılıklı olarak
 b. +ne "birbirine" (<biri+ birine) 535
 b. +sine 120
- birden** : aniden
 b. 42
- biri** : bir tanesi
 b. 59, 83, 84, 98, 146, 147, 153, 169,
 180, 197, 256, 266, 270, 437, 463,
 464, 467, 469, 493, 494, 495, 534
 b. +in 404, 422
 b. +inde 240, 464
 b. +inden 483
 b. +ine 60, 402
 b. +ni 268
 b. +nüñ 195, 196, 277, 310, 480
 b. +si 97, 180, 349, 351, 352, 463, 533
 b. +sinden 465
- birle** : ile
 b. 335
- biste** : fıstık
 b. 62
- biş** : beş
 b. 397, 401, 493, 504
 b. +i 402
 b. +in 394, 395, 396
 b. +inci 249, 317
 b. +incinüñ 427
 b. +incisi 449
- bī-şumār** : (F) sayısız, pekçok
 b. 168, 445
- bit-** : bitmek
 b. -e 472
- bī-hüş** : (F) şaşkın
 b. 472
- biz** : biz, 1. çokluk şahıs zamiri
 b. 48, 151, 206, 474, 476, 477
 b. +den 474

- b. +e 457
b. +imdür 477
- bize-** : bezemek, süslemek
b. -rdi 259
- bizen-** : bezenmek, süslenmek
b. -mişüz 475
- boğaz** : boğaz
b. +ına 346
b. +larına 267
- boy** : boy, taban ile yüksek nokta arasındaki uzaklık
b. +ı 27, 62
b. +ından 27
- boyan-** : boyamak, boyama işini yapmak, boya veya renkli bir şey sürülmek
b. -miş 210, 338
- boyun** : boyun, gövdenin başla omuz arasındaki kısmı
b. +nı 28, 307
b. +numa 75
b. +nuna 36
b. +larında 285
b. +larından 292
- böğür** : böğür, insan, hayvan vücudunun kalça ile kaburga arasındaki boşluk
b. +in 304 (bögrin)
- bölük** : bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım
b. 256, 270, 279
b. +i (bölüğü) 261
- böyle** : bunun gibi, buna benzer
b. 77, 183, 214, 258, 386
- bu** : bu, işaret sıfatı, yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösterir
b. 3, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 32, 62, 67, 69, 70, 77, 78, 79, 80, 91, 92, 97, 112, 114, 115, 140, 155, 156, 157, 161, 183, 184, 186, 187, 192, 193, 194, 197, 199, 202, 203, 213, 230, 231, 243, 263, 273, 293, 306, 308, 316, 330, 333, 345, 361, 363, 387, 397, 398, 400, 418, 421, 431, 440, 452, 453, 491, 492, 495, 507, 518, 537, 538, 543
- bu** : işaret zamiri
b. 70, 77, 80, 156, 186, 187, 190
- b. +dur 21
b. +ña "bunu, buraya" 70, 78, 216, 233
b. +nda "burada, buraya" 195, 263, 377, 507
b. +ndan 91, 473, 538
b. +nı "bunu" 157, 473, 538
b. +nlar 258, 264, 278, 281, 287, 302, 308, 314, 315
b. +lara 263, 268, 398
b. +nlardur 258
b. +nlaruñ 267
b. +nuñ 39, 114, 158, 494
- budak** : dal
b. +lu 481
b. +ları 488
- bugün** : bugün, şimdi
b. 224
- bul-** : istenilen şeye kavuşmak, bir şeyi elde etmek, arayarak veya aramadan bir şeyle karşılaşmak
b. -dum 516, 544
b. -duğum 507
- bular** : bunlar
b. 280, 299, 431
b. +a 60, 155, 298
b. +ı 153
b. +ıdı 154
- bunca** : bu denli, bir çok
b. 507
- Bü-Bekir** ↔ Ebü Bekr
b. 510
- Burak** : Hz. Muhammed'in Mirac yolculuğu sırasındaki binişinin adı
b. 26, 47, 50, 361, 515
b. +a 34
- buyur-** : söylemek, düşüncesini bildirmek
b. -dı 17
b. -dı "emretti" 414
b. -dı ki "emretti ki" 17
- bülbül** : bülbül
b. 1
- bünyād** : (F) temel, asıl
b. +ı 199
- bürde** : (A) hırka
b. 459

c

- cāhil** : (A) bilgisiz
c. 538
- cāhīm** : cehennem
c. 251
- cān** : (F) ruh, can
c. 436
c. +ı 131, 202, 203, 204
c. +ı 132
c. +ını 200
c. +lar 187
c. +um 182
c. al- "öldürmek" 187
- canlı** : yaşayan
c. 194
- cāvizānī** : (F) ebedi, sonrası
c. 407, 477
- cāzu** : (F) sihirbaz
c. 538
c. +dur 536
c. +laruñ 536
- Cebrā'il** : (A) Peygamberlere emir ve vahy'e vasıta olan dört büyük melekten biri
c. 15, 34, 38, 49, 54, 66, 95, 105, 106, 183, 184, 318, 332
c. +e 77, 91, 97, 112, 153, 157, 183
c. +em 162
c. +ile 72
- Cebre'il** ↔ Cebre'il
c. 46, 59, 123, 139, 189, 213, 221, 222, 228, 229, 323, 528
c. +ile 361
- Cibril** ↔ Cebrā'il
c. 160
c. +e 87
c. +üñ 22
- cefā** : (A) eziyet
c. 68
- cehennem** : (A) tamu
c. 242, 539
c. +de 243
- celāl** : büyüklük, ululuk
→ dārü'l-celāl
- celālet** : (A) büyüklük
c. +lü 175
- cem'** : (A) toplama
c. 360
- cemā'at** : (A) insan toplulukları
c. 265, 284
- cemī'i** : (A) cümle, hep, bütün hepsi
c. 101, 166
- cennet** : (A) cennet
c. 430, 460
c. +de 486
c. +den 42, 44
c. +i 457
c. ü'l-firdevs: m. altıncı cennetin adı
c. ü'l-firdevsdur 428
c. ü'l-ḥuld : m. dördüncü cennetin adı
426
c. ü'l-me'vā : m. üçüncü cennetin adı
425
c. +üñ 422
- cevāb** : (A) cevap
c. 60, 113, 127, 144, 161, 170, 219, 383
c. +ı 173
c. al- 144
- cevāhir** : (A) kıymetli taşlar
c. +den 435
- cevher** : (A) kıymetli taş
c. 29, 86
c. +den 469, 470
- cevr** : (A) eziyet, zulüm
c. +ine 505
- cezā** : (A) ceza
c. 244
- cihān** : (F) dünya
c. +da 8, 471, 482
c. +ı 125, 335
- cühūd** : (A) Yahudi
c. 61, 252
- cümle** : (A) bütün, hep
c. 168, 177, 187, 453
c. +si 69, 177, 187, 453
c. +sin 4, 529
c. +sinde 120

cüvâni : (F) gençlik

ç. 477

ç

çağır- : bağırmak, seslenmek

ç. -a : davet et- 45

ç. -dı 139, 189, 318, 323, 332

ç. -sa 54

Çalap : Allah

Ç. 92, 220

Ç. +dan 391

çanak : çukurca kap, çanak

ç. 177

çarh : (F) felek, gök

ç. +uñ 3

çevre : etraf, muhit

ç. 439

çığır- : bağırmak

ç. -dı 536

çıķ- : sıyrılmak, ayrılmak; içeriden dışarıya varmak

ç. -ar 262, 272, 297, 348

ç. -arlar "gitmek" 343

ç. -aruram 204

ç. -arurlar 272, 275

→ derisin ç.

ç. -mağa 407

ç. -maya 480

ç. -maz (olumsuz) 254

ç. -miş "erişmek" 74

çirkin : (F) çirkin

ç. +den 125

çok : çok

ç. 72, 119, 168, 220, 260, 277, 392, 320, 321, 327, 364, 294, 544

ç. +dur 444

çomak : çomak

ç. +ile (çomak-ile) 151, 268, 298, 301, 312

çün : (F) çünkü

ç. 49, 95, 96, 104, 198, 227, 317, 348, 374, 387, 400, 458, 518, 525

→ haķķı-ç.

çünki : (F) şundan dolayı, çünkü

ç. 9, 159, 182, 316, 337, 338, 386, 514, 535

d

da : de, da

d. 260, 263, 269

dahı : dahi, de

d. 22, 28, 43, 48, 57, 81, 90, 102, 138, 149, 159, 163, 172, 176, 182, 196, 206, 228, 233, 236, 238, 239, 247, 248, 250, 251, 261, 314, 322, 327, 329, 331, 344, 350, 357, 359, 395, 420, 440, 441, 443, 451, 465, 487, 506, 516, 517, 530, 532, 534

"daha çok"

d. 279, 437, 444

"başka, diğeri"

d. 265, 412

"henüz"

d. 32

"hem de", "ve"

d. 245

dāyim : (A) devamlı, sürekli [dāim]

d. 154, 214, 358, 442, 477

dāyima : (A) her vakit [dāima]

d. 178

dār : (A) ev, yurt

d. ü'l-celāl "sekiz cennetten biri" 423

d. ü'l-envār "sekiz cennetten biri" 429

d. ü'-nā'im "sekiz cennetten biri" 427

d. ü's-selām "sekiz cennetten biri" 424

Dāvud : (A) İsrailoğullarının sesi güzel

hükümdarı ve peygamberidir

D. +u 172

degil : ↔ degül

d. 215, 221

degül : ↔ [degil] değil

d. 215, 217, 376

d. +dür 26

d. +sen 1

- değin** : kadar, denli
d. 176, 226, 235, 349, 432
- dehân** : (F) ağız
d. +da 136, 484
d. +ı 110, 136, 300, 485
- dek** : kadar, değin
d. 485
- delü** : deli
d. 7
- dem** : (F) an, vakit, saat, zaman
d. 25, 48, 88, 99, 167, 189, 192, 198,
200, 227, 272, 394, 528
d. +de 322
- deñiz** : deniz
d. 115, 156, 157, 347
d. +dür 91, 157
d. +e 89
d. +ler 345
d. +lerden 116, 156
- deñlü** : denli
d. 487
- dere** : dere
d. 237
d. +si 238
- deri** : deri
d. +sin çıkar- "derisini yüzmek"
d. +sin çıkarurlar 275
- dermân** : (F) deniz
d. +ını 200
- deryâ** : (F) deniz
d. +den 92
d. +sından 382
deryâ-yı râz "sır denizi" 373
- dest-gîr** : (F) elinden tutan, yardımcı
d. 80
- deve** : deve
d. 30, 266, 487, 534
d. +ler 486
- devlet** : (A) büyük saadet
d. 507
d. +lü 12
- dırnağ** : tırnak
d. +ıla (dırnağıla) 279
- dibâc** : (A) dallı, çiçekli bir çeşit ipek kumaş
d. 467
- dip** : bir şeyin yanbaşı
d. +i (dibi) 479
d. +inde (dibinde) 490
- di-** : söylemek
d. 527
d. -di 11, 17, 38, 40, 49, 54, 59, 66, 76,
79, 87, 91, 96, 98, 106, 112, 113,
123, 125, 126, 128, 130, 141, 158,
160, 162, 165, 166, 183, 184, 191,
194, 214, 216, 219, 222, 229, 232,
259, 264, 269, 273, 281, 293, 299,
306, 308, 315, 318, 324, 326, 330,
332, 334, 336, 339, 361, 376, 384,
387, 391, 395, 396, 397, 405, 416,
417, 420, 459, 500, 504, 509, 510,
518, 519, 521, 522, 525, 531, 536,
537, 540, 543
d. -di-kim "dedi ki" 34, 161, 170
d. -digin 282
d. -diler 105, 140, 142, 163, 287, 291,
302, 319, 320, 324, 325, 335, 530
d. -düm 13, 44, 77, 91, 97, 112, 153,
157, 183, 193, 213, 216, 221, 255,
258, 269, 263, 273, 278, 281, 287,
291, 293, 299, 302, 306, 308, 314,
316, 392, 394, 399, 431, 498, 491,
501, 507, 510
d. -dün 526
d. -me (olumsuz) 521
d. -ñüz 157, 313
d. -ye 359
d. -yeler 344
d. -yenler 315
- dik-** : bir cismi dik olarak durdurmak
d. -diler 82
- dil** : lisan
d. 366
dil
d. +iyle (dili ile)
+lerin 280
d. +i açılmak "tutkluğu kalmamak" 382
- dile-** : arzu etmek, dilemek
d. -r 353, 354
d. -rem 17
d. -rse 485

- dimag̃** : (A) akıl
d. 478
- din** : (A) Allah'a inanma ve bağlanma, din
d. -i İslām : İslām dini 79
d. +üñ 513
- direk** : direk
d. +inüñ (direginin) 84
- diril-** : öldüğü sanılan şey canlılık kazanmak
d. -ürler 305
- diri** : canlı
d. +yüz 477
- dirnek** : dernek
d. +leri 186
- dir-** : toplamak, dermek
d. -üp 483
- ditre-** : titremek
d. -di 182
- dīvār** : (F) duvar
d. 429
d. +ı 433
- divşür-** : toplamak
d. 7
- diyü** : diye
d. 323, 377
- dost** : (F) dost
d. 230
- dög-** : dövmek
d. -erler 152, 298, 301
- dök-** : dökmek, saçmak
d. -er 51
akıtmak
d. -erler 152
- dökül-** : dökülmek
d. -en 348
d. -ür 438
- dön-** : dönmek
d. 64, 55, 57
d. -di 96, 232
"geri gitmek"
d. 395, 513, 387
d. -düm 386, 389, 393, 395, 496, 514
"geri gelmek"
d. -düm 390
d. -gil 391
- d. -medüm (olumsuz) 56, 58
- dört** : dört
d. 145, 150, 212, 356, 463
d. +inci 159
d. +incinüñ 426
d. +incisi 248, 449
- döşek** : yatak
d. 446
d. +inde (döşeginde) 14
d. +üm (döşegüm) 517
d. +ümi (döşegümi) 516
d. +leri 464
- döşe-** : döşemek
d. -mişler 465
- du'ā** : (A) dua, Allah'a yalvarma
d. 18, 81 d. kıl- : "dua etmek"
- dur-** : ↔ turmak. hareketsiz kalmak, durmak
d. -dı 528
- durur** : -dır
d. 35, 59, 77, 79, 80, 97, 105, 112,
114, 161, 183, 186, 187, 214, 223,
229, 230, 235, 236, 237, 238, 242,
244, 256, 258, 263, 264, 269, 273,
278, 281, 287, 293, 302, 306, 308,
315, 352, 354, 356, 361, 417, 425,
429, 431, 432, 435, 438, 439, 441,
442, 443, 448, 452, 453, 454, 460,
462, 466, 471, 489, 492, 494, 495,
503, 530
d. +lar 314
- dut-** : ↔ tutmak
d. -anlaruñ 448
→ oruç d.
d. -dı (karşısına koy-) 528
d. -mazlar (yap-) (olumsuz) 282
d. -miş 276
→ tağa d.
- dü-'ālem** : (F) iki dünya
d. 39, 404
- dünle** : geceleyin
d. 13
- dünyā** : (A) [dünye] dünya
d. 115
d. +da 194, 259, 269, 299
d. +daki 258

dünye ↔ dünya

d. +deki 263

d. +dür 67

d. +ler 23

d. +ye 69

→ ehl-i d.

dürlü : çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit

d. 31, 86, 240, 366, 461, 469, 482

düş- : uğramak, kapılmak

d. -düm 367

d. -er (düşmek) 198, 228

d. -miş (düşmek) 276, 295

→ hayrete d.

d. -üben 228

d. -ürürler 274, 312

düşenbih : (F) pazartesi günü

d. 12

düşmân : (F) düşman

d. +a 230

düt- : tütme

d. -er 28

dütün : [tütün] duman

d. +leri 272

düz- : meydana getirmek, yapmak

d. -miş 423

düzül- : dizilmek, sıralanmak

d. -miş 31

d. -mişdür (hazırlanmış, tertip edilmiş)
21

ebed : (A) sonu olmayan gelecek zaman

e. 254, 406, 477

Ebū-Bekir ↔ Ebū-Bekr

E. 374, 376

Ebū-Bekr : [Ebū-Bekir] (A) İlk halife

E. 373

Ebū-Cehl : (A) asıl adı Ömer olup Hz.

Muhammed'a düşmanlığıyla tanınır
"Bedr-i Gazā"sında öldürülmüştür.

E. -i la'in : nefret edilen,

istenilmeyen 525, 535

et- ↔ itmek

e. -egil (edegil) 408

eger : (F) eğer, şayet ↔ ger

e. 21, 202, 205, 345, 403, 480

egle- : oyalanmak, vakit geçirtmek

e.-mezem (olumsuz) 201

ehl : (A) sahip, mālîk

e. +i "bir yerde oturan" 297

e. -i dünya "ahireti düşünmeyen dünya
adamı" 472

e. +ini 4

e. +inüñ 451

ekrem : (A) çok şeref sahibi

e. ü'l-halkdur "keremi, bağıışı çok olan
halk" 223

eksi- : eskimek

e. -mez (olumsuz) 475

el : el

e. 36

e. +inde 310

e. +leri 271, 284

e. +lerin 535

e. +lüm 36, 75

elli : elli

e. 385, 397, 402

el-hamdüli'İlah : (A) Allah'a hamd olsun

e. 330

emcek : meme

e. +üñden (emcegüñden) 270

emin : (A) güvenen, birine emniyet eden

e. 38, 49, 160

korkusuz

e. 42, 215

emr : (A) iş buyurma, buyruk, meri

e. 232, 386, 418, 420, 514

e.+ini 358

e. -i ma'ruf "iyiliği emretmek" 449, 505

e. olun- "emretmek" 386, 418, 514

enbiyā : (A) müstakil şeriat sahibi olmayan
peygamberler

e. 51, 52, 411

e. +dan 131, 166

→ şāh-ı e.

envār : (A) aydınlık, ışıklar

→ dārū'l-e.
eri- : erimek
 e. -r 248
eriş- [iriş-] : ulaşmak
 e. -dük 317
 e. -düm 367
 e. -mez (olumsuz) 207
ervāh : (A) ruhlar, canlar
 e. +ı 51, 52
eşer : (A) iz
 e. 369
eşek : eşek
 e. +ler 290
ev : ev
 e. 238, 462
 e. +de 239
 e. +e 516
 e. +i 343
 e. +inden 25
 e. +ine 14
 e. +leri 435
 e. +üñ 463
evliyā : (A) Allah'a daha yakın bulunanlar
 e. 411
 e. +dan 101
 e. +nuñ
 → şah- e.
evvel : (A) önce, ilk, birinci
 e. 68, 242, 499, 512, 519, 540
 e. +inüñ 423
 → bāb-ı e.
eyit-: söylemek
 e.-ür 21, 533, 534
eyle : öyle
 e. 375
eyle- : yaratmak
 e. -di 246, 430
 e. -miş 427
 yapmak
 e. -düm 53, 30
 söylemek
 e. -ye 404
eyle- : yardımcı fiil (etmek)
 e. 539

e. -düm 71
 e. -gil 19, 230, 505, 509
 e. -medi (olumsuz) 56
 e. -medüm (olumsuz) 58, 65
 e. -rem 522
 e. -sen 60
 e. -sün 40
 e. -ye 419, 521
 e. -yem 45
 e. -yenler 306, 315
 → āşikāre e.-, iltifat e.-, kan e.-, lutf e.-, münker e.-, şefaāt e.-, şekk e.-, şerh e.-, şükr e.-, teferrüc e.-, temāşā e.-, tekzib e.-
eyle- : oyalanmak, vakit geçirtmek
 e. -mezem (olumsuz)
eyü : iyi
 e. 121
eydici : şarkı okuyan, hanende
 e. 293
ezfer : (A) güzel kokulu
 e. 28
 e. +den 429
 → müşg-i e.

f

Faḥr-ı ālem : Hz. Muhammed
 F. 325, 334
faḥr : (A) övünç
 f. +üm 130
farz : (A) Allah'ın işlemlerini kat'i olarak lüzumlu terki günah olan emirleri
 f. 401
faşih : (A) iyi söz söyleme kabiliyetinde olan kimse
 f. +ler 360
Fātima : (A) Hz. Peygamber'in ilk zevceleri; Hz. Hatice'den dünyaya gelen dört kızının en küçüğüdür
 F. +nuñdur 494
fehmi : (A) anlama, anlayış
 f. 207, 456
felek : (A) gökyüzü

- f. 147, 164, 174, 210
f. +ler 18
- ferah** : (F) ferah
f. +dan 443
- ferc** : (A) dişilerde tenāsül aleti
f. +ine 271
- ferište** : (F) melek
f. 108, 145, 217, 328, 345, 351, 414
- feryād** : (F) yardım istemek için çıkarılan yüksek ses
f. 153
- fevt** : (A) bir daha ele geçmemek üzere kaybetme
f. it- "yitirmek, elden kaçırmak"
f. itmezem 201
- fiġān** : (F) inleme, ızdırıp ile bağırıp çağırma
f. it- : acı ile bağırarak 257
f. kıil- : inlemek 280
- fi'l-ḥāl** : (A) hemen, şimdi
f. 483
- fi'l** : (A) iş
f. +i 282
- firāḳ** : (A) ayrılma, ayrılık
f. 44
- Fir'avn** : (A) Eski zamanlarda Mısır hükümdarlarına verilen ad
F. 494
- firdevs** : (A) cennet
→ cennetü'l-f.
- fülān** : (A) herhangi bir şahıs
f. 532, 540
- g, ġ**
- gāhi** : (F) bazen, arasıra
g. 19
- Ġanī** : (A) Allah'ın adlarından biridir
Ġ. 231
- ġarāyib** : (A) [ġaraib] şaşılacak şeyler
ġ. 366
- ġarib** : (A) kimsesiz, zavallı
ġ. +lere (ġariplere) 409
- ġāyet** : (A) çok fazla, son derece
ġ. 78, 89, 145, 181, 229, 328, 488
- ġayret** : çalışma, çabalama
ġ. it- : uğraşmak
ġ. itdüm 374
- ġayrı** : (A) başka
ġ. 377
- ġāzī** : (A) savaştan sağ ve muzaffer dönen
g. 450
- geç** : alışılan zamandan önce
g. 140, 161, 333
- geç-** : geçip gitmek
g. -di
g. -dük 206, 364
g. -düm 115, 122
g. -üp
- geç-** : geçince, geçtikten sonra, geçtiği zaman
g. -dükde 365
- gel-** : bir yere gitmek; gelmek
g. 20, 143, 229, 339, 378
g. -di 9, 15, 34, 51, 55, 57, 62, 75, 99, 118, 126, 142, 161, 163, 165, 319, 326, 370, 373, 376, 378, 383, 400, 416, 497, 534
g. -diler 173
g. -dügüm 507
g. -dügümce 396
g. -düm 386, 390, 514, 515, 516
g. -dün 17, 128, 130
g. -diñüz 420
g. -ince 37
g. -miş 26, 375
g. -mişler 51
g. -se 421
g. -üben 14, 140, 243
g. -ün 139, 332
g. -üp 123
g. -ür 296, 377
→ karşı g.-, vücuda g.-, hoş g.-.
- ger** : (F) eğer
g. 1, 8, 60, 203, 204, 360, 404, 472
- gerçi** : (F) ise de
g. 195, 231
- gerdiş** : (F) dönüş

- g. +ine 3**
getür- : getirmek
 g. -di 528
 g. -diler 82, 362
 g. -enler 254
 g. -mezler
 g. -ür 365
 → taakat g.
- gez-** : dolaşmak
 g. -erdi 33
 g. -erler 487
- gılmān** : (A) köleler
- gibi** : ... e benzer 5, 30, 41, 177, 262, 266, 290, 373, 408, 409, 445, 486, 489
- gice** : gece
 g. 17, 20, 96, 169, 385, 401, 532
 g. +si 12
 g. +ye 35
- git-** : gitmek
 g.- : kaybolmak
 g. -e 472
 g. -er 199, 372
 g. -di 368, 381
 g. -mez (olumsuz) 484, 485
 g. -dük 322, 359
 g. -e 480
 g. -er 280
 g. -erken 89
 g. -erler 343
- gine** : yine
 g. 275, 294, 300, 303
- gir-** : girmek, dışarıdan içeriye girmek
 g. 344, 378
 g. -dük 50, 108
 g. -düm 209
 g. -ene 344
 g. -meyince 412
 g. -meyiser 412
 g. -ür 347
 g. -ürler 342
- girü** ↔ [gerü] : geri
 g. dön- "geldiği yere gitmek"
 g. dön 387, 513
 g. döngil (emir) "geri dön" 391
- giy-** : giymek
 g. -eler 467
- giyür-** : giydirmek
 g. -mişler 289
- gizle-** : bilerek ve istelerek bir olguyu haber vermemek
 g. -mezem (olumsuz) 522
 g. -yem 523
- gönce** : (F) açılmamış çiçek
 ğ. 73
- göç-** : göçmek, ayrılmak
 g. -üp 138
- gök** : gökyüzü, sema
 g. 7, 86, 284
 g. +de 172, 217
 g. +den 432
 g. +e 83, 88, 159, 504, 210, 302
 g. +i 39
 g. +lere 17
 g. +lerüñ 445
- göl** : göl
 g. +de 487
- gölge** : gölge
 g. +lüler 479
 g. +sinden 480
- gömgök** : masmavi
 g. 288, 294
- göñül** : yürek
 g. 455
 g. +üm (göñlüm) 78, 182
 g. +ümde (göñlümde) 78
 g. +ümüzde (göñlümüzde)
 g. +lüñ (göñlüñ) 11
 g. +üñü (göñlüñü) 44
- gör-** : görmek
 g. (emir) 460
 g. -di 525, 535
 g. -diler 173
 → hoş g.-
 g. -dügüñden 2
 g. -düm 108, 113, 115, 116, 119, 122, 135, 148, 156, 168, 170, 172, 174, 182, 256, 265, 270, 275, 284, 288, 294, 300, 303, 307, 309, 316, 321, 327, 337, 341, 345, 351, 356, 364,

366, 370, 371, 403, 424, 426, 428,
461, 479, 482, 486, 488, 490, 496

- g. -düñ 500
g. -e 224, 225
g. -em 255
g. -icek 329
g. -inür 468
g. -medi (olumsuz) 327
g. -memişdür 456
g. -müş 26
g. -müşem 398
g. -sün 18, 415
g. -ür 95, 263
g. -ürem 22, 26, 131, 145, 261, 279,
328

"devamlılık belirten yardımcı fiil"

g. 504

→ kıldıru g.

görün- : görülür olmak

g. -ürlerdi 260

g. -ür 468

görüş- : konuşmak

g. -di 118

g. -diler 99

göster- : görülmesini sağlamak

g. -ürler 311

götür- : ulaştırmak, taşımak

g. -di 380

göz : göz

g. 207, 456

g. irimi : gözün görebildiği uzaklık

g. irimince 47

g. ur- : dikkatle bakmak

g. urur 178

g. +i 29

g. +leri 288

g. +lerini 286

g. +üm 56

g. aç- : dikkat etmek 7

g. +üñ 7

g. +üñ-ile 2

gül : gül

g. 5

gül- : gülmek

g. -er 133

g. -mekleri 186

g. -miş 215

gülşen : (F) gül bahçesi

g. 479

gümān : (F) sanma, sezme

g. 455, 518

gümüſ : gümüş

g. 433, 463

g. +den 427

g. +di 84

gün : gün

g. 21, 480, 519, 531, 533

g. +de 342, 343, 347

g. +i 43

g. tol- "günün tamamlanması" 531

→ bugün

ganāh : (F) dini suç

g. 512

gündüz : gündüz

g. 169, 385, 401

gürz : (F) silah olarak kullanılan ağır topuz

g. +i 310

güzel : güzel

g. +dür 23

h, ħ, ḥ

ḥaber : (A) son havadis

ḥ. 369, 529

ḥabīb : (A) dost, sevgili

h. 167

h. +üm 378, 405, 415

h. -i Ḥaḥ "Allah'ın sevgilisi" 124

Ḥabību'llah "Allah'ın sevgilisi"

Ḥ. 107, 141, 190, 223

Ḥ. +dan 421

Ḥ. +dur 418

ḥacet : (A) ihtiyaç, muhtaçlık

ḥ. +üm 40, 64

ḥacı : (A) Hacca giden

ḥ. +laruñ 450

Ḥadīce : Hz. Muhammed'in ilk eşi

- H.** 495
- hak** : (A) bir insana ait olan şey
h. -ın 399
- Hakk** : (A) Allah
H. 32, 39, 41, 79, 87, 88, 101, 102,
166, 215, 220, 222, 246, 379, 388,
390, 396, 403, 405, 447, 459, 496,
497, 517, 520, 543
→ habib-i H.
H. +a 254
h. +ı için "kutsal şeyleri anlatan
kelimelerden sonra getirilerek ant
içmek için söylenir" 458
H. +uñ 225, 358
H. +a 87
- Hak-Teâlâ** : (A) Allah
H. 79, 379, 403, 405, 459, 496, 497,
517, 520
H. T+nuñ 79
- hakim** : (A) herşeye hükmeden
h. 112, 183
- hakim** : (A) bilgin
h. 117, 427
- hâl** : (A) şimdiki zaman, oluş
h. 63
- hâl** : (A) durum
h. +i 393
- Halîlullah** : (A) İbrahim aleyhisselâm
H. +ı 337
- halk** : (A) yaratma, yaratılma
h. 223
→ ekremü'l-h.
- halk** : (A) halk
h. 288
h. +a 513
h. +dan 413
h. +ı 67, 392, 398, 404
h. +ını 39
h. +lara 408
h. +uñ 283
- hamd** : (A) Tanrı'ya olan şükran duygularını
bildirme
h. 81
- hamim** : (A) pek sıcak, kaynar nesne
h. 251
- hamr** : (A) şarap
h. 443
- harâm** : (A) şeriatçe, dince yasak edilmiş şey
h. 25, 49, 50
h. it- : yasak etmek
h. itdüm 406
- harbe** : (A) kısa mızrak, süngü
h. 180
h. +ler 193
h. -ile 202, 203
- Harem** : (A) herkesin girmesine müsaade
edilmeyen kutsal yer
H. 25, 49, 50
H. +de 524
- harir** : (A) ipek
h. 24
- hâşş** : (A) özel
h. 16
h. +u 'âm : herkes 501
h. +ı 438
- haşr** : (A) kıyâmet
h. +e 349
- hâtun** : (A) kadın
h. 409
h. +uñ 495
h. +uñdur 494
- havâ** : (A) hava
h. +da 90
h. +dan 90
- Hâviye** : (A) cehennemden yedinci katı
H. 253
- havz** : (A) havuz
h. 438
- hayâl** : (A) insanın kafasında tasarlayıp
canlandırdığı şey
h. -ile 455
- hayr** : (A. hayır) iyilik, faydalı iş
h. 76, 447
h. +lar 508
- hayır** ↔ hayr
- haykır-** : çağırma, seslenmek
h. -dı 38
yüksek sesle bağırma
h. -urlar 311

- hayret** : (A) beklenmedik garip bir şeyin sebep olduğu şaşkınlık
 h. +e düş- : şaşırarak
 h. +e düştüm 367
- hayvan** : (A) hayvan
 h. +larıñ 353, 355
- hazret** : (A) saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan
 h. +den 497
 h. +e 45, 340, 393
 h. +i 324
 h. +idür 334
 h. +in 496
 h. +ine 129
- heftād** : (F) yetmiş
 h. 109
- heft-asumān** : (F) yedi kat gök
 h. 74
 h. +a 93
- helāl** : (A) haram olmayan şey, dinin hükümleri bakımından kullanılabilen
 h. 542
- hem** : (F) hem; bir şeyi açıklamak, anlamı güçlendirmek için zaten, özellikle anlamlarında kullanılır
 h. 17, 20, 28, 39, 59, 75, 94, 98, 116, 131, 134, 148, 167, 176, 178, 179, 180, 197, 199, 218, 223, 246, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 298, 307, 329, 342, 351, 354, 355, 356, 357, 409, 412, 417, 424, 425, 427, 435, 438, 440, 441, 443, 445, 447, 448, 450, 451, 457, 459, 468, 481, 495, 498, 499, 501, 503
 h. ... hem : cümleleri eşitlik, pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla bağlar
 h. ... hem 218, 250, 252, 445, 447, 468
- hemān** : (F) hemen, derhal, çarçabuk, o anda
 h. 6, 16, 25, 28, 46, 50, 82, 95, 99, 105, 118, 126, 127, 159, 207, 209, 317, 326, 331, 336, 362, 363, 371, 380, 514, 518, 528, 533
- hemān-dem** : (F) hemen, çabucak
 h. 323
- hemīn** : (F) bu bile, tıpkı bu
 h. 42, 49, 160, 239, 352, 368, 370, 372, 382, 386, 389, 395, 399, 400, 516, 525, 531, 534, 535
- hem-rāh** : (F) yoldaş, yol arkadaşı
 h. 162
- hem-vār** : (F) daima
 h. 341
- hep** : bütün, tüm olarak
 h. 288, 489
- her** : (F) hep, bütün
 h. 23, 47, 97, 109, 110, 111, 115, 135, 136, 137, 147, 153, 195, 197, 200, 236, 237, 238, 239, 240, 243, 244, 255, 256, 266, 268, 270, 310, 348, 349, 365, 369, 402, 404, 406, 422, 431, 455, 462, 463, 464, 466, 467, 469, 512, 527, 529
- hergiz** : (F) asla, katiyyen, hiçbir vakit
 h. 23, 65, 115, 200, 369, 455
- heybet** : (A) korku ve saygı uyandıran görünüş
 h. 213
 h. +i 311
 h. +inden 210, 228, 367
 h. +lü 175
- hezār** : (F) bin
 h. 109
- hışm** : [F. hışım] kızgınlık, öfke
 h. 215
 h. -ile 213
- hışım** ↔ hışm
- hışm-nāk** : (F) öfkeli, kızgın
 h. 150, 211
- hiç** : (F) yok denecek kadar az olan, yok olan
 h. 56, 58, 65, 66, 181, 208, 277, 407, 410, 411, 475, 476, 523, 538
- hicāb** : (A) perde
 h. 364, 365
 h. +ı 367
 h. -ı kudret : Tanrı'nın gözle görülmesini engelleyen perdeler
- hicv** : (A) biriyle şiir yoluyla alay etme
 h. 291
- hikmet** : (A) sebep
 h. +inden 517

- hılāf** : (A) karşı, zıd
h. 350
- hısāb** : (A) hesap, sayma
h. 240
- hıṭāb** : (A) sözü birine veya birilerine
yönelme
h. 240
h. kı1- : seslenmek 383
- hōd** : (F) kendi
h. 209
- hoş** : (F) güzel, iyi
h. 44, 148, 362, 473, 485, 532
h. gel- : gelene söylenen karşılama sözü
128, 130, 171, 420
h. gör- : kusur saymamak 173
- hoş-ter** : (F) çok hoş
h. 485
- hūbī** : (F) güzellik
h. 492
- huld** : (A) sekiz cennetten biri
→ cenntü'l-h.
- hulḳ** : (A) huy, tabiat
h. 458
- hulle** : (A) cennet elbisesi
h. 467
h. +ler 468
- hūr** : (A) cennet kızları
h. 419, 454, 461, 466
h. +dur 466
- hūrī** : (F) cennet kızları
h. 467
h. +ler 473
- hūtāme** : (A) cehennemın beşinci katı
h. 246
- huy** : (F) tabiat, kızaç, ahlāk
h. +ı 458
- hücre** : (A) göz, odacık
h. +ler 239
h. +nüñ 240
- hükm** : (A) emir, komuta
h. +inde 147, 168
- hümām** : (A) himmetli, azimli
h. 191
- hüner** : (F) marifet, bilme
h. 4
- hüsñ** : (A) güzellik, iyilik
h. 458
- ı**
- ıraq** : uzak
1. 456
1. tut- : uzak bulundurmak
1. tut 44
- ır-** : ayırmak
1. -madum (olumsuz) 56
1. -masuñ 41
- ırmaḳ** : ırmak
1. 441, 448
1. +ı (ırmağı) 442, 443
1. +ınuñ (ırmağınuñ) 437
1. +uñdur (ırmağıuñdur) 440
1. +lar 434, 444
1. +ları 419
- ısıcak** : sıcak
1. 516, 517
- ışmarla-** : emanet etmek
1. -dı 405
- İştafā'ıl** : melek adı
1. 415, 416, 417
- i**
- i** : [iy] ey
i. 340
- İbni 'Abbās** : (A) Hz. Muhammed'in amcası
İ. 11, 520, 521, 522, 524
İ.+a 512
İ. +dan 9
- 'ibret** : (A) kötü olaydan alınan ders
'i. 2
- iç-** : içmek
i. -er 251
i. -icilerdür 262
i. -irürler 299
- içerü** : içeri

- i. 108, 378
i. +den 105
- iç** : iç
i. +i 372
i. +inde 33, 48, 462, 463, 468
i. +inden 41
i. +ine 25, 50, 295, 342, 438
- içre** : içinde
i. 460
- içün** : için
i. 21, 39, 81, 242, 324
i. +dür 245
→ bunuñ-i., Hâzreti-i., itmek-i.,
ümmetüm-i.
- it-** : [et-] yardımcı fiil
i. 505
i. -erdi (iderdi) 154
i. -eler (ideler) 473
i. -emez (idemez) 455
i. -en (iden) 185
i. -eyim (ideyim) 233
i. -enler (iderler) 281
i. -enleri (idenleri) 249
i. -enüñ (idenüñ) 449
i. -er (ider) 4, 68, 114, 137, 224, 349,
350, 353
i. -erler (iderler) 257, 277, 343
i. -eyim (ideyim) 233
i. -ici (idici) 270
i. -üp (idüp) 88, 151
i. -di 78, 385
i. -dük 104
i. -düm 240, 374, 406
i. -dün 317
i. -me (olumsuz) 54
i. -mek 245
i. -mezem 201
i. -mezler 282
i. -señ
→ 'azâb i.-, emr i.-, fevt i.-, figân i.-,
gayret i.-, haram i.-, hesap i.-, iltifât
i.-, iltimas i.-, kısmet i.-, luğf i.-,
ma'ruf i.-, meyl i.-, mihr i.-, şabr i.-
, sürür i.-, şavâf i.-, tehliil i.-, terk i.-
, tesbih i.-, toprak i.-, 'unf i.-, va'z
i.-, vaşf i.-, vedâ i.-, vâcib i.-, yetim
i.-, zikr i.-, zinâ i.-, zulm i.-,
- i-** : olmak
i. -di 69, 70, 86, 122, 143, 164, 274,
282, 283, 428, 524, 544
→ aldar-i, alğun-i, alurlar-i, dutmazlar-i,
işıtmış-i., itmezler-i., kalmış-i.,
kalurlar-i., kılurlar-i., oturmuş-i.,
tapar-i, virürler-i., yapar-i.
i. -miş 209
→ kapası-y-i.
i. -se 5, 529
i. señ 2
→ sordılar i.-, tıtmaz-i.
- İdris** : (A) Hz. İdris
İ. 170
- iften** : çok, pek çok
i. 189, 327, 379
- iki** : iki
i. 148, 180, 309, 341, 431
- ikinci** : ikinci, iki sayısının sıra sıfatı
i. 138, 431
i. +nüñ 244
i. +si 447
- ilâh** : (A) Tanrı
i. 512
- ile** : edat; bağlaç
i. 2, 13, 24, 62, 72, 111, 151, 174,
202, 203, 205, 213, 232, 241, 247,
256, 265, 268, 279, 292, 298, 301,
305, 307, 312, 366, 383, 433, 453,
455
→ aşhâb-i, 'azâb-i, bıçağ-i, Cebrâ'il-i.,
çomağ-i., dırnağ-i., dil-i., gözün-i.,
harb-i., hayâl-i., hışm-i., i'zâz-i.,
küffâr-i., lügât-i., luğf-i., miğnet-i.,
mütg-i., nâr-i., nâ-sâz-i., nür-i., ad-
i., yakut-i., zencir-i., zencirler-i.,
zulmet-i.
- ilet-** : ulaştırmak, eriştirmek
i. (emir) 415
i. -diler 129, 379
- ilik** : kemiklerin iç boşluklarını dolduran yaülî
madde
i. +i (iligi) 468
- illâ** : (A) sadece

- i. 30, 234
- iltifāt** : (A) yüzünü çevirip bakma
i. 54, 56, 58, 60, 65, 70
- iltimas** : (A) kayırma, tutma
i. 224
- imām** : (A) namazda kendisine uyulan kimse
i. 52
önde bulunan önyak olan kimse
i. 113, 170, 191, 216, 219, 236, 384, 412
imām-ı enbiyā: Hz. Muhammed
i. 124
- imdi** : şimdi, o halde
i. 316, 526
- in-** : bir taşıt veya binek hayvanından yere basmak
i. (emir) 49
i. -düm 50
- inan-** : birini doğru sözlü olarak bilmek
i. -a 510
i. -ısar 511
i. -maya 521
i. -mazsa 511
- inci** : değerli, küçük, sert sedef renginde süs tanesi
i. 29, 31, 85, 435, 439, 461
i. +den 423, 464
- inkār** : (A) reddetme, tanımama
i. 233
- intizār** : (A) bekleme
i. 35
- ir-** : ulaşmak, yetişmek
i. -di 318, 534
i. -dük 159
i. -iser 532
i. -mek 455
i. -mez 207, 344, 371
i. -mince 47
- iriş-** ↔ erişmek
i. -dük 48, 93, 104, 138, 206
i. -mez 3
- irgür-** : ulaştırmak, eriştirmek
i. -mişem 398
i. -ür 80
- irif** : cerahat
i. +ler 297, 532
- 'İsî'bni-Meryem** : (A) Meryem oğlu İsâ
'İ. 98
- İsmâ'il** : (A) birinci kat göşün kapısında vazifeli olan melek
i. 94, 96
i. +e 127
- İslâm** : (A) Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine memur olduğu din
→ dîn-i İ.
- İsrâfil** : (A) dört büyük melekten kıyametin kopacağını, öttöreceği boru ile bildirecek olanı
İ. 363
İ. +i 356
- issi** : sahip, malik
i. +ni 187
- iste-** : yerine getirilmesi başkasından istenilen şey, talep
i. (emir) 388, 391, 397
i. -düm 389
- işâret** : (A) el, yüz hareketleriyle gösterme
i. kıl-: bir şeyi el yüz hareketleriyle göstermek 34
- işbu [uşbu]** : işte bu, bu
i. 9, 35, 80, 155, 402, 493
- iş** : hal, durum, vaziyet
i. +i 537
i. +de 231
i. +e tur- : iş yapmak 192
birine verilen görev
i. +e 400
i. +üñ 333, 542
çalışma
i. +i 260, 263
i. +ine 3
işe tur- "iş yapmak"
i. 192
- işte** : bir şeye işaret edilirken söylenir
i. 533
- işit-** : duymak
i. 11
i. -e (işide) 472

- i. -icek (işidicek) 22, 374
 i. -di 96, 525
 i. -düm 374
 i. -memiş 456
 i. -mezem (olumsuz) 201
 i. -mişidi (işidmişidi) 524
 'itâb : (A) azarlama, paylama
 'i. +ı 155

iy ↔ i

- i. 1, 7, 87, 92, 100, 102, 117, 128,
 130, 139, 171, 196, 241, 250, 339,
 537, 539

- iyvallah : (A) Teşekkür ederim, evet, öyle
 olsun anlamlarında kullanılır
 i. 232

- i'zaz : (A) saygı gösterme
 i. -ile 62

k, k

- kap** : türlü şeylerin saklanması veya taşınması
 için kullanılan oyun nesne

- k. +ını (kabını) 544
 k. +ınuñ (kabınuñ) 541

- qabül** : (A) alma
 k. 222

- k. **qıl-** : yanına almak 66, 224, 400

- qaç** : ne kadar?
 k. 194

- qadd** : (A) boy
 k. 73

- qadar** : (A) kadar
 k. 403, 432, 454

- qadem** : (A) ayak
 k. 17, 88

- qadr** : (A) değer, itibar
 k. +uñ 500

- kāfir** : (A) Allah'ın varlığına ve birliğine
 inanmayan
 k. 205

- qahır** : (A) , çok kederlenme, üzüntü
 (qahr) duyma
 k. +dan 231

- qaim** : (A) ayakta duran

- k. 358

- namaz kılan

- k. 504

- q. ol-** : yerine geçmek 504

- qak-** : çalmak, vurmak

- k. 95, 96, 160, 416, 535

- qakı-** : itiraz etmek, karşı gelmek

- k. -mazuz 476

- qal-** : hayatını sürdürmek, yaşamak

- k. -aydı 8

- olduğu yeri ve durumu korumak

- k. -dı 118, 361

- k. -ısar 407

- k. -ur 254

- geri kalmak, artmak

- k. -dı 397

- varlığını korumak

- k. -madı 369

- k. -ur 484

- olmak, herhangi bir durumda bulunmak

- k. -mışidi 544

- k. -urlar 274

- kalb** : (A) yürek hastalığı

- tabibü'l-k.

- qaldır-** : yukarı doğru hareket ettirmek

- k. -mışam 192

- k. -dı 191

- k. -dısa 5

- k. -up 313

- qalem** : kalem

- k. 358

- qamtarir** : (A) şiddetli, serâ

- k. 211

- qamu** : bütün, hep, herkes

- k. 131, 196, 265, 286, 413, 421, 429,
 470, 501, 511, 536

- k. +muza 457

- k. +nuñ 114, 271, 505

- k. +sı 150

- k. +sın 316

- qan** : kan

- k. 262

- k. +a 304

- k. +ı 280

- k. +lu 296, 297
 k. eyle- : cinayet işlemek 306
- kanat** : kanat
 k. +ına (kanadına) 432
 k. +ından (kanadından) 432
 k. +ınıñ (kanadınıñ) 15
 k. +ları 149
 k. +larının 348
 k. +lu 356, 431
- ķanda** : nerede, nereye
 k. 197, 410, 471
 k. +ayım 369
- kān** : bir şeyin kaynağı
 k. +ı kerāmet : bağış kaynağı 128
 k. +ı rahmet : merhamet kaynağı 92
- ķanķı** [ķanķı] : hangi
 k. 538
- ķapu** : kapı
 k. 95, 96, 105, 126, 139, 140, 142, 163, 318, 319, 326, 336, 421, 426
 k. +cısı 94
 k. +da 140, 161, 236, 332, 333
 k. +dan 235, 342
 k. +lar 431
 k. +ları 435
 k. +larının 418, 422
 k. +sı 94, 208, 341
 k. +sına 49, 235
 k. +sında 453
 k. +sından 343
 k. +sını 209, 221, 234
 k. +sıymış
 k. +ya 95, 318
 k. +yı 108, 123, 160, 323, 332, 431
- ķara** : kara, siyah
 k. 32, 203, 257, 294, 304, 307
 k. +dur 180
 k. baht : kara yazı 203
- ķarar** : (A) bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı
 k. almak : durmak, yerleşmek 14
 k. kılmak : birçok şeyi deneyip birini seçmek 168
- ķar-** : karıştırmak, katmak
 k. -arlar 304
- ķarar-** : rengi karaya dönmek
 k. 288
- ķārbān** : (F) kervan
 k. 530
 k. +ıñuz 531
- ķardaş** : kardeş
 k. 100, 117, 171, 189
 k. +umdur 106, 334
- ķarındaş** : kardeş
 k. 409
- ķarın** : karın
 k. +ları 265, 276
 k. +nın 304
- ķarış-** : dağınık olmak
 k. -miş 292
- ķarşu** : karşı, ön kat, huzur
 k. 145, 396
 k. gel- : karşılaşmak 51, 126, 142, 163, 165, 173, 319, 326
 "bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin önü"
 k. +sına 358, 528
 k. +sında 179
- ķāsımü'rrezzak** : (A) bütün mahlukların rızkını bölmekle görevli melek
 K. 179
- ķaşr** : (A) köşk, kâşâne, saray
 k. +a 206
 k. +lar 492
 k. +uñ 493
- ķatı** : sert
 k. 2
 çok, pek fazla, şiddetli
 k. 63, 175, 277, 311
- ķat** : ön, yan, huzur, nezd
 k. +ına 129, 386
 k. +ında 102, 166, 222
 k. +umda 500
- ķatrān** : (A) katran
 k. 261
- ķatre** : (A) damla, damlayan şey
 k. 382
 k. +nūñ 348
 k. +si 346

- ķavm** : (A) insan topluluğu
 ķ. 303, 307, 312
 ķ. +e 151
- ķayu** : kaygı, endiőe, tasa
 ķ. +sın 69
- ķelām** : (A) sōz, lākırdı
 k. 384
- ķendū** : kendi, kendisi
 k. 380
 k. +ler 282
 k. +yi yitirmek : kendini kaybetmek
 k. +mi 380
- ķendūzi** : [ķendūzū] kendisi, Őahsı
 k. +leri (ķendū+ōzleri) 259
- ķendūzū** ↔ ķendūzi
 k. +mden 368
- ķrāmēt** : (A) bağış, ihsan
 k. 76, 320, 507
 k. +le 220
 → kān-ı k.
- ķerem** : (A) bağış
 k. et- : baęıőta, iyilikte bulunmak 340
 k. ķıl- : iyilikte bulunmak
- ķerīm** : (A) kerem sahibi, cōmert
 k. 100, 117, 143, 414
- ķerkez** : (F) akraba
 k. 354
- ķerpiĉ** : kerpiĉ
 k. 433
- ķes-** : ayırmak, koparmak
 k. -erler 280, 303
- ķevőer** : (A) cennette bir havuzun adı
 k. 438
 k. +dūr 437
- ķey** : ĉok, pekĉok, gayet
 k. 179, 414, 441, 479, 490
- ķez** : defa, kere
 k. 62, 347, 363
- ķıl-** : yapmak, etmek, eylemek; yardımcı fiil
 ķ. 1, 16, 20, 64, 121, 191, 224, 320, 340, 513
 k. -a 502
 ķ. -alar 385
 ķ. -am 13
- ķ. -amazlar 399
 ķ. -an 502
 ķ. -anlaruń 446, 447
 ķ. -dı 34, 101, 126, 132, 144, 258, 336, 383, 497, 520
 ķ. -dık 53
 ķ. -dılar 103
 ķ. -dum 13, 53, 71, 81, 103, 387, 391, 393, 400, 422, 512
 ķ. -duń 512
 ķ. -duru 504
 ķ. -ęıl 457
 ķ. -ıcı 67
 ķ. -ındı 9
 ķ. -maduń (olumsuz) 9
 ķ. -maz (olumsuz) 66
 ķ. -mış 6, 68, 350, 392
 ķ. -suń 134, 168, 452
 ķ. -uń 18
 ķ. -ur 68, 187, 213, 243, 244, 252, 280
 ķ. -uram 503
 ķ. -ur-isen 512
 ķ. -urlar 153, 155
 ķ. -urlardı 260
 ķ. -urlar-idi 274
 → , āőikār ķ.-, azab ķ.-, beőāret ķ.-, bī-cān ķ.-, du'ā ķ.-, figān ķ.-, , karār ķ.-, kerem ķ.-, ķabūl ķ.-, ķiyām ķ.-, nazar ķ.-, , raĥm ķ.-, , Őuĉlar ķ.-, Őuĉ ķ.-, Őūkr ķ.-, Őapu ķ.-,
- ķıl** : kıl
 ķ. 121
- ķırmızı** : kırmızı
 ķ. 31
- ķısmet** : (A) bōlme, pay etme
 ķ. 114
- ķıő** : kış
 ķ. 401, 504
- ķiyām** : (A) ayağa kalkma
 ķ. 16, 103

kıyāmet : (A) dünyanın sonu

k. 43, 155, 315, 344

kızıl : parlak, kırmızı renk

k. 29, 84, 85, 86, 164, 208, 424, 428, 489

kız : kız

k. +uñ 494

ki : (F) bağlama edatı

k. 9, 59, 66, 87, 93, 94, 107, 110, 116, 124, 125, 147, 151, 154, 156, 159, 188, 222, 231, 235, 237, 243, 265, 276, 283, 289, 297, 299, 303, 304, 313, 320, 323, 327, 330, 335, 338, 353, 354, 364, 366, 367, 381, 397, 432, 452, 473, 481, 483, 484, 489, 490, 493, 521, 537

aitlik

k. 110

kibrit : kibrit

k. 285

kıbriyā : (A) büyüklük, ululuk

k. 379

kilid : kilit

k. +i 226

k. +e 227

k. +ini 234

kim : ki, bağlama edatı

k. 13, 17, 18, 23, 35, 39, 40, 44, 66, 71, 76, 79, 95, 109, 121, 122, 123, 132, 139, 157, 170, 174, 175, 184, 192, 194, 195, 207, 212, 217, 219, 220, 224, 229, 231, 247, 259, 270, 278, 287, 318, 324, 325, 330, 339, 344, 345, 378, 384, 403, 406, 416, 425, 431, 437, 443, 446, 454, 465, 471, 474, 476, 491, 500, 503, 504, 506, 519, 532, 534

→ buyurdu -k.

soru zamiri

k. 5, 54, 77, 105, 112, 161, 183, 213, 243, 359, 452, 508, 510, 511

k. +dür 96, 140, 153, 291, 299, 313

k. +ler 97, 258, 269, 273, 278, 287, 293, 302, 306, 308, 314

k. +lerdür 281

k. +üñ 324, 493

k. +üñdür 492

kimi, kimse, kimisi

k. +üñ 304

kimesne : kimse

k. 474

kimi : kimisi, kimisini

k. 32, 61, 85, 86, 276, 291, 439, 461, 486, 487

kimisi : bazısı, kimi

k. 85, 86

kimse : kim olsa, kim olduğu bilinmeyen kişi

k. 26, 37, 175, 200, 377, 508

k. +den 513

k. +nüñ 523

k. +ye 6, 68, 421, 521

kir : kir, pislik

k. 475

kişi : insan, kimse, şahıs

k. 177, 406, 537, 540, 543

k. +lere 409

k. +nüñ 198, 255

koç- : kucaklamak, sarılmak

k. -dı

ko- : [koy-] bırakmak

k. -dı 227

k. -dılar 372

k. -dum 13

k. -masun (olumsuz) 11

k. -mazuz (olumsuz) 476

k. -mış 261

k. -mışlar 285

k. -r 4

koğ- : kokmak

k. -ar 489

k. -arlar 296

koğu : koku

k. +muzdan 478

k. +ları 436

kop- : birdenbire taşlamak (mecaz)

k. -unca 155

kopar- : kopmasını sağlamak

k. -urlar 279

korğ- : korku duymak, ürkmek

k. -ma (olumsuz) 513

k. -masun (olumsuz) 377
korqu : bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı durumu
 k. +dan 42
 k. ++sından 523
ko-y- ↔ **ko-**
 k. -arlarsa 346
 kudret : (A) Allah'ın ezeli gücü
 k. +e 367
 → hicāb-ı k.
 k. +in 225
 k. +inden 403
 Kuds : (A) Filistin'in merkezi olan şehir
 K. +e 48, 515, 526
 K. +i 528
 K. +üñ 526
 kul : Tanrı'ya göre insan
 k. +a 497
 k. +dur 222
 k. +larına 92, 225
 k. +luğa 350
 kulak : işitme organı
 k. 456
 k. +ı (kulağı) 29
 kuru- : canlılığını yitirmek
 k. -dı 182
 k. -r 198
 kurul- : kurmak işi yapılmak
 k. -miş 470
 kurulu : kurulmuş olan
 k. 463
 kurt : kurt
 k. +lar 295
 kuşur : (A) köşkler
 k. 461
 k. +lar 445
 kuş : kuş
 k. 362
 k. +lar 487
 k. +laruñ 354
 kutlu : uğurlu, hayırlı
 k. 12
 kuyruk : kuyruk
 k. +ı (kuyruğı) 30

küffâr : (A) hak dinin inkâr edenler
 k. -ile
 kürsi : (A) oturulacak yüksekçe yer
 k. 122, 174, 210, 328, 372, 470

I

lābud : ?
 l. 519
 lā-cerem : (A) şüphesiz, besbelli
 l. 520
 lā'in : (A) kovulmuş, nefret kazanmış
 l. 525, 535
 la'l : (A) kırmızı ve değerli bir süs taşı
 l. 85
 l. -i **yakut** : kırmızı değerli süs taşı
 439
 laţif : (A) yumuşak, hoş, güzel
 l. 229
 l. +dür 89, 97
 l. +üz 474
 lā-yezāl : (A) bitimsiz, zevdsiz
 l. 499
 lāyık : (A) yakışan, yakışır
 l. 171
 lazā : (A) cehennemin bir adı
 l. 244
 leb : (F) dudak
 l. 73
 levh : (A) yassı, düz üzerine resim yazı gibi şeyler yazılabilen nesne
 l. 178, 193, 358
 l. +de 197
 l. +den 199
 levha : (A) bir yere asılmak üzere yapılmış veya yazılmış yazı, resim
 l. 178
 lezzāt : (A) tatlar, çeşniler
 l. 229
 lezzet : tat, çeşni
 l. 485
 l. +leri 484
 lûtf : (A) iyi muamele, iyilik

- l. it- 233
 l. eyle- : alçak gönüllülük göstermek
 230
 l. -ile 232, 383
 l. +ı 340, 382, 458
lûgat : (A) kelime, söz, sözcük (لُغَاتُ)
 l. 111, 137
 l. -ile 111
 l. -le 137
lü'lü : (A) inci
 l. 488
- m**
- mağbûn** : (A) alış verişte aldanmış olan
 m. 67
mağfûr-ı manşûr : (A) Allah tarafından
 günahları affedilmiş olmsaı için dau
 edilen ölmüş kimse
 m. 513
mağrîb : (A) batı
 m. +e 226
Mağmûd : (A) övülmeye değer
 → mağâm-ı M.
mâh-rû : (F) ay yüzlü
 m. 73, 77, 97
mağâm : (A) durulan, durulacak yer
 m. +uñ 501
 → M.-ı Mağmûd : (A) Hz.
 Muhammed'in en büyük şefaât
 makamı, cennet
 M. + 413
mâl : (A) bir kimsenin tasarrufu altında
 bulunan değerli ve gerekli şey
 m. +ın 278
 m. ını 269
Mâlik : (A) yedi cehennemın hakimi ve
 kapıcısı olan, zebanileri idare eden
 melek
 m. 222, 226, 229, 232, 255, 316
 m. +e 281
 → Mâlik-i âteş : ateşten yaratılmış
 Mâlik adlı melek
 m. -durur 214
- mâlik** : (A) bir şeye sahip olan
 → M.-mülk "Allah"
 m. +e 53
manşûr : (A) Allah'ın yardımıyla galip, üstün
 gelmiş
 → mağfûr-ı m.
ma'nâ : (A) mana
 m. sı 10
ma'rûf : (A) şeriâtın emrettiği, uygun
 gördüğü
 → emr-i m.
maşrık : (A) doğu
 m. 226
ma'zur : (A) özürlü, özürlü olan
 m. 191
 m. +sñ 231
Me'cûc : (A) → ye'cûc
mecûsî : (A) ateşe tapan kimse veya mecûs
 dinine mensup
 m. +ler 252
medh : (A) birinin iyi şeylerini söyleme
 m. 291
medhûş : (A) şaşırmış, dehşete uğramış
 m. 228
mefîun : (A) hayran olmuş, şaşmış
 m. 67
meger : (F) fakat, ancak, yalnız, meğer
 m. 119, 444
Melâ'ik : (A) melekler
 m. +ler 127, 139, 144, 327
melâlet : (A) sıkılma, sıkıntı
 m. 476
melek : (A) Allah'ın halleri diğer canlılara
 benzemeyecek şekilde nurdan
 yarattığı varlıklar
 m. 122, 135, 147, 164, 174, 210, 321,
 349
 m. +dür : 376
 m. +ler : 18, 119, 126, 142, 150, 163,
 168, 267, 309, 319, 326, 336
 m. +lerle : 116
melûl : (A) mahzûn
 m. 133, 376
menâkıb : (A) övünülecek vasıflar
 m. ın : 523

- menzîl** : (A) yollardaki konak yeri
m. 361
- mercân** : (A) mercan
m. 488
m. +dan : 426
- merhabâ** : (A) hoş geldiniz, selâmlaşma sözü
m. 100, 117, 142, 143, 163, 171, 220, 319, 330, 339, 420
- merkeb** : (A) eşek
m. +üñ : 27
- mertebe** : (A) rütbe
m. +m : 501
m. +ñ : 500
- Meryem** : (A) Hz. İsa'nın annesi
m. 98
m. +üñ : 493
- meşğul** : (A) bir işle uğraşan, iş görmekte olan
m. 181
m. ol- : oyalanmak, vaktini vermek, uğraşmak 350
- meyl** : (A) sevme, tutulma (mecaz)
m. it- : sevmek (mecaz) 78
- mı [mi]** : soru eki
m. 502
sonuna getirildiği kelimenin veya cümlelerin söyleyişbiçimine göre şaşma, inkâr veya soru anlamını verir
m. 506, 523
- mi ↔ mı**
m. 125, 216, 325, 335, 377, 526, 538
m. +sin : 333
- mihnet** : (A) zahmet, eziyet
m. -ile : 205
- mihr** : (F) güneş
m. 68
- mihrab** : (A) camilerde, mescidlerde kible tarafındaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış oyuk
m. +a 52
m. +ını : 527
- milk** : (A) mülk
m. +ine : 162
m. +ümüzi : 20
- mîl** : (A) iğne gibi ince ve uzun bir alet
m. +leri : 271
- mîşl** : (A) benzer, eş
m. 471
- Mi'yâ'il** : (A) melek adı
m. : 143, 146
m. +e : 145
- mu'allak** : (A) hava, boşta duran
m. 90
- mu'aftar** : (A) güzel koku
m. 478
- mu'azzab** : (A) azab içinde olan
m. : 247
- mu'cizât** : (A) mucizeler
m. +ı : 539
- mu'cize** : (A) dini teyit maksadıyla ve Allah'ın emriyle peygamberler tarafından yapılan ve halkı hayrette bırakan harikulâde işler
m. +dür : 537
- Muhammed** : (A) Peygamberimizin adıdır
m. 8, 54, 55, 57, 64, 107, 124, 165, 194, 320, 324, 325, 334, 387, 401, 405, 408, 411, 417, 457, 459, 504, 509, 534, 543
- muhkem** : (A) sağlamlaştırılmış
m. 94
- mûnis** : (A) alışılan, yadırganmayan
m. 377
- munğabız** : (A) sıkılmış
m. 181
- muraşsa** : (A) kıymetli taşlarla bezenmiş
m. 24, 208, 467, 469
- Mûsâ** : (A) Peygamber adı
m. 329, 386
m. +dan 396, 397
m. +ya 390, 394
- Muştafa** : (A) Hz. Muhammed'in adlarından biri
m. 8, 417
m. +dur 107, 124, 141
m. +nuñ 438, 458
- muştılık** : müjde
m. 165
- mutî** : (A) tâbi, bağlı

- m. 43, 46
mübârek : (A) uğurlu, hayırlı
 m. 77, 515
müdâm : (A) devam eden, sürekli, süren
 m. 79, 111, 134, 137, 149, 188, 238
müeyyed : (A) doğrulanmış
 m. 325
 → şâh-ı m.
mülevven : (A) renk renk
 m. : 24
mü'min : (A) İslâm dinine inanmış
 m. 131, 484, 485
 m. +ler 483
 m. +se 204
mümkün : (A) mümkün, olabilir
 m. ol- : imkân bulmak 404
münâfık : (A) Hz. Muhammed zamanında
 kâfirlikte devam ettiği halde
 kendisini müslüman gösteren
 m. +ları 250
münevver : (A) aydınlatılmış, nurlandırılmış
 m. 478
münis : (A) alışılan, yadırganmayan
 m. 377
münker : (A) şeriatçe yapılması câiz
 görülmeyen
 m. 505
müntehî : (A) sona eren, biten
 m. +dür 359
mürekkeb : (A) iki veya daha çok şeylerin
 karışmasından meydana gelen
 m. 470
müretteb : (A) dizilmiş, yerli yerine
 konulmuş
 m. 470
mürğ : (F) kuş
 m. +i 33
müşerref : (A) onur verilerek yüceltilmiş
 m. ol- : onurlanmak, onur kazanmak
 18
müşg : (F) misk
 m. 429, 489
 → m.-i ezfer : güzel kokulu misk 28
müşg-bü : (F) misk kokulu
 m. : 73
- m. -ile 433
müşrik : (A) Allah'a ortak koşan
 m. +lere : 253
müzeyyen : (A) süslenmiş, süslü
 m. 24
- n
- naḥaḳ** : (F) haksız
 n. 306
na'im : (A) cennetin bir kısmı
 n. 419
nâle : (F) inleme, inilti
 n. 1
Naḳam: Hz. Muhammed'in Mi'raç esnasında
 gördüğü Nuh'a tufanın verildiği
 denizin adı.
 → baḥr-i N.
na'mâ : (A) nimet, insanı refaha kavuşturucu
 şey
 n. lar : 471
namâz : (F) namaz
 n. 53, 385, 397, 401, 402, 446, 504
 n. +ı 249, 387, 390
nâşih : (A) öğüt veren
 n. 100
naşib : (A) Allah'ın kısmet ettiği şey
 n. 167
 n. ol- : erişmek, ulaşmak, kavuşmak
 452
naẓar : (A) göz atma, bakma
 n. kııl- : bakmak 20, 64
nâz : (F) naz, kendini beğendirmek için
 yapılan davranış
 n. +la : 473
nâzük : (F) güzel, zarif
 n. +lerüz : 474
ne... ne... : (F) birden fazla özne tümleş
 veya fiili birlikte inkâr etmek için,
 bunlardan önce yer alan kelimelerin
 başlarına gelen tekrarlamalı bağlaç
 n. 4, 482
ne : hangi
 n. 91, 157, 258, 484, 485, 491

- ne var
n. 333
kim
n. +sin 416
ne kadar çok
n. 460
n. +yleyim (n.+eyleyim) : ne yapabilirim?
m. 381
nasıl
n. +dür 10, 193
n. +sinden 529
nebî : (A) peygamber
n. 100, 171
n. +ler : 128
n. +lerden : 87
nefes : (A) soluk
n. 201, 215
nefs : (A) kendi, şahıs
n. 449
nehy : (A) yasak etme
n. 505
neki [ne kim] : neyi, her ne kadar
n. 524
nekîm ↔ ne ki
n. 512
nerdübân : (F) merdiven
n. 82
n. +a 88
n. +nuñ : 84
nevbet : (A) sıra ile görülen iş
n. 344
nice : uzun süreden beri
n. 35
çok, birçok
n. 267, 268, 466, 472, 500, 526
nasıl
n. +dür 371, 415
nicelik : miktar, kemiyet
n. +ine (niceligine) 207
nicesi : nasıl, ne suretle
n. 537
nidâ : (A) seslenme, bağırma
n. 376, 378, 400
nik : (F) güzel, hoş, iyi
n. 202
ni'met : (A) saadet, mutluluk
n. 454, 502, 503
n. +ler : 460, 484
n. +üñüñ : 502
nişân : (F) nişan, iz, belirti
n. 529, 530
n. +ın : 527
nişe : nasıl, niçin
n. +dur 193
nişmiş : ne işmiş
n. 263
niteliksüz : bir işin niteliği kendisinden sorulamayan
n. 370
niyâz : (F) yalvarma, yakarma
n. 53
Nuh : (A) Nuh Peygamber
N. +a : 158
nür : (A) aydınlık, parlaklık, parıltı
n. 204, 356, 462, 466, 469
n. +a 338
n. +dan 430, 490
n. +ı 74, 414, 468
n. +ile 74, 77, 204, 453
n. +ınuñ 83
n. +ları : 148
n.-ı tábân "parlak ışık" 356
nurlu : (A.T) aydınlık, ışıklı
n. 328
nuşret : (A) başarı, üstünlük
n. 506
o
o : işaret sıfatı
o. 202, 203, 258, 269, 312, 325, 438, 485
o, teklik üçüncü kişiyi gösteren zamir
o. 438, 441
od : ateş

- o. 59, 151, 252, 261, 265, 268, 271,
286, 289, 297, 301, 307, 310, 312
- o. +a 245
- o. +dan 236, 237, 238, 239, 305
- o. -ile 292
- o. +u 267
- oğlan** : erkek çocuk, yavru
- o. 73
- evlât
- o. +ları 185, 520
- o. +a 274
- oğul** : erkek evlât
- o. +ı (oğlı) 98
- o. +um (oğlum) 130, 339, 340
- o. +lar 184
- oķu-** : okumak
- o. -r 111, 169, 212
- o. -rlar 134, 147
- o. -yî tur- : devamlı okumak 121
- ol** : o, teklik üçüncü kişiyi gösteren zamir
- o. 36, 40, 75, 77, 79, 113, 116, 118,
125, 137, 158, 165, 170, 181, 184,
185, 186, 194, 217, 219, 224, 227,
244, 245, 249, 253, 259, 322, 324,
343, 347, 353, 354, 355, 375, 376,
391, 406, 407, 428, 456, 480, 532,
543
- işaret sıfatı
- o. 9, 35, 38, 47, 50, 84, 88, 93, 103,
147, 156, 164, 167, 172, 178, 187,
190, 192, 198, 200, 209, 214, 229,
231, 247, 272, 273, 281, 306, 334,
343, 366, 394, 403, 409, 414,
415, 423, 424, 425, 448, 472, 474,
476, 519, 515, 525, 535, 542, 543
- ol-** : yardımcı fiil, olmak
- o. -a 18
- o. -dî 418
- o. -dum 400
- o. -ğîl 504
- o. -ıcaķ 386, 514
- o. -maz 404
- o. -mîş 452
- o. -updur 232, 420
- o. -ur 350
- emr o.-, kâim o.-, meşğul o.-,
mümkün o.-, müşerref o.-, nasip o.-,
, razî o.-
- bir görev, makam, san veya nitelik
kazanmak
- o. -dî 248, 363, 430
- o. -dum 52
- meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku
bulmak
- o. -dî 258
- o. -maz 475
- o. -mîş 74, 375
- o. -updur 35
- o. -ur
- uygun düşmek, yerdinde görölmek
- o. -dî 401
- o. -ısar
- yaklaşmak, gelip çatmak
- o. -dî 518, 533
- herhangi bir durumda bulunmak
- o. 38, 409
- o. -a 35, 217, 360, 472, 520, 523
- o. -am 43
- o. -an 502
- o. -duķ 93, 104, 138, 206, 317, 331
- o. -dî 46
- o. -dum 46, 118, 368, 381, 515
- o. -alar 247
- o. -ma (olumsuz) 1, 189, 230, 376
- o. -madum (olumsuz) 42
- o. -maya 44
- o. -maz 474
- o. -mazuz 474
- o. -mîş 215, 265, 286, 288
- o. -sa 8, 310
- o. -up 228
- o. -uban 133
- o. -un 133
- o. -ur 133, 197, 205, 213, 264, 349,
377, 478, 538
- o. -urdî 61
- o. -urlardî 61
- o. -ursa 202, 203, 360
- o. -ursun 399
- bir durumdan başka bir duruma geçmek

o. -dun 539
bulunmak
o. -sañ 410
o. -ur 254
omuz : omuz
o. +ları 120
on : on
o. 402
onlar ↔ anlar
o. 293
oradan : ora, o yer
o. 72, 322, 514, 516
oruc : (F) Tanrı'ya ibadet etme amacıyla yeme
içme gibi birçok şeylerden kendini
alıkoyma
o. dutmak 448
otağ : çadır
o. 478
otla- : otlamak
o. r 486
ot : ot
o. ları 436
otur- : oturmak
o. -dı 373
o. -maz 134
o. -miş 338
o. -mişdi 149
o. -miş-idi 122
o. -ur 174, 211, 328, 329, 466

ö

öksüz : hem anası hem babası ölmüş olan
çocuk
ö. +e 408
öldür- : bir canlının hayatına son vermek
ö.-üp 304
ö.-ürler 303, 305
ölmez : ölümsüz olduğuna inanılan
ö.+üz 477
ölüm : hayatın tam ve kesin olarak sona
ermesi
ö.+dür 7

'ömr : (A) ömür, yaşama
ö.+i 198, 199

öñ : önce, evvel
ö.+den 218, 506
ö.+inde 177, 180
ö.+ümce 160
ö.+ümden 56
ö.+ünce 46
ö.+ünde 178

öñdin [öñdün] : önce, önceden, daha önce
ö. 375, 392

öñdün ↔ öñdin
ö. 398, 411, 421

öp- : öpmek
ö.dü 75

ört- : kapamak
ö.: 316

p

pādişāh : (F) padişah, hükümdar
p. +ı 499

p. +ları 154

pas : bilgisizlik, şüphe (mecaz)
p. 11

perde : (F) perde
p. +den 378

perde : perde
p. +lerüm 380
p. +sin 379

pervāz : (F) uçma, uçuş
p. +ı 15

perverdigār : (F) besleyici, rızıklandırıcı
p. 119

pes : (F) bundan dolayı, bunun üzerine, öyle
olunca
p. 16, 46, 49, 112, 157, 183, 188, 219,
221, 255, 371, 379, 380, 390, 415,
504, 521, 530

ondan sonra, müteakiben

p. 17, 34, 36, 46, 50, 52, 55, 57, 82,
138, 160, 161, 199, 267, 271, 305,
322, 373, 378, 383, 384, 386, 389,
394, 395, 414, 500, 524, 525, 536

- Peygamber** : (F) Allah tarafından haber getiren
p. 117
p. +den : 524
p. +i 190
p. +iñüz : 313
- pirûze** : (F) mavi renkli ve değerli bir süs taşı
p. 31
- put** : (F) put
p. +a 244
- r**
- Rab** : (A) Allah
r. 510
- ra'd** : (A) gök gürlemesi
r. -ı bahâr 311
- Rafî'** : (A) yedinci kat göğün adı
r. 94
- raḥîk** : (A) duru ve kırmızı renkli beyaz şarap
r. +dur 441
- raḥîm** : (A.T.) merhametli, esirgeyen
r. +lü 409
- raḥm** : (A) acıma, esirgeme, koruma
r. **ḳıl-**: merhamet etmek, acımak 6, 408
- raḥmet** : (A) acıma, esirgeme, koruma
r. 335, 434
→ bārān-ı r., kân-ı r.
- ra'nā** : (A) güzel, hoş
r. 62
- rāz** : (F) sır, gizlenen şey
→ deryā-yı r.
- rāzı** : (A) benimseyen, isteyen, kabul eden
r. ol- : uygun bulmak, kabul etmek 400
r. +laruz 476
- rebi'ülevvel** : (A) Arabî ayların üçüncüsü
r. 12
- refref** : (A) Mi'rac gecesinde Hz. Muhammed'in Sidre'den Arş'a gidip gelirken bindiği aracın adı
r. 362, 365
- reng** : (F) renk
r. 465, 467, 481
r. +i 32, 116, 371, 482
- renglü** : (F.T.) rengi olan
r. 31
- resm** : (A) tavır, davranış; suret; nişan, iz
r. +e : 213, 538
- Resül** : (A) peygamber
R. 6, 217, 222, 229, 519, 525, 540
r. +a 519
r. +ler : 190
r. +üñ 528
- Resülu'llah** : (A) Hz. Muhammed
R. 11, 76, 107, 117, 223, 518
R. +a 10
- revân** : (F) yürüyen, giden
r. 46, 50, 104, 118, 159, 363, 434, 514, 533
- revâne** : (F) yürüyen, giden
r. 46, 50, 88, 138, 159, 317, 331, 363, 434, 514, 533
- Rıdvân** : (A) Cennetin kapıcısı olan büyük melek
R. 416, 420, 422, 459, 491
R. +a 491
R. +ını 220
- rızık** : (A) azık, yiyecek şey
r. +ın 353, 354
r. +ını 114
- rıza** : (A) hoşnutluk, memnunluk
r. +sıdur 79
- ribâ** : (A) tefecilikte alınan fahiş faiz
r. 278
r. +ları 465
- risâlet** : (A) peygamberlik
r. 162, 398
- rişvet** : (A) rüşvet
r. +in 283
- rivâyet** : (A) bir haber söz veya hadisenin beklentisi
r. 9
- riz** : ?
r. 112
- rüşen** : (F) parlak, aydın
r. 74, 89, 490

meydanda, belli
r. +dür 90
rūzī : (F) nasip, kısmet
r. kııl- : nasip etmek 457
rūzgār : (F) zaman, devir, dünya
r. +um 106

s, ş, ş

sā'at : (A) saat
s. 230
şabāh : (A) sabah
s. 518
şabr : (A) sabır
s. itmek "sabretmek" 505
şābūn : (A) sabun
s. +umuz : 475
saç- : saçmak, yaymak
s. -ılar 212
s.-uñ 139
→ saçu s.-
saçu : kimi düğün ve şenliklerde ortaya
saçılması gelenek olan inci, para,
şeker ve tahıl gibi şeyler
s. saç- : kimi düğün ve şenliklerde ortaya
saçılması gelenek olan, inci, para,
şeker ve tahıl gibi şeyleri saçmak
139
şādık : (A) sadakati içten bağlılığı olan
s. 171
şaf : (A) dizi, sıra
s. 134, 147
Şafā : (A) Mekke civārında bir yer adı
s. 90
şāğ [sağ] : sağ
s. 55
s. +a 133
sağ ↔ şāğ
s. 131
sağır : sağır, işitmeyen kimse
s. 351
sağış [sağış] : sayı, adet, miktar
s. +ın 119

şāğış ↔ sağış
s. +ın 444
şāğucı : ağıtçı, ölünün iyilikleri sayıp
ağlayan
s. 264
şāhib : (A) sahip
s. 63
Şahrā : (A) bugünkü Kubbetü'l-Sahre
Camii'nin bulunduğu yer, Ömer
camii de denir
s. +ya : 72
Sa'ir : (A) 4. kat cehennem
s. 428
sağar : 5. kat cehennem
s. 249
sākin : (A) hareketsiz, oynamayan
s. 38
sakla: korumak, esirgemek
s. -miş 460
s. -r 384
şalavāt : (A) Hz. Muhammed'e edilen dualar
s. 218
şalın- : atılmak
s. -dı 75
sallanmak, sarkmak
s. -miş 266, 300
sālih : (A) dinin emrettiği şeylere uygun
harekette bulunan
s. 100, 339
Şalşā'il : (A) melek adı
Ş. 164
sāl : (A) yıl
s. 154
saña : sen zamirinin yönelme durumu
s. 34, 43, 44, 45, 64, 66, 76, 165, 218,
220, 320, 330, 377, 388, 392, 413,
418, 459, 498, 499, 503, 506, 509,
510
şan- : düşünmek, tasavvur etmek
s. -dıgından 456
s. -dum 375
s. -ma 192
şanki : sanki
s. 466, 469
Sāra : ?

- s. +nıdır 493
- sarāy** : (F) saray, büyük konak
s. 462, 490
s. +lar : 445, 495
- şark-** : aşağı doğru uzanmak
s. -mı 266
- şaru** : sarı
s. 85, 86
- şavm** : (A) oruç
s. 448
- şayıl-** : sayılmak
s. -ur 402
- secde** : (A) namazda alını, el ve ayaklarını diz ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibaret ibâdet vaziyeti
s. +dedür 120
- sefer** : (A) yolculuk
s. 20
- sehm-nāk** : (F) korkunç, korkulu
s. 150, 181, 211
- sekiz** : sekiz
s. 431
s. +i 451
- sekizinc** : sekizinci
s. 430
- selām** : (A) selām
s. 497, 498, 499
s. vermek : selâmlamak 16, 51, 99, 113, 129, 142, 144, 165, 170, 173, 188, 216, 218, 219, 319, 326, 329, 336, 339, 383
Allah'ın adlarından biri
s. 498
s. +ı 127
→ dāriü's.s.
- Selsebil** : (A) cennette bir çeşmenin adı
s. 440
- sen** : tekil 2. kişiyi gösteren zamir
s. 3, 38, 43, 60, 70, 87, 101, 166, 191, 221, 410, 413, 526
s. +den 377, 392, 398, 410, 411, 498, 503
s. +i 216, 217, 218, 231, 410
s. +ün 21, 167, 242, 494, 523
s. +sin 498, 502
- senā** : (A) övme, övüş
s. 71, 81
- seng-dil** : (F) taş yürekli
s. 214
- ser-keş** : (F) dikbaşlı, itaatsiz
s. 214
- ser-nigün** : (F) başaşağı olmuş
s. 271
- serv** : (F) servi
s. +i 73
- serveri** : (F) başlık, başkanlık
s. 128, 190
- sevgülü** : sevgili
s. 87, 222
s. +dür 102
s. +sin : 166, 413
- sevin-** : sevinmek
s. -düm 22
- Seyyid** : (A) efendi, bey, başkan
s. 143
- sıçra-** : sıçramak
s. -dı 36
- şığır** : şığır
s. 30, 290, 355
- sığ-** : sığmak
s. -maz (olumsuz) 121
- şına-** : denemek, tecrübe etmek
s. -dum 392
- sırr** : (A) gizli tutulan kimseye söylenmeyen şey
s. +ı 384
- Sidre** : (A) göklerle cenneti gölgesi altına alan bir ağaç
s. +nuñ 360
s. +ye 496
- sihr** : (A) büyü, gözbağcılık
s. 537, 538
s. +den (sihirden) 539
- sirk-** : silkelemek
s. -er 348
- sir** : ?
s. 474
- siret** : (A) bir kimsenin içi, hali, ahlâkı
s. +de 130

- siz** : çokluk 2. şahıs zamiri
s. +den 224
- şok-** : sokmak
s. -ar 5
s. -arlar 271, 272
- şol** : sol
s. 57, 132
s. +a 133
- şoñ** : son
ş. +a 218, 506
- soñra** : yoksa, aksi halde
s. 61, 67
müteakiben
s. 68, 70
- şor-** : sormak
s. -arlar 313
s. -arsuñ 493
s. -dılar 529, 543
s. -dum 10
s. -ıcağ 508
- şovu-** : soğumak
s. -mamış (olumsuz) 517
- söyle-** : konuşmak
s. 60, 526, 527
s. -di 524, 543
s. -gil 221, 408, 509
s. -medüm (olumsuz) 58, 65
s. -r 111, 137
s. -rem 522
s. -ye 404
s. -yeler 473
s. -yem 45, 381
- söylen-** : söylemek işini yapmak
s. -emez 366
s. -ildi 384
- söyleş-** : konuşmak
s. -ürken 533
- söz** : söz
s. +i 22, 543
s. +in 449
s. +ini 380, 518
s. +inde 308
sözünü tut- "öğüdünü yerine getirmek"
(mecaz) 308
- şu** : su
ş. 262, 438, 440, 441, 479, 541, 544
s. +da 487
s. +lar 296, 297, 345, 444
s. +ları 436
s. +lu 481
s. +yı 89
s. +yını 541
→ yüzi s. +yı
- şuç** : suç
s. +lar 243
s. kııl- : suç işlemek, günah işlemek 243
- şun-** : el uzatmak, uzanmak
s. -dı 75
s. -dum 36
- şüret** : (A) görünüş
s. +lü 355
s. +de 130
s. +de 351
s. +leri 5
- şusa-** : susamak
s. -mışdum 541
- şüci** : şarap, içki içme
s. 299
- süd** : süt
s. 442
s. +den 436
- Süleymān** : (A) Hz. Süleyman
s. +ı 172
- süñük** : kemik
s. i (süñügi) 468
- sür-** : kovmak, uzaklaştırmak
s. -dügi 41
s. -ilenden 42
s. -mesün (olumsuz) 41
dokundurmak, değdirmek
-ürler 289, 292, 301, 312
- sürür** : (A) sevinç
s. 454, 473
- süvār** : (F) ata binmiş
s. 46, 515

§

- şādān** : (F) sevinçli
§ 123
- şāh** : (F) padişah
§ 162
→ şāh-ı enbiyā : Peygamberlerin şahı
§ -dur 107
→ şāh-ı evliyā : evliyaların şahı
§ dur 141
→ şāh-ı müeyyed "Allah'ın doğruladığı"
§ 325
§. -ı Risālet : Hz. Muhammed 128
- şā'ir** : (F) şâir, ozan
§ 291
- şām** : Tam şehri
§ 530
- şazz** : (A) kural dışı, kurala uymayan
§. 133
- şefā'at** : (A) birinin suçundan geçimesi veya dileşinin yerine getirilmesi için edilen aracılık
§ 167
§. eyle- : birinin suçunun başıtlaması veya dileşinin yerine getirilmesi için aracılık etmek
§. 40, 45
- şehīd** : (A) din veya yüksek bir ölkü uğrunda ölen kimse; savaşta ölen
§ +lerūn 450
- şeker** : teker
§ +den 437
- şekk** : (A) tūphe, zan, tereddüt
§ 315
- şerh** : (A) açıklama, açık anlatma
§ eyle- : açıklamak 509
§ +ini 455
- şerik** : (A) ortak
§ : 406
- şeytan** : (A) teytan
§ +lar 248
- şimdi** : tımdı
§ 234
- şirk** : (A) Allah'tan başka bir Allah bulunduşuna inanma, ortak koşma

§ 125, 254

şiş- : tıtmek

§ -miş 276

şol : şu, o

§ 432, 454, 532, 540

şöyle : şu yolda, şu biçimde, aşıyı yukarı, tınun gibi

§ 23, 47, 48, 90, 97, 121, 175, 181, 188, 211, 212, 290, 341, 358, 490, 505

şular : şunlar

§ 119

şükr : (A) görülen iyilişe kartı gösterilen memnuniyet, minnettarlık

§. eyle- "iyilik dolayısıyla hoşnutluk bildirmek" 71

§. +i 502, 503

§. +ini 502

t

ta : (F) kadar, değin, dek

t. 18, 43, 82, 93, 155, 176, 225, 254, 255, 344, 364, 367, 397, 419, 432, 521

tabak : (A) tabak

t. 177

tābān : (F) ışıklı parlak

t. 356

→ nūr-ı t.

tabīb : (A) doktor, hekim

t.ü'l-kalb 223

tāc : (A) hükümdarların başlarına giydikleri cevāhirli başlık

t. 469

t +ı dur- : büyük, yüksekte olmak 492

t. +um 130

tacı dur- : büyük yüksekte olmak.

t. 492

tat : tat

t. +ı (tadı) 437, 482

tağ :

t. 236, 531, 533

t. +a tut- : dağ gibi olmak, şişmek 276

- t. +ı 310
 t. +uñ 237
tağıt- : dağıtmak
 t.-an 186
taħfif : (A) hafifletilme
 t. 388, 389, 391
taħiyyāt : (A) selâmlar, hayır duâlar
 t. +lar 16
 t. ü 103
taħsîn : (A) güzel bulup takdir etme
 t. 66
taħt : (F) hükümdarların oturduğu büyük
 koltuk
 t. 463
 t. +uñ 470
tai'fe : (A) bölük, takım
 t. 294, 275, 300, 309
taķat : (A) güç, kuvvet
 t. getir-: dayanmak 388
 t. +ı 277
taķva : (A) Allah korkusuyla dinin yasak
 ettiği şeylerden kaçınma
 t. 69
tal'at : (A) yüz, çehre; güzellik
 t. +ı 77
tal : dal
 t. +lar 179
 t. +ları 488
tamām : (A) tam, eksiksiz
 t. 51, 52, 109, 111, 137, 149, 198, 236,
 238, 424
 t. +ı 127
tamāmet : (A) bütün, hep
 t. 144, 284, 316
tam- : damlamak, damla damla akmak
 t. -dı 382
țamu : (soğd) cehennem
 t. 209, 297, 315, 407
 t. +dur 241
 t. +nuñ 221, 234, 241, 249
 t. +ya 205
 t. +yı 224
țanıklık ↔ tanıklık.
- t. +ı tanıklık: tanık olma durumu,
 şahitlik. 283
 t.+ı (tanıklığı) 302
țanıklık: tanık olma durumu, şahitlik
 t.tı (tanıklığı) 302
țap- : Tanrı diye tanımak, kulluk etmek
 t.-anlara 244, 245
 t. -ar-idi 69
țapu : hizmet, ibadet, saygı
 t. 123, 126, 336
 t. kıl- : boyun eğmek; saygı göstermek;
 ibadet etmek
 t. +yı 123
țaş : taş
 t. +dan 2
 t. +lar 286
 t. +larını 285
țaşra : dışarı
 t. 300
țatlu : tatlı
 t. 89, 436, 481
 t. +dur 437
țavaf : hacı olmak üzere zamanında ve
 muayyen usul dahilinde Kâbe'nin
 etrafını dolaşarak ziyaret etme;
 etrafını dolaşma t. it-: bir şeyin
 etrafını dolaşmak 343, 350
teferrüc : (A) gezinti
 t. eyle- : gezintiye çıkmak, gezmek 19,
 419
tefsîr : (A) yorum
 t. +ini 10
tehlîl : (A) İslâm dininin tevhid akidesini
 hulasa eden "İâilâhe-illallah" sözünü
 tekrarlama
 t. 349
tek : gibi
 t. 290
tekkelen- : diz çöküp oturmak
 t. -miş 338
teķzîb : (A) yalanlama, yalan olduğunu
 söyleme
 t. eyle- : yalanlamak, doğru olmadığını
 söyleme 521
telef : (A) yok etme, öldürme

- t. 274
- temāşa** : (A) gezme; bakıp seyretme
t. 19, 454
- temkîn** : ağırbaşlılık
t. 506
- teñ-dil** : (F) yüreği dar, içi sıkıntılı
t. 1
- Tengri** : Tanrı
T. +ñüz 313
- ten** : (F) gövde, vücut, beden
t. +i 28, 29
t. +üm 182
- terk** : (A) bırakma, bırakılma
t. it- : bırakmak, ayrılmak 249, 282
- tersā** : (F) hrisyian
t. 61, 251
t. +dur 59
- tesbih** : (A) "subhanallah" kelimesini söyleyerek Allah'ı anmak 111, 121, 134, 147, 169, 212
t. it- : "subhanallah" kelimesini söyleyerek Allah'ı anmak 137, 349, 353
- teşrif (A)** : şeref verme, şereflendirme.
t.+i 330
- tevfik (A)** : Allah'ın yardımına kavuşma.
t. 71
- tevil (A)** : söze ayrı mana vermeye kalkışma.
t.+ini 10
- tiz** : (F) çabuk, tez.
t. 48, 50
- toqsan** : doksan.
t. 235, 384
- tol-** : dolmak.
t. -ar 147
t. -mış 174
tamamlanmak
t. -ıcak
→ gün t.-
- toldur-** : doldurmak.
t.-a 335
t.-ur 267
- tolu** : dolu.
t. 7, 116, 156, 179, 241, 265, 461, 481
- tonan-** : donanmak, süslenmek, giyinip kuşanmak.
t.-mış 24
- ton** : elbise, kıyafet.
t.+lar 289
t.+larıyla 24
t.+umuz 475
- ton** : renk.
t.+ları 261
- toñuz** : domuz.
t.+a 301
- toprak** : toprak.
t. 4
t.+ı (toprağı) 195, 434
t.+ları 489
- toptolu** : dopdolu
t.+462
- Tübā (A)** : Cennet'de Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilahi ağaç.
T. 491
- Tufān (A)** : Hz. Nuh zamanında yoldan çıkmışları terbiye etmek, haddini bildirmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynayarak bütün dünyayı kaplayan su.
T.+ı
- tul** : dul.
t. 409
- tuman** : duman.
t. 262.
- turak** : yerleşilen yer, yurt.
t. 361
- tur-** : ayağa kalkmak.
t.-am 13
t.-an 140
t.-dı 50
t.-dum 16
"durmak"
t.-dı 332, 528
t.-dum 16
t.-madı (olumsuz) 36
t.-mağa 277
t.-maduk (olumsuz) 159

- ı.-mağı 442
 ı.-maz (olumsuz) 169
 ı.-miş 26, 131
 ı.-mişdi 90
 ı.-ur 135, 148, 172, 178, 294, 309, 351, 358
 ı.-urdu 284
 ı.-urlar 132, 145, 275, 279, 303
 "yardımcı fiil"
 ı.-mişam 192
 ı.-urlar 121
 → işe ı.- okuyı ı.-
 "vazgeçmek"
 ı.-dı 402
ıtut- : herhangi bir durumda kalmasını sağlamak.
 ıt. 44
 ıt.-ar 499
 ıt.-dı 83
 "tutmak"
 ıt.-dı 75, 78
 ıt.-uban 134
 ıt.-mayanlar 308
 ıt.-mayanunı 449
 ıt.-maz-iseñ 2
 "karşısına koymak"
 ıt.-dı 528
 → sözünü ıt.-,
ıtutak : dudak.
 ıt.+ın (ıtutağın) 279
 ıt.+ları 266, 295
 ıt.+larından 296
ıtuy- : duymak.
 ıt.-dı 416
 ıt.-madı (olumsuz) 188
ıtünd-rü : (F) sert yüzlü, yüzü gülmez.
 t. 181, 189, 211, 214, 230
 t.+sıyla 150
ıtütün : ↔ düütün.
 t.+i 262
ıtüy : kıl
 t.+i 32
- u**
- u ↔ ve.**
 u. 76, 226, 401, 454, 458, 504
uc : uzun bir şeyin boş veya son noktası.
 u.+ı 83
uçmak (Soğd) : cennet.
 u. 33, 41, 315, 416, 446
 u.+a (uçmağa) 80, 406, 411
 u.+uñ (uçmağunı) 418, 453
 u.+dur 412
 u.+ları 415, 419
uğra- : tesadüf etmek, rastlamak.
 u.+dum 89
 u.+ır 519
ulu : ulu, çok büyük, pek önemli, saygıdeğer.
 u. 70, 87, 101, 108, 116, 117, 145, 156, 171, 178, 179, 180, 196, 236, 241, 309, 321, 328, 441, 444, 463, 488, 490.
 u.+lar 479
 u.+sın 166
'unf (A) : şiddet, sertlik, kabalık.
 'u. ıt-: "kabalasamak, kızmak" 233
ur- : yaralamak; nişan alarak atmak.
 u.-am 203
 u.-uram 202
 "vurmak, çarpmak"
 u.-an
 u.-dı 323, 332
 u.-didi 227
 u.-durmadı (olumsuz) 36
 u.-mağdur 6
 u.-ur 105, 148, 264, 268, 310, 356, 425
 u.-urlar 151, 289, 292, 298, 301, 305, 312, 314
 "giyinmek, takmak"
 u.-unur 469
 "etkilemek"
 u.-ur 178
urulu : vurulu, vurulmuş, basılmış.
 u. 399
uşan- : bıkmak, usanmak.
 u.-maz (olumsuz) 169

uş : işte şimdi.

u. 400, 532

utan- : utanmak.

u.-aram 399

uy- : uymak, peşinden gitmek.

u.-dılar 52

uzun : uzunluk.

u.+u 226

ü

ü ↔ ve.

ü. 7, 39, 73, 69, 81, 153, 280, 291,
349, 454

üç : üç

ü. 351

üçüncü : üçüncü.

ü. 104

ü.+si 246, 425, 448

ümmet (A) : bir peygambere inanıp bağlanan cemaat.

ü.+den 102

ü.+e 401

ü.+i 457

ü.+üne 76, 233, 385, 459

ü.+üñi 70, 167

ü.+ünüñ 80

ü.+inüñ 414

ü.+lere 412

ü.+üm 81

ü.+üñ 61, 102, 242, 388, 412

ü.+üñe 76, 459

Ümmühānī (A) : Hz. Ali'nin ablası (Mi'raç gecesi Hz. Muhammed onun evinde bulunuyordu).

Ü.+nün 25

ün : yüksek ses, nida.

ü. 55, 57

ü.+i 15, 373, 472

ü.+ini 374

ü.+leri 311

ünle- : seslenmek, çağırmak, davet etmek.

ü.-di 73

ürk- : şaşkınlık ve korku duymak.

ü.-di 182

üstāz : (F) usta, sanatkâr, öğretmen.

ü.+ı 536

üst : üst, bir şeyin yukarı doğru olan yanı.

ü.+inde 112, 466

ü.+ine 122, 289, 309

ü.+lerin 527

ü.+üne 38

üstüre : ?

ü. 532

üşde : işte

ü. 531

üş- : üşüşmek, topluca gelmek.

ü.-miş 295

üzengü : üzengi

ü. 31

üzre : üzere

ü. 174, 210, 261, 276, 289, 312, 328,
515

v

vâcib (A) : yapılması şer'an lüzumlu olan farz derecesine yakın bulunan.

v. 385

vaqt (A) : vakit, zaman; günün muhtelif saatleri.

v. 96, 140, 161, 333, 401, 485

vâlih (A) : şaşakalmış.

v. 381

v'Allahî (A) : "Allah hakkı için" anlamına gelen büyük yemin.

v. 522

var : sahiplik bildiren olumlu isim cümleleri kurar.

v. 30, 108, 109, 110, 135, 136, 143,
147, 149, 156, 164, 178, 179, 195,
217, 236, 237, 239, 310, 321, 333,
341, 345, 347, 439, 441, 442, 443,
454, 462, 466, 471, 482, 506, 530

v.+dur 64, 240, 406, 440

v.+sa 194

- var-** : erişilen istenen yere ayak basmak, ulaşmak.
 v. 45, 388, 391, 397, 513
 v.-a 237
 v.-dı 105, 318, 524
 v.-dılar 543
 v.-ubanı 188
 v.-urlar 342
 v.-duk 49, 72, 359
 v.-dum 25, 219, 393, 395, 496, 526
 v.-ıcağız 340
 v.-ıcak 129, 508
 v.-iñuz 542
 v.-maya (olumsuz) 346
 v.-miş 176, 357
- varduğumca** : gittikçe, her gidişimde
 v. 396
- vaşf (A)** : nitelik.
 v. 404, 455
 v.+ı 360
 v.+ın 359
 v.+ını 526
- vāsıta (A)** : aracı, orada bulunan, araya giren.
 v.+suz 389
- vay** : eyvah.
 v. 237
- vaykim** : öfkeyle.
 v. 536
- va'z (A)** : bir kimseye kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek sözler söyleme.
 v. 281
- ve (A)** : [u, ü] bağlaç
 v. 205, 211, 481
- vefā (A)** : sözünü yerine getirme
 v. 8, 68, 339
 ↔ bahr-i v.
- veli** : (F) amma, velâkin, fakat.
 v. 130
- velîkin** : (F) amma, velâkin, fakat.
 v. 28
- vedā' (A)** : ayrılma, ayrılış.
 v. 104, 317
- vir-** : vermek.
 v.-di 127, 142, 165, 170, 219, 220, 319, 326, 330, 336, 529
 v.-diğüm 113
 v.-diler 51, 158, 173
 v.-düklerimi 509
 v.-düm 16, 99, 113, 127, 129, 144, 170, 173, 188, 219, 329, 339, 383, 413
 v.-enlerüñ 447
 v.-eyüm 216
 v.-gil 216, 530
 v.-mediler (olumsuz) 287
 v.-meyenleri (olumsuz) 250
 v.-mez (olumsuz) 6
 v.-mişdür 320
 v.-sen 60
 "göndermek"
 v.-ür 92
 v.-ür 218
 v.-ürler 283
 → selâm v.
- virip-** : göndermek.
 v.-di 125, 325, 335
- vitri (A)** : vitir namazı, yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz.
 v.+i
- vü** : ve.
 v. 419, 454
- vücüd (A)** : var olma, varlık
 v.+a 23
 → v.+a gel-

y

yā : (F) bağlaç.

y. 8, 60, 260, 455

yā (A) : ünlem; bir takım duyguları

güçlendirmek amacıyla cümlenin başında veya sonunda kullanılır.

y. 11, 54, 55, 57, 64, 66, 76, 113, 143, 165, 167, 170, 191, 193, 194, 213, 216, 217, 219, 221, 222, 229, 236, 255, 316, 320, 333, 378, 384, 387,

- 401, 405, 408, 412, 457, 459, 498, 499, 504, 509, 510, 521
- yā (F+T)** : bağlaç.
y. 260
- yağ-** : yağmak.
y.-ar 91
- yağmur** : yağmur.
y. 91
- Yahya (A)** : Hz. Zekeriyâ'nın oğlu.
Y. 98
- yağ-** : yakmak.
y.-ar 249, 250, 286, 297
y.-arlar 272
y.-ilur 243
- yakın** : yakın, az bir ara ile ayrılmış olan.
y. 120, 176, 219, 235, 239, 349, 352, 357, 368, 370 372, 379, 382, 386, 389, 395, 400, 516, 531
- yâkut (A)** : değerli süs taşı.
y. 24, 85, 86, 435, 461, 486
y.+dı 424
- yalan** : aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz.
y. 283
- yalvar-** : yalvarmak, birinden ısrarla kendine acındırarak sözlerle saygılı bir biçimde bir şey istemek.
y.-duğın (yalvardığımı) 201
y.-dum 393
y.-u 391
y.-uban 389
- yan** : yan, bir şeyin ön arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.
y. 276
"yer"
y.+a 373
y.+ında 131, 132, 150, 329, 439
y.+umda 55
y.+umdan 57
- yaña** : tarafa.
y. 181, 212
- yan-** : yanmak.
y.-ısar 511
- yap-** : yapmak, yetiştirmek; gerçekleştirmek, meydana getirmek.
y.-ar 69
- yaprak** : yaprak.
y.+ı (yaprağı) 195, 198
y.+ında (yaprağında) 196
y.+ları 179, 489
- yapu** : bina, inşaat.
y.+ları 435, 490
y.+sı 208
y.+ya 208
- yarat-** : yaratmak.
y.-ubdur (yaradupdur) 231
y.-dı 39
y.-madın 32
y.-mışdı 33
- yaratıl-** : yaratılmak.
y.-ıldan (yaradıldan) 37, 215
- yarağla-** : hazırlamak.
y.-mış 460
- yaramaz** : yararsız, baş, uygunsuz, zararlı.
y. 260, 282
- yar-** : birbirinden uzaklaştırmak, ayırmak; oymak.
y.-arlar 304
- yarın** : yarın, ahiret günü.
y. 40, 43
- yār** : (F) dost; sevgili.
y.+üm 106
- yaşıl** : yeşil.
y. 86, 116, 179, 362, 425
- yaş** : gözyaşı.
y.+larını 152
- yatsu** : yatsı namaz; akşam namazından sonra yatmadan önce kılınan namaz.
y.+yı 13
- yat-** : yatmak.
y.-ur 540
y.-urken 15
- yavaş** : yumuşak huylu, yumuşak başlı.
y. 38
- yaz** : ilkbahar ile sonbahar arasındaki mevsim.
y. 401, 504
- yaz-** : yazmak.
y.-ar 358
- yazılı** : yazılmış olan; üzerinde yazı bulunan.

- y. 453
- yazıl-** : yazmak işi yapılmak.
y.-mişdur 196, 197
- yazu** : yazı.
y. 453
- Ye'cüce Macüc (A)** : kısa boylu, düz suratlı bir kavim.
y. 246
- yedi** ↔ **yidi**
y. 241
- yedinci** ↔ **yidinci**
y. 337
y.+si 429
- ye-** ↔ **yi**
y.-diler 278
- Yehüd (A)** : Yahudi, Hz. Yakub'un oğlu Yahuda soyundan gelenler.
y. 61
y.+dur 59
- yer** ↔ **yir**
y.+i 59
- yetim (A)** : babası, anası ölmüş çocuk [yetim]
y. 185, 269
- yetmiş** ↔ **yitmiş.**
y. 110, 149, 239, 462
y.+i 467
- yetmişer** : yetmişer; yetmiş sayısının üleştirme biçimi.
y. 464
- yık-** : yıkmak, tahrip etmek, parçalayarak dağıtmak.
y.-ar 310
- yıkıl-** : yok olmak, mahvolmak (mecaz)
y.-ur 199
- yıl** : sene.
y. 35, 472
- yılan** : yılan.
y.+lar 257
- yılduz** : yıldız.
y. 21
y.+ı 445
y.+a 244
- yıllık** : senelik, bir yıl için
y. 235
- yırtıcı** : etleriyle beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen hayvan.
y. 353.
- yıl-** [**ye-**] : yemek
y.-dürür 268
y.-dürürler 298
y.-rse 484
- yidi** [**yedi**] : yedi
y. 234, 269, 347
- yidinci** [**yedinci**] : yetmiş sayısının sıra sayı sıfatı.
y. 331, 450
y.+nüñ 253
- yigit** : genç, delikanlı.
y. 148
- yil** : yel, rüzgâr
y.+den 48
- yimiş** : yemiş, meyve.
y.+ler 481, 482
- yine** : gene.
y. 71, 93, 104, 115, 118, 122, 183, 206, 272, 284, 288, 305, 307, 309, 314, 331, 370, 372, 378, 383, 389, 390, 393, 395, 397, 483, 496, 498, 503, 515
- yir** [**yer**] : yer.
y. 7, 39, 78, 177, 251.
y.+de 83, 217, 227, 540
y.+den 20, 82, 195
y.+e 5
y.+i 83, 415, 495
y.+idür 252, 446, 450, 451
y.+inden 483
y.+ini 255
y.+lere 91
y.+leri 197
- yiryüzi** : yeryüzü, dünya.
y.+nden 225
y.+nde 197
y.+ne 508
- yirine** : yerine; bir şeyin yerini almak üzere.
y. 402
- yit-** : yetişmek, ulaşmak.
y.-di 83

- y.-dük 322, 331.
- yit-** : kaybolmak.
y.-e 483.
- yitmiş [yetmiş]** : yetmiş.
y. 109, 236, 237, 238, 240, 342, 364, 480
- yitür-** : kaybetmek.
y.-mişem 80
- yok** : bulunmayan, mevcut olmayan.
y. 235, 277, 315, 462, 471, 475
y.+dur 407, 442, 443
- yol** : yol.
y. aç- "yol vermek" 324
y. 375, 407, 480
y.+ına 447
y.+ında 530
- yoldaş** : yol arkadaşı.
y. 363
y.+uñ 333
y.+umdur 334
- yoğur-** : yoğurmak.
y.-mişdur 433
- yoğsul** : fakir, yoksul.
y.+ları 185
- yu-** : yıkamak.
y. mazuz (olumsuz) 475
- yumşan-** : yumuşamak, mülayimlik kazanmak.
y. 1 (emir)
- yuyul-** : silinmek, bozulmak.
y.-ur 199
- yüce** : yüksek, büyük ulu.
y. 206
y.+dür 27
- yücelik** : yüce olma durumu, ulviyet.
y.+ine (yüceliğine) 207
- yük** : yük.
y.+lerinden 348
- yürek** : yürek, kalp.
y.+üñ (yüregüñ) 2
- yüri-** ↔ **yürü-**
y. 87 (emir)
- yürü-** : yürümek.
y.-di 46, 47, 48, 160
- y.-dük 47, 322, 363
y.-r 486
- yüz** : yüz sayısı.
y. 110, 347
y.+i 27, 109, 276, 289, 292, 294, 312, 328
y.+i suyu "hatır için" 458
y.+inde 63, 136
y.+ine 27, 58, 65, 175, 257
y.+ini 22, 264
y.+inüñ 74
y.+ler 260
y.+leri 120, 288
y.+lerinde 148
y.+lerini 152, 259, 286
y.+lü 307
y.+i 135, 211
y.+ümüzden 478
y.+in 301
y.+üñ 18
y.+üñde 11
- yüz-** : yüzmek.
y.-erler 487
- Yûsuf (A)** : Hz. Yakub'un oğlu.
Y.+ı 113
- z**
- zâhid (A)** : çok, aşırı sofu.
z.+lerüñ 451
- zağum (A. zakkum)** : cehennemliklerin yemeği.
z. 251
- zâlâm (A)** : karanlık.
z. 462
- zâlim (A)** : zulmeden, haksızlık eden.
z. 154
- zamân (A)** : zaman.
z. 190
z.+dan 192
- zâr** : (F) ağlayan, inleyen.
z. 280
- zârî** : (F) ağlayıp sızlama.

- z. 33, 153
zâviye (A) : köşe.
 z. 253
zebân : (F) dil, lisan.
 z. 371, 455
 z.+ı 110, 136, 300
zebânî (A) : cehennemlikleri cehenneme
 atmaya memur edilen melek.
 z.+ler 298
zeberced (A) : zümrütten daha açık yeşili
 olan ve zümrüt kadar değeri olmayan
 süs taşı.
 z.+den 425
zekât (A) : İslâmın beş şartından biri olan,
 mal ve paranın, paklığını ve
 helâllüğünü sağlamak üzere, kırkta
 birinin her yıl sadaka olarak
 dağıtılması.
 z. 447
 z.+ı 250, 287
Zekeriyâ (A) : Hz. Yahya'nın oğlu.
 z. 98
zemîn : (F) yer, yer yüzü.
 z. 432
 → zir-i z.
Zencebil (A) : Cennette bir ırmak adı.
 z. 440
zencîr : (F) zincir.
 z. 63
 z.-ile 256
 z.+ler 307
zen : (F) kadın.
 z.+ler 273
zer : (F) altın.
 z. 86
zer-nigâr : (F) altınla işlenmiş, yaldızlı.
 z. 445
zevk (A) : zevk, hoşâ giden hal.
 z. 454
zibâ : (F) süslü; güzel.
 z. 63
 z.+ları 465
zîkr (A) : anma, anılma.
 z. it- "anmak" 88
zinâ (A) : nikahsız çiftleşme.
 z. 273
 z.+dan 274
zîr-i zemîn : (F) yerin altı.
 z. 176, 357
zişt : (F) çirkin.
 z. 296
ziyâret (A) : ziyaret.
 z. kıl- "ziyaret etmek" 144
ziynet (A. zînet) : süs, bezek.
 z.+i 63
zulm (A) : haksızlık, eziyet.
 z. it- "haksızlık yapmak" 154
zulmet (A) : karanlık.
 z.-ile 205
Zühhd (A) : her türlü zevke karşı koyarak
 kendini ibâdete verme.
 z. 69
Zü'l-celâl (A) : Allah.
 Z. 423, 499
zülf : (F) yüzün iki yanından sarkan saç lülesi.
 z.+i 63
zümürüd (A) : zümrüt.
 z.+den 29, 464

BİBLİYOGRAFYA

1. Akar, Metin, "Şeyyâd Hamza Hakkında Yeni Bilgiler 1-2", Türklük Araştırmaları Dergisi, c. 2, İstanbul 1987, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, sayı 2.
2. Akar, Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Doktora Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 804/1987, Birinci baskı.
3. Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1984.
4. Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 503, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1983.
5. Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdam Matbaası 1316.
6. Şükûn, Ziya, *Farsça Türkçe Lûgat*, M.E.B. D.K. Müd. Y., İstanbul 1967.
7. Timurtaş Faruk Kadri, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2558'den, İstanbul 1980.
8. *Türkçe Sözlük 1-2*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.